

The Project Gutenberg eBook of Odysseun harharetket: Suorasanaisesti kerrottuna, by Homer

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Odysseun harharetket: Suorasanaisesti kerrottuna

Author: Homer

Translator: Impi Sirkka

Release date: May 19, 2016 [EBook #52108]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ODYSSEUN HARHARETKET: SUORASANAISESTI
KERROTTUNA ***

Produced by Tapio Riikonen

ODYSSEUN HARHARETKET

Suorasanaisesti kerrottuna

Kirj.

HOMEROS

Suom. I. S.

Porvoossa, Werner Söderström Oy, 1916.

Suomen nuorisolle, sankaritöitä ihaileville tyttärille ja pojille on tämä kirja ajateltu. Sen tarkoituksaan ei ole korvata runomittaista Odysseiaa, jonka ihanuus näin suorasanaisena ei voi osapuilleenkaan tulla näkyviin, mutta jos se edes vähässä määrin kykenee innostuttamaan nuoria mieliä, on se saavuttanut tarkoituksensa.

Lukijalle.

Innostuneina ja sykkivin sydämin me vanhemmat kouluajanamme kuulumme tarinoita Troian sodan sankareista ja erittäinkin Odysseusta, ja lisää tietoja koetimme saada lainakirjoista. Mutta eipä ollut missään Odysseiaa, ja niin oli tyytyminen siihen, mitä olimme saaneet.

Vanhempain sivistyskansain lapsilla on jo kauan ollut Odysseiensa, ja allekirjoittanut on rojhennut näitä käyttäen kuduskella tämän Suomen nuorisolle. Apulähteinä on käytetty etupäässä saksalaista ja ruotsalaista Odysseia-käännöstä, De gyllene böckerna-sarjaan sisältyvää Odysseia-sovitusta ja A.J. Churchin esittämää The story of the Odyssey. [Lopussa olevan nimiluettelon laadinnassa on käytetty pääasiassa: K. Forsmanin kirjoittamaa Kreikkalaisten ja roomalaisten mytologiaa ja Tietosanakirjaa.] Tehtävä oli arka, mutta innostuttava.

Ja sinä, poika ja tyttö, joka tämän luet, lupaa lukea se uudelleen, sittenkuin se ilmestyy täydellisenä ja helskyvällä kuusimitalla tulkittuna!

Lokakuulla 1916.

I. S.

Homeros.

Homeros, muinoisajan kreikkalaisen runoilijan, arveltiin olleen suurien sankari-eeposten *Iliadin* ja *Odyseian* luoja. Molemmat eepokset ovat vanhimmat Kreikan kansan hengentuotteet, mitä jälkimaailmalle on säilynyt, ja kummassakin kerrotaan Troian sodasta ja siihen liittyvistä taruista.

"Ei mikään kansa ole luonut eepillistä runoelmaa, joka kertomuksen välittömässä luontevuudessa, vilkkauksessa ja tempaavassa voimassa olisi Iliadiin ja Odysseiaan verrattavissa. Niin kirkaspiirteinen ja havainnollinen on niissä kuvaus, että vielä nytkin lukija on miltei näkevinään henkilöiden elävinä liikkuvan silmänsä edessä."

Homerosta itsestään säilyneet tiedot ovat aivan hämääriä. Milloin hän on elänyt ja missä syntynyt, on tietymätöntä. Herodotos arvelee hänen eläneen noin v. 900 e.Kr. Se vain on varma, että jo 7:nnessä vuosisadalla e.Kr. pidettiin Homeron runojen lausumisesta juhlakilpailuja. Kerrottiin ainakin seitsemän kaupungin kiistelleen Homeron synnyinpaikan kunniaa.

Meille, uudenajan lapsille, merkitsevät enemmän itse ihanat runoelmat, jotka johtavat meidät kauas muinoinen aikoihin uskontoineen, taisteluineen ja voittoineen.

ENSIMÄINEN RUNO.

Hävitettyään Troian pyhän kaupungin käänsivät kreikkalaiset laivansa kotia kohti. Monia seikkailuja he saivat kokea, ken joutui haaksiriktoon, kenen koti oli hävitetty, kenelle taas oli joku muu onnettomuus tapahtunut. Suuri osa oli kuitenkin vuosien kuluessa saapunut koteihinsa; viisas Odysseus yksin yhä kierteli meriä katkerasti ikävöiden kotiinsa. Jumalatkin säälivät maailmalla ajalehtivaa urosta; Poseidon vain kantoi vihaa ja vainosi häntä, kunnes hän vihdoin saapui kotirannalleen.

Nyt oli Poseidon lähtenyt kauas Etiopian maahan kantamaan kansan uhraamaa jumal'uhria. Hänen siellä parhaillaan nauttiessaan herkullista ateriaansa, kokoontuivat toiset jumalat Olympon saleihin Zeun luo. Täällä johti Zeus, jumalain ja ihmisten isä, keskustelun maan lapsiin:

"On ikävätä", virkkoi hän, "että ihmiset aina syyttävät kaikista onnettomuuksistaan jumalia, silloinkin, kun he itse ovat tehneet rikoksia."

Puheeseen puuttui nyt Zeun lempitytär, kirkaskatseinen Atene:

"Olet oikeassa, ja useimmiten he ovat itse ansainneet rangaistuksen. Mutta sydäntäni kirvelee se tuskien taakka, mikä jalon Odysseun harteille on laskettu. Pakotettuna elämään kaukaisessa saarella keskellä aavaa valtamerta hän on jo kauan saanut kärsiä koti-ikävä. Julman Atlas-jättiläisen tytär, ihanamuotoinen Kalyпсо siellä metsäisessä saarella asuu, kahlehtien luonaan urosta ja koettaen

lumosanoin saada hänet unohtamaan kotinsa Itakan. Mutta Odysseus, joka ei muuta ole ajatellut, kuin saada nähdä savun nousevan kotoisilta saariltansa, ikävöi nyt toivottomana kuolemaa. Oi, sinä suuri Zeus, eikö hänen kohtalonsa liikuta sydäntäsi? Onhan hän sinulle uhrit kantanut, miksi vihaat häntä?"

Mahtava Zeus vastasi hänelle:

"Lapsi, lapsi! Olisinko minä unohtanut Odysseun, jumalain vertaisen, muita kuolevaisia viisaamman. En toki. Mutta Poseidon on vihannut häntä siitä asti kuin hän tämän pojan, kyklopi Polyfemon, silmän puhkaisi. Hän ei salli uroon kotirantaan saapua. Neuvotelkaamme nyt, miten autamme hänet jälleen kotiinsa. Poseidon luopukoon vihastaan; eihän hän voi yksin jumalia vastustaa."

"Oi, jumalien isä", Atene virkkoi, "jos on kaikkien iäisten jumalien tahto, että viisas Odysseus saa jälleen synnyinmaahansa palata, niin lähettäkäämme silloin Hermes, sanansaattajamme, kiharakutrinen nymfin luo ilmoittamaan hänelle luja päätöksemme. Itse riennän Itakaan puhumaan Odysseun pojalle, Telemakolle, lohdutuksen sanoja, kehoittamaan häntä kutsumaan kreikkalaiset neuvottelukokoukseen, päättämään, miten karkoittaa talosta kosijain suuret joukot, jotka viettävät ylönkyömisessä päivänsä ja teurastavat pian koko Odysseun karjan. Lähetään hänet sitten Spartaan ja hiekkarantaiseen Pyloon ottamaan selkoa isästään. Samalla hankkii hän itselleen nimen maailmalla."

Näin lausuen hän sitoi jalkaansa taivaisen ihanat kultasandaalinsa, jotka tuulen vauhdilla kiidättävät häntä yli maitten ja merien. Tarttuen sitten pitkään, painavaan, kuparisilaiseen keihäaseensä, hän nopeasti kiiti pois Olympostasta ja pysähtyi keihäaseensä nojaten Odysseun linnan ovenpieleen, ottaen Tafian kuninkaan Menteen hahmon. Täällä hän näki suuren joukon saarien ruhtinaita, jotka olivat kerääntyneet sinne kosimaan kuningatar Penelopea. Istuen eläinten taljoilla he pelasivat noppaa ja orjat palvelivat heitä. Heidän keskellään istui Telemakos murheissaan isänsä viipymisestä ja harmissaan vieraitten julkeudesta. Siinä miettiessään hän havaitsi ovensuussa seisovan vieraan, riensi hänen luokseen, toivotti hänet tervetulleeksi ja pahoitteli sitä, että vieras kenties jo kauankin oli saanut seisoa ovella kenenkään huomaamatta. Sitten hän käski tuomaan vieraalle ruokaa ja viiniä. Hänen keihänsä hän asetti vasten korkeaa pilaria, jossa jo ennestään oli joukko uljaan Odysseun komeita keihäitä. Sitten hän johti vieraansa kallisarvoisten vaippojen verhoamalle istuimelle ja istuutui itse viereen, syrjään meluavista kosijoista. Orjatar kantoi kultamaljalla vettä ja valeli sillä vieraan kätet, toinen toi pöytään talon parhaita herkkuja. Samassa astuivat sisään meluavat kosijat ja asettuivat arvojärjestykseen penkeille ja raheille pöytien ääreen.

Syötyä alkoi kosijain joukko kaivata soittoa ja tanssia, ja Femion soittaessa ihanaa sitraa kumartui isäntä Atenen puoleen puhellen hiljaa:

"Vieras, ällös sanojani pahastu! Nuo toiset löytävät huvinsa laulusta ja soitosta. He tuhlaavat toisen omaisuutta, miehen, jonka vaalenneet luut kenties maatuvat jonkin vieraan maan kamaralla, elleivät aallot niitä ajele ulapalla. Jospa he kerran saisivat nähdä hänen palaavan Itakaan, unohtaisivat he kultakirjaillut pukunsa ja muut koristuksensa ja kiittäisivät onneaan, jos pelastuisivat isännän käsiin joutumasta. Mutta uros on joutunut säälimättömän kohtalon uhriksi, eikä enää ole toivon rahtuakaan, vaikkakin ennustetaan hänen kerran palaavan. — Nyt on sinun vuorosi kertoa ken olet, mistä tulet, kutka ovat vanhempasi ja mikä laiva sinut tänne toi? Vielä kerro, oletko talossa ensi kertaa vai oletko jo Odysseun aikana ollut hänen vieraanaan?"

Loistavin katsein silloin vale-Mentes kävi puhumaan. Kertoi olevansa Tafian kuningas, viisaudestaan kuulun Ankialon poika, ja nyt matkalla laivoineen Kypron saarelle kuparirikkaaseen Temeeseen vaihtaakseen omia hohtavia rautavarastojaan Kypron kuuluun kupariin.

"Ystäviä olimme, isäsi ja minä, jo ammoin. Siitä voisi kertoa kuningas Laertes, isäsi isä, vaikka olen kuullut sanottavan, ettei hän enää tule tänne, vaan surren työskentelee viinitarhoissaan. Poikkesin tänne, koska luulin kuulleeni isäsi jo palanneen. Jumalat ovat kuitenkin vielä hänen matkaansa estäneet. Mutta vaikken olekaan ennustaja, enkä taida lintujen taikoja tulkita, sanon sinulle kuitenkin sen, mitä jumalat ovat sydämeeni painaneet: kaukana ei isäsi enää ole. Pian hän palaa, esteet voittoa ja kotiinsa rientää. Mutta, sanoppa, nuorukainen, oletko sinä Odysseun poika? Katseesi ja pääsi muoto ovat ihmeellisesti samat."

"Ystävä", Telemakos vastasi, "isääni en tunne, syntyäni en tiedä. Äitini sanoo minun olevan Odysseun pojan. Toivoisinpa melkein, että isäni olisi vanhus, joka saa rauhassa nauttia elämänsä iltahetkiä."

"Jumalat eivät ole määränneet sukuasi maineetonna sammumaan, koska Penelope on puolisolleen synnyttänyt sinunlaisesi nuorukaisen. Mutta kerro, mitä väkeä täällä näin runsaasti on? Onko täällä juhlia? Häitäsikö vietät? Vieraasi ovat rohkeita, säälimättä he näkyvät täällä elämöivän. Johan jokainen rehellinen ihminen puhkeaa harmiin tätä nähdessään."

Silloin kertoi Telemakos:

"Oli kotini kerran rikas ja mahtava ja olisi vieläkin, jos eläisi isäni. Jospa hän olisi edes kaatunut troialaisten parissa tai ummistanut silmänsä ystävien luona, silloin en häntä niin raskaasti surisi, ja kreikkalaiset olisivat pystyttäneet hänelle muistomerkin. Nyt ovat harpyiat vieneet hänet maineetonna myötänsä. Sitä suren. Mutta jumalat ovat lähettäneet vielä muitakin huolia. Ympäröivien saarien hallitsijat, kaikki lähistön ruhtinaat kosivat äitiäni. Hän ei tahdo heihin suostua, mutta ei uskalla heitä karkoittaakaan, ja nyt he hävittävät kotini putipuhtaaksi ja lopulta he riistävät henkenikin."

Harmin valtaamana kehoitti silloin Atene Telemakoa kutsumaan kokoon kosijat ja vaatimaan heitä palaamaan kotiinsa. Jos Penelope jonkun heistä puolisooseen valitsee, lähteköön hän silloin takaisin isänsä kotiin ja siellä pidettäköön häät. Mutta vielä toisenkin neuvon antoi Atene:

"Varusta laivoistasi paras, ota kaksikymmentä taitavinta soutajaa ja lähde kyselemään, onko kenkään kuullut isästäsi mitään. Riennä ensin Pyloon viisaan Nestorin puheille, sieltä mene Spartaan kultakutrisen Menelaon luo, hänen, joka viimeisenä kreikkalaisista palasi. Jos kuulet isäsi olevan elossa ja kotimatalla, odota sitten, vaikka miten raskaaksi odotus-aikasi kävisi. Jos taas kuulet hänet kuolleeksi, palaa silloin rakkaille kotirannoillesi, pystytä muistopatsas isällesi ja juhlien vietä hänen muistoaan. Silloin on äitisi vapaa uuteen avioliittoon. Kaiken tämän tehtyäsi mieti tarkoin, miten saat kostetuksi kosijoille, sillä nytpä on jo aika sinunkin näyttää olevasi mies. Muistanet, minkä kunnian saavutti jalo Orestes kostettuaan kavalalle Aigistolle, kuninkaan murhaajalle?"

Telemakos oli tarkkaavaisena kuunnellut vieraan sanoja. Kun tämä oli lopettanut ja aikoi lähteä, sanoi hän kiittolisena:

"Sanasi ovat lähtöisin ystävän sydäimestä. Puhut kuin isä pojalleen, enkä sitä koskaan unohda. Mutta viipyös hetkinen vielä, tahdon antaa sinulle muistoksi hyvän ystävän lahjan."

Mutta jumalatar vastasi siihen:

"Älä minua viivyttä, sillä lähdön aika on tullut. Kun matkaltani palaan, poikkean jälleen luoksesi, silloin voit lahjasi antaa."

Neuvot annettuaan Atene nousi ja riensi linnun nopeudella laivallensa huolimatta Telemakon pyynnöistä. Mutta nuorukaisen sydämen oli hän sytyttänyt. Isän kuva oli entisestään kirkastunut, ja silloin hänen siinä miettiessään selvisi hänelle, ettei vieras voinut olla muu kuin jumala.

Sillä välin olivat kosijat huvitelleet parhaansa mukaan ja paraikaa soitti Femios kreikkalaisten surullisesta paluusta Troiasta. Ihana Penelope oli istunut yliskamarissaan soittoa kuunnellen. Murheellisena hän astui sieltä alas saliin kahden orjattaren seuraamana ja pysähtyi ovipieleen hiljaa, kookkaana, hunnulla ihanat kasvonsa peittäen. Itkien hän kääntyi soittajan puoleen ja virkkoi:

"Femios, osaathan lauluja paljon, osaat niitä, jotka kertovat jumalain ja ihmisten urotöistä. Oi, laula niitä ja suo vieraitten nauttia rauhassa viiniään. Mutta lopeta jo tämä tuskien muistolaulu. Se kirvelee sydäntäni ja saattaa minut yhä voimakkaammin kaipaamaan puolisoani."

Siihen virkkoi Telemakos:

"Äiti, mikset sallisi laulajan halunsa mukaan mieltämme ilahuttaa? Eihän laulaja ole syyppä kohtaloomme. Sitä paitsi kuunnellaanhan aina mieluummin laulettavan siitä, mikä on äskettäin tapahtunut. Koeta hillitä mielesi. Eihän ollut Odysseus ainoa kaatunut, samahan oli siellä muittenkin kohtalo. Palaa siis huoneisiisi ja hoida siellä tehtäviäsi. Siellä olet sinä käskijänä, täällä taas minä."

Poikansa järkeviä sanoja ihmetellen palasi Penelope huoneisiinsa ja itki siellä katkerasti, kunnes Atene vuodatti virkistävän unen surevan väsyneihin silmiin.

Hänen mentyään puhkesi salissa kova hälinä. Kukin toivoi saavansa ihanan kuningattaren puolisooseen. Mutta Telemakos kääntyi kosijain puoleen ja virkkoi ääntänsä korottaen:

"Te rohkeat kosijat, iloitkaa ja juhlikaa tänään ja sallikaa laulajan jumalaisen äänen kaikua. Huomenna kutsun teidät kokoon ja ilmoitan teille ajatukseni. Toivon teidän jättävän taloni. Juhlikaa muualla, käykää vuoroin toistenne vieraina, sehän on sopivampaa kuin täällä lopettaa toisen omaisuutta. Suuri Zeus on sen teille kostava."

Kosijat purivat harmissaan huultaan, ihmetellen nuorukaisen rohkeita sanoja. Vihdoin Antinous sanoi:

"Telemakos, varmaankin ovat jumalat panneet suuhusi noin rohkeat sanat. Kenties Zeus tekee sinut vielä kerran Itakan kuninkaaksi oikeata perintöäsi hallitsemaan."

Siihen vastasi Telemakos:

"Kuninkaana olo ei ole arvoaan vailla. Hänen talonsa rikastuu ja itse hän saa kunniaa. Jos Zeus suo, otankin kuninkuuden mielelläni vastaan. Mutta onhan täällä Itakassa muita sekä nuoria että vanhoja, joista joku voi nousta kuninkaaksi Odysseun kuoltua. En muuta pyydä kuin saada omassa talossani elää rauhassa ja hallita orjia sekä sitä omaisuutta, minkä Odysseus itse on sodissa koonnut."

Eurymakos lausui:

"Yksin jumalat tietävät, kuka Itakan hallitsijaksi tulee. Sinun talosi on kuitenkin sinun yksityisomaisuuttasi. Mutta kerro, ken oli äskeinen vieras ja mistä hän tuli? Toiko hän tietoja isästäsi vai omilla asioillaanko hän luonasi kävi? Miksi hän niin nopeasti poistui ja miksei hän kenenkään seuraa etsinyt? Ja kuitenkin näki hänestä, ettei hän ollut halpaa sukua."

Ystävällisesti vastasi Telemakos:

"Oi, Eurymakos, se päivä ei koita, jolloin isäni palaisi. En usko sitä, vaikka ennustajat, joilta äitini kyselee, niin sanoisivatkin. Kysyt, ken vieras oli. Hän sanoi olevansa Mentēs, Tafian kuningas."

Ilta kului yhä pitemmälle ja kosijat viettivät sitä soittaen ja tanssien, kunnes vihdoinkin kukin läksi huoneeseensa. Telemakoskin astui omiin kammioihinsa monien ajatusten risteillessä hänen aivoissaan. Vanha, viisas Eurykleia, joka nuoresta neidosta asti oli ollut talossa ja hoitanut Telemakoa lasna, astui edellä valaisten soihdulla tietä. Kauniissa huoneessaan laskeutui Telemakos vuoteelleen Eurykleian järjestellessä hänen vaatteensa ja ripustaessa ne nauhaan. Sen tehtyään hiipi vanhus hiljalleen pois sulki oven jäljessään. Mutta nuorukainen ei vaipunut uneen, vaan suunnitteli mielessään Atenen neuvomaa matkaa.

TOINEN RUNO.

Aamun valjetessa Telemakos kutsutti kansan kokoon. Kun tori oli nopeasti täyttynyt, tuli hän kahden koiran seuraamana, kuparinen keihäs kädessä, itse paikalle ja Atene loi merkillisen jumalaisen loisteen hänen ympärilleen, niin että kaikki, yksin vanhimmatkin, tekivät hänelle kunnioittavasti tilaa hänen astuessaan isänsä paikalle.

Kokoukseen oli saapunut myös vanha, kokenut Aigyptios, jonka pojista eräs oli lähtenyt Troiaan Odysseun kanssa ja jota hän yhä katkerasti suri. Kaksi hänen pojistaan hoiti isänsä kanssa maita, neljäs vietti päivänsä kosijain parissa Odysseun talossa.

Tämä viisaudestaan kuulu vanhus ryhtyi ensimmäisenä puhumaan:

"Vuosia on kulunut siitä päivästä, jolloin viimeksi, jalon Odysseun kutsumina, olimme täällä koossa. Ken on meidät nyt kutsunut? Telemakosko? Onko hän saanut tietoa sotaan lähteneistä vai haluaako hän kanssamme neuvotella tärkeistä asioista? Miten lieneekin, siunatkoon Zeus hänen aikeensa ja suokoon niiden menestystä."

Telemakos, joka iloitsi vanhuksen ystävällisistä sanoista, nousi nyt puhumaan:

"En ole saanut lähteneistä tietoa, mutta tahtoisin kääntyä teidän, Itakan miesten puoleen, pyytäen teiltä apua. Isäni on kerran kuninkaana teitä hallinnut, mutta nyt tahtovat kanssamme parasten miesten pojat pakottaa äitini vastoin tahtoaan naimisiin, ja vastausta odotellessaan tuhlaavat koko omaisuutemme. Lopettakaa tämä vääryys ja antakaa minun suruineni olla rauhassa, muuten vedätte Zeun koston päällemme!"

Itkien hän lopetti puheensa ja kaikki tunsivat myötätuntoa tuota nuorta miestä kohtaan. Nousi silloin kosijain joukosta Antinous vastaamaan:

"Telemakos, ällös meitä soimaa, vaan soimaa äitiäsi, joka on viekkain kaikista vaimoista. Neljäs vuosi on kohta loppuun kulunut siitä kuin tänne tulimme ja äitisi yhä kohtelee meitä viekkauksella. Kaikille hän lähettää tervehdyksiä, kaikissa pitää toivoa yllä, vaikka ajatukset askartelevat muualla. Pitkän kankaan hän loi, kangaspuihin pani ja lausui: 'Jalosuksiset kosijani, älkää häitäni kiirehtikö, sallikaa minun kutoa tämä kangas Laerteen kuolinvaipaksi. Jos se kesken jää, jäävät langat käyttämättä!' Näin hän puhui. Kolme vuotta häntä uskoimme, kunnes petos tuli ilmi. Minkä hän päivällä kutoi, sen hän yöllä purki. Lähetä äitisi luotasi isänsä kotiin, siellä valmistettakoon hänen myötäjaisensä ja valittakoon puoliso. Siihen asti kuin sen teet, elämme talossasi ratkaisua odottaen."

"En voi, oi Antinous, ajaa talosta äitiäni, joka minulle on elämän antanut ja minua lasna hoitanut. Kosto kerran kohtaisi minua sellaisesta teosta. Mutta lopettakaa te hurjistelunne ja vierailkaa toistenne luona."

Hänen siinä puhuessaan lähetti Zeus kaksi kotkaa. Nämä leijailivat ensin liikkumattomin siivin rauhallisesti rinnakkain. Mutta saavuttuaan kokoontuneitten kohdalle ne alkoivat lyödä siivillään voimakkaasti ilmaa, lennellä edestakaisin ja katsella uhkaavasti alas kansanjoukkoon. Samassa ne syöksyivät toistensa kimppuun ja lensivät sitten toisiaan raadellen pois yli kaupungin talojen. Kaikki olivat huomanneet lintujen lennon ja kyselivät nyt äänekkäästi ihmetellen, mitä se merkitsisi.

Tietäjä Aliterses ymmärsi lintujen lennosta lukea jumalien tahdon ja hänpä nyt selitti:

"Varokaa, kosijat ja te muutkin. Suuri onnettomuus uhkaa teitä kaikkia. Kun Odysseus läksi Troiaan, ennustin, että hän tulisi paljon kovaa kokemaan ja vihdoin palaamaan tuntemattomana kahdenkymmenen vuoden kuluttua. Nyt se aika on kulunut ja Odysseus saapuu varmasti."

Kosijat vastasivat pilkaten tietäjän sanoihin, mutta Telemakos lausui:

"On turhaa puhua teille, te korskeat kosijat. Pyydän vain laivaa ja kahtakymmentä soutajaa lähteäkseen Spartaan ja Pyloon kuulemaan, tietääkö kukaan mitään isästäni. Jos kuulen hänet kuolleeksi, palaan kotiin, pystytän hänelle muistomerkin ja vietän juhlalliset hautajaiset. Silloin on äitini valmis uuteen avioliittoon."

Hän istuutui ja puhumaan nousi nyt vanha Mentor, Odysseun ystävä, jolle hän lähtiessään oli uskonut kotinsa valvonnan. Hän sanoi:

"Kuulkaa minua, miehet Itakan! Soisin tästä lähtien saavanne kuninkaan ankaran ja säälimättömän, koska te olette voineet unohtaa Odysseun, joka kohteli kansaansa kuin isä lapsiaan. Kosijoista en puhukaan, heitä uhkaa perikato, vaan teitä muita moitin siitä, että sallitte kuninkaanne talossa niin elettävän. Olettehan te toki monilukuisemmatkin kuin nuo röyhkeät kosijat."

Silloin nousi Leokritos kosijain puolesta puhumaan:

"Joutavia juttelet, Mentor. Yllytäthän kansaa vastaamme. Se on supi suotta. Vaikkapa itse Odysseus palaisi, niin kävisipä huonosti hänen, jos ryhtyisi meitä karkoittamaan. Ei, hyvät miehet, lähteköön kukin töilleen. Mentor ja Aliterses pitäkööt huolta Telemakon matkasta. Siitä tuskin kuitenkaan mitään tulee."

Tähän päättyi kansankokous. Kukin kävi askareilleen, kosijat Odysseun taloon.

Telemakos astui yksin meren rannalle, pesi merivedessä kätensä ja kääntyi rukoillen Atenen puoleen:

"Auttaos minua, suuri jumalatar, joka eilen luonani vierailit ja kehoitit minua lähtemään isääni etsimään! Auta minua, sillä kansa ja etenkin nuo korskat kosijat tahtovat matkaani estää."

Hänen siinä rukoillessaan pysähtyi jumalatar hänen viereensä Mentorin hahmossa:

"Jos olet Odysseun ja Penelopen poika, et saa peljäten jättää matkaasi suorittamatta. Älä huolehdi siitä, mitä kosijat sanovat, he, raukat, eivät aavista, mikä kohtalo heitä uhkaa. Samana päivänä he joutuvat kaikki kuoleman saaliiksi. Mene rauhassa kotiisi, vietä iltasi heidän kanssaan ja varusta viinit ja viljat sekä muut matkatarpeet. Minä pidän huolta sekä laivasta että miehistöstä."

Kun Telemakos saapui kotiinsa, olivat kosijat pihalla, mikä vohta teurastamassa, mikä mitäkin askaroimassa. Antinous kävi nauraen häntä vastaan, tarttui hänen käteensä ja sanoi:

"Terve, rakas Telemakos! Syö, juo ja riemuitse kerallamme. Kyllä muut sinulle sekä laivan että miehet valitsevat, siitä saat olla huoletti."

Mutta Telemakos veti hiljaa kätensä pois, virkkaen:

"En halua kansanne iloita. Te olette kauan minulle vain vahinkoa saattaneet. Nyt olen mieheksi varttunut ja toivotan kosta teille. Matkaani ei mikään voi estää, ja ellen täältä laivoja saa, saan niitä muualta."

Kosijat silloin pilkkaamaan häntä mikä sanoen mitäkin. Eräs virkkoi:

"Telemakos aikonee hakea Spartasta ja Pylostaa apua murhataksaan meidät kaikki tai kenties hän tuo salaista myrkyä, jota sekoittaa juomaamme."

Toinen jatkoi:

"Tai ehkäpä hän Odysseun tavoin harhailtuaan joutuu itse surman suuhun. Mutta siten hän, mies parka, tekee meidän asemamme vielä vaikeammaksi, sillä silloin on meidän jaettava keskenämme vielä hänenkin perintö-osansa. Ainoastaan talon annamme hänen äidilleen ja tämän tulevalle puolisolle."

Tällaista hän sai kuulla ympäriltään, mutta hän jätti heidät ja astui isänsä suuriin varastosaleihin, joissa säilytettiin kasottain kultaa ja hopeaa, arkuttain vaatteita ja suurin määrin kallisarvoisia öljyjä. Siellä oli myös kalliit varastot vanhoja viinejä, joita ainoastaan kuningas itse sai käyttää. Eurykleia, talon uskottu, säilytti tarkoin näiden varastojen avaimet.

"Rakas hoitajani", virkkoi Telemakos hänelle, "pane kahteentoista kannelliseen astiaan lähinnä parasta viiniä ja täytä yhtä monta säkkiä parhaalla viljalla. Tulen ne itse noutamaan äitini mentyä levolle. Lähden Spartaan ja Pyloon etsimään isääni, mutta älä sinä tästä kerro mitään äidilleni."

Tämän kuultuaan alkoi uskollinen Eurykleia katkerasti itkeä:

"Rakas lapsi, minne sinä aiot mennä avarassa maailmassa? Sinä ainokaisemme, jää'ös kotiin! Pois mentyäsi keksivät kavalat kosijat turmion sinulle. Älä mene!"

Mutta nuorukainen vastasi:

"Älä huolehdi, lähden jumalain kehoituksesta. Vanno vain, ettet äidilleni ilmoita mitään matkastani, ennenkuin yksi- tai kaksitoista päivää on kulunut, ellei hän sitä ennen minua kaipaa."

Eurykleia vannoi valan ja ryhtyi sitten täyttämään viiniastioita ja viljasäkkejä. Telemakos taas kävi kosijain joukkoon.

Sillä aikaa kulki Atene, ottaen Telemakon hahmon, kaupungilla, kooten paraita miehiä laivaan, jonka hän myös hankki.

Kun aurinko laski ja hämärä verhosi kaupungin, saapui hän Mentorin hahmossa Odysseun talolle, uuvutti kosijat uneen ja kutsui Telemakoa:

"Joudu, laivaväkesi odottaa, aika rientää!"

Kookasta Atenea seuraten riensi Telemakos rantaan, jossa kaikki oli valmiina. Täällä hän kääntyi soutajien puoleen, lausuen:

"Tulkaa kanssani! Matkatarpeemme ovat varastohuoneissamme valmiina. Mutta liikkukaa hiljaa talossa, ettette herätä nukkuvia, sillä lähdöstäni ei tiedä kenkään, yhtä palvelijaa lukuunottamatta, ei edes äitini."

Matkatarpeet tuotiin laivaan, Telemakos asettui keulaan ja Atene pysähtyi hänen viereensä. Hohtavat purjeet nostettiin, ja laiva kiiti myötätuulella iltaruskon kultaamalla merellä. Aallot löivät riemuiten leikkiä laivan ympärillä. Mutta Telemakos ei unohtanut uhrata viinejä jumalille, etenkin Atenelle.

KOLMAS RUNO.

Seuraavana päivänä auringon noustua keskitaivaalle saapui Telemakon laiva Pyloon, jossa Nestor hallitsi. Rannalle oli kokoontunut paljon kansaa uhraamaan Poseidonille. Siellä oli yhdeksän joukkoa, kussakin viisisataa miestä, ja joka joukolla oli yhdeksänsataa härkää.

Tulijat käärivät purjeensa ja pysähtyivät rannalle. Atene kääntyi nyt Telemakon puoleen, sanoen:

"Nyt, ystäväni, on sinun astuttava viisaan Nestorin eteen. Olet lähtenyt matkaan saadaksesi tietoja isästäsi. Nestor on sanova totuuden ja kertova sinulle, mitä hän isästäsi tietää."

Telemakos vastasi:

"Mentor, miten uskallan häntä lähestyä. En ole oppinut vielä puhumisen suurta taitoa ja onhan sopimatonta, että nuorempi kyselee vanhemmalta."

"Sinun on itse mietittävä alkusanat, kyllä jumalat sitten sinua auttavat eteenpäin."

Näin sanoen astui kookas Atene edellä ja Telemakos seurasi häntä Nestorin luo, joka poikineen istui

juhlaa valmistelevan kansansa keskellä. Vieraitten lähestyessä kokoontuivat kaikki heidän ympärilleen ja Nestorin poika Peisistratos astui heitä vastaan, johtaen heidät hiekkarannalle levitetuille patjoille istumaan. Sitten hän toi Atenelle viinipikarin, kehoittaen häntä vanhempana vieraana ensin juomaan, uhraamaan meren jumalalle ja antamaan pikarin sitten nuoremmalle ystävälleen.

Atene, iloiten nuorukaisen huomaavaisuudesta, tarttui kultapikariin rukoillen:

"Suuri Poseidon, kuule pyyntöni, suo Nestorin ja hänen poikansa menestyä ja palkitse muille Pylon miehille heidän uhrinsa. Meitäkin auta, meille suotuisa kotimatka suo ja asiamme toimitetuksi saata."

Saatuaan kultapikarin rukoili Telemakoskin samoin.

Kun vieraat olivat syöneet ja juoneet, kääntyi kunnianarvoisa Nestor heidän puoleensa:

"Nyt saanemme kuulla, millä matkoilla vieraamme ovat, mistä tulette, mihin menette ja mitä asioita ajatte?"

Telemakos vastasi Atenen rohkaisemana:

"Nestor, Neleun poika, kreikkalaisten ylpeys! Tulemme Itakasta ja matkamme määrä on täällä. Tulimme kuulemaan, mitä tiedät Odysseusta, isästäni, tuosta kovia kokeneesta miehestä, joka ennen taisteli rinnallasi Troiassa. Kaikista muista uroista tiedetään jotain. Ken on onnellisesti kotiinsa saapunut, kenet on kuolema kohdannut. Isästäni vain ei tiedetä, onko hän vihollisen kädestä surmansa saanut, vai merikö hänet on saaliikseen vienyt. Pyydämme sinua, sano, mitä tiedät. Näitkö omin silmin hänen kuolemansa vai oletko huhuna siitä tietoa saanut? Säälimättä kerro, jos kovakin on kohtalonsa ollut."

Nestor vastasi hänelle:

"Puheesi johtaa mieleeni koko sen hädän ja kurjuuden, jota Priamon kaupungissa saimme kokea. Paraat joukostamme kaatuivat siellä. Siellä lepää sotaisa Aias, siellä Akilleus, siellä myöskin jalo Patroklos. Sinne kätkin rakkaan poikani Antilokon ruumiin. Ken voi kertoa kärsimämme vaivat? Jos vuosia luonani viipyisit, väsyisit, ennenkuin kertomukseni niistä loppuisivat. Yhdeksän pitkää vuotta kesti sota, kunnes sen vihdoin Zeus saattoi loppuun. Kekseliäisyydessä ja viekkauudessa ei ollut toista jalon Odysseun vertaista. Eikä ole epäilystäkään siitä, ettet sinä olisi Odysseun poika, muotosi, yksinpä puheesikin sen todistaa. Harvoin lapsi niin vanhempaansa muistuttaa. Läpi elämän olimme ystäviä, aina yksimielisiä sekä ruhtinaitten kokouksissa että kansan keskellä. Mutta kerronpa sinulle mitä tiedän.

"Kun sota oli loppunut, syntyi kreikkalaisten kesken riita siitä, oliko jo lähdeittävä vai oliko ensin uhrattava jumalille. Puolet joukosta lähti kotimatkalle, niiden joukossa meidän laivamme sekä Odysseun. Alkutaival sujui hyvin. Jumalat soivat tyynen matkan, mutta silloin puhkesi taas keskinäinen riita, ja nyt kääntyi Odysseus takaisin uhraamaan jumalille. Vihdoin pääsin onnellisesti kotirantaan, samoin saapuivat Akilleun joukot hänen rohkean poikansa johtamina ja urhean Filokteteen sekä monien muiden urhojen laivat. Agamemnonin loppu oli surullinen. Kavala Aigistos hänet murhasi. Mutta jäihän Agamemnonilta poika, Orestes, joka kuninkaanmurhaajalle kosti. Niin sinäkin, poikani, nuori ja kaunis, näytä olevasi voimakas, silloin on kansasi sinua kunnioittava."

Telemakos vastasi:

"Orestes teki urotyön ja on siitä Kreikassa aina ylistys kaikua. Kunhan jumalat soisivat minullekin sellaisen voiman, kostaisin kosijoille heidän julkeutensa."

"Mainitsit kosijat", sanoi siihen Nestor. "Olen kuullut, että he majailevat kodissasi vasten tahtoasi. Mutta ken tietää, ehkäpä isäsi kerran palaa ja kaiken kostaa. Jospa Atene osoittaisi sinulle samaa rakkautta, mitä hän aikanaan isällesi osoitti, toimittaisi hän varmasti kosijoille muuta ajateltavaa."

Mutta Telemakos arveli:

"Liian paljon toivotat minulle, kuuluisa Nestor, liian paljon, jotta se koskaan voisi toteutua."

Silloin puuttui puheeseen Atene:

"Ystäväni, mitä nyt sanoitkaan! Ei ole jumalille vaikeata pelastaa ketään. Ainoastaan kuoleman käsistä eivät jumalat voi rakkaimpiaankaan auttaa."

Mutta murheellisena lausui Telemakos:

"Mentor, ällös enää puhu siitä, isäni kotiintulopäivä ei koita koskaan. Hän on joutunut kuolon synkän jumalattaren valtaan. Mutta sinulta, viisas Nestor, jonka sanotaan kolme miespolvea hallinneen, sinulta kysyn, kerro, miten Agamemnon kuoli, missä hänen veljensä Menelaos silloin oli? Eikö hän ollutkaan

Argossa ja miten saattoi heikompi Aigistos voimakkaamman voittaa?"

Nestor kertoi silloin nuorukaiselle:

"Troiaassa verisiä taisteluja käydessämme vietti Aigistos, Agamemnonin orpana, päivänsä Argossa koettaen vietellä kuningatarta, ihanaa Klytaimnestraa uskottomuuteen. Alussa jalosydäminen vaimo kauhistui tämän aikeita, mutta lopulta hän, onneton nainen, taipui. Kuningas oli lähtiessään jättänyt puolisonsa suojelemisen linnan laulajan huoleksi, mutta hänet tuo kavaltaja kuljetti kauas, asumattomaan saareen, jättäen sinne korppien saaliiksi. Ja silloin hän vihdoin sai kuningattaren pauloihinsa. Mutta jumalien lepyttämiseksi hän uhrasi runsaat uhrin."

"Troiaasta lähdin ystäväni Menelaon kanssa. Mutta saavuttuamme Attikan kärkeen, pyhään Sunioniin, lennätti Apollo kuolettavan nuolensa Menelaon oivaan perämieheen. Menelaos olisi halunnut rientää maihin hautaamaan ystävänsä, mutta Zeus, joka oli koko matkan vainonnut meitä, lähetti rajumyrskyn, joka hajoitti koko laivaston. Toiset laivat ajautuivat Kreetaan, toiset pirstoutuivat kallioihin, ja miehet pelastuivat hädin tuskin. Ainoastaan Menelaon viisi laivaa saapui eheänä Egyptin rantaan. Sillä aikaa kun Menelaos täällä vieraila mailla keräsi kultaa ja hopeaa, teki Aigistos hirmutyönsä ja pakotti kansan kuuliaisuuteen. Seitsemän vuotta kuuluu hän hallinneen rikkaassa Mykenessä, kunnes kahdeksantena saapui Atenasta nuori Orestes ja murhasi petturin. Samana päivänä palasi myöskin Menelaos, laivat täpötäynnä rikkauksia. — Ja nyt, poikani, älä sinäkään kulje kauas kodistasi, vaan pysy sen lähetyillä, eihän tiedä, milloin sinuakin tarvitaan. Kehoitin sinua kuitenkin ensin käymään Menelaon luona. Hän on vasta palannut kaukaisilta mailta koettuaan monet vastukset. Hän, rehellinen mies, kertoo sinulle, mitä tietää. Lähde Lakedaimoniin laivoinesi, tai jos haluat sinne maitse kulkea, ovat hevoseni käytettävänäsi ja joku pojistani lähtee kerallasi."

Niin puhui viisas Nestor. Mutta aurinko oli jo ennättänyt laskea ja hämäriin verhota maat. Silloin virkkoi Atene:

"Jo on aika puheet lopettaa ja jumalille uhrata. Ei ole soveliasta myöskään jumal'uhrien ääressä valvoa, sillä aurinko on jo laskenut."

Atenen kehoitusta toteltiin, ja kun uhrin oli uhrattu, aikoivat Telemakos ja Atene palata takaisin laivaansa. Mutta silloin pysäytti Nestor heidät:

"Ei suinkaan, ystäväni, eiväthän jumalatkään sallisi, että te lähtisitte Nestorin luota laivaan yötänne viettämään. On meillä toki vuoteita ja vaippoja teillekin asti. Niin kauan kuin Nestor elää, ei kuuluisan Odysseun poika täällä vieraillessaan saa laivan kannella nukkua."

"Oikein puhut, viisas Nestor", lausui vale-Mentor. "Telemakos levätköön luonasi, mutta minä menen laivaan ja kerron sen nuorelle miehistölle, miten asiat ovat. Huomenna lähdän Kaukoniaan asioilleni, sillä aikaa kuin sinä lähetät poikasi Telemakon mukana Spartaan."

Sen sanottuaan nousi Atene merikotkana lentoon kadoten pilviin. Kaikki seisoivat hämmästyneinä, mutta Nestor tarttui Telemakon käteen, sanoen:

"Nyt näen, nyt tiedän, ettet voi olla halpamielinen, koska jo noin nuorena sinua jumalat suosivat. Se ei voinut olla kukaan muu kuin Pallas Atene. Hän sinun isäsi erikoisesti suosi."

Ja kääntyen jumalattaren puoleen rukoili vanhus Atenen suojelestusta omallekin kodilleen, luvaten uhrata kultasarvisen hiehon.

Ja niin lähtivät kaikki kohti kuninkaan ihanaa palatsia, jossa heille tarjottiin kalliita, vuosikymmenen vanhoja viinejä. Yönsä vietti Telemakos palatsin sisäsuojissa toverinaan Nestorin poika Peisistratos, kuulu keihäänheittäjä.

Seuraavana aamuna astui viisas Nestor linnastaan ulos ja istuutui valtikka kädessä hohtavan valkoiselle, oven vieressä olevalle kiville, jolla hänen isänsä Neleus oli aikanaan usein istunut. Kaikki hänen kuusi poikaansa astuivat hänen luokseen ja Telemakolle tarjottiin paikka urhean Peisistraton rinnalle. Kun kaikki olivat kokoontuneet, alkoi vanhus:

"Nyt rientäköön kukin työhön! Yksi teistä lähteköön niityille paimenen luo; sieltä tuotakoon eilisiltana Atenelle lupaamani hieho. Toinen menköön laivalle käskemään Telemakon väkeä tänne linnaan. Kolmas kutsukoon tänne kultasepän kulkaamaan uhrieläimen sarvet. Te muut saatte jäädä kotiin juhla-ateriaa valmistamaan."

Kaikki kuninkaan käskyt täytettiin nopeasti. Kun hiehon sarvet oli kullattu, toimitettiin juhlallinen uhri kaikkien Nestorin poikien ja heidän puolisoittensa läsnäollessa. Uhrin jälkeen johti Nestorin tytär,

kaunis Polykaste, Telemakon kylpyyn ja hieroi häntä hyvänhajuisilla öljyillä.

Kun juhla-ateria oli nautittu, kehoitti Nestor poikiaan valjastamaan vaunujen eteen parhaat juoksijat, kuninkaan vienejä pantiin matka-eväiksi ja vaunuihin astui Telemakos sekä urhea Peisistratos, joka voimakkain käsin tarttui ohjaksiin. Pimeän tultua he yöpyivät Ferain kaupunkiin, kuningas Diokleen luo, aamulla ani varahin he jatkoivat matkaa ja saapuivat seuraavana iltana perille Lakedaimoniin.

NELJÄS RUNO.

Spartassa, kuningas Menelaon palatsissa, vietettiin parast'aikaa suuria juhlia, kaksoishäitä. Toisena morsiusparina oli kuninkaan ihana tytär Hermione, suloinen kuin rakkauden jumalatar, ja Akilleun poika, myrmidonien kuningas Neoptolemos, toisena morsiusparina Menelaon poika, voimakas Megapendes ja spartalaisen Alektorin tytär. Ensinmainittu avioliitto oli päätetty jo Troiassa, mutta nyt vasta sallivat jumalat sen päätöksen toteutua. Vieraita oli paljon, soitto soi, laulajat lauloivat ja keskellä salia karkeloivat tanssijat.

Peisistratos ja Telemakos pysäyttivät kaksivaljakkonsa portin eteen. Linnan ylihovimestari huomasi heidät ja riensi heti Menelaon luo, virkkaen:

"Kuningas, kaksi vierasta pysäytti hevosensa porttisi eteen. Asultaan he ovat kuin kuninkaan poikia. Riennäkö riisumaan valjaat vai neuvonko heitä muualta asuntoa etsimään?"

Tyytymättömänä tähän hovimestarinsa kysymykseen Menelaos vastasi:

"Mehän olemme saaneet niin paljon vieraanvaraisuutta osaksemme maailmalla matkatessamme, lähettäisimmekö heidät siis pois. Ei suinkaan! Riennä riisumaan hevoset ja johda vieraat juhliimme."

Puhuteltu kiirehti täyttämään käskyä, vei hevoset talliin ja johti vieraat komeaan linnaan. Täällä nämä ihmetellen katselivat salien komeaa loistoa. Kun he olivat kylpeneet ja saaneet uudet, komeat viitat, saatettiin heidät kuninkaan luo. Orjattaret toivat vettä kultakannuilla, huuhtelivat vieraitten kädet hopeamaljoissa ja kattoivat sitten heille ruokapöydät. Menelaos tervehti heitä, pyysi aterioitsemaan ja virkkoi:

"Kun olette ravitut, kertokaa, keitä olette ja mikä on asianne. Kuninkaitten sukua olette, siitä puhuu käytöksenne."

Syötyään kumartui Telemakos ihmeissään ystävänsä puoleen:

"Katsos, Peisistratos, katsos tätä kullan ja hopean hohtoa. Täällä on kuin Olympon saleissa Zeun luona."

Menelaos kuuli nuorukaisen sanat ja virkkoi hänelle:

"Ei kenkään kuolevainen voi Zeun kanssa kilpailla, ja lienee muillakin yhtä suuria rikkauksia kuin minulla. Mutta vaivalla nämä ovat saadut. Vaikka omistaisin ainoastaan kolmanneksen tästä kaikesta, olisin kyllin onnellinen, kunhan ei tarvitsisi surra sotatielle sortuneita. Ja katkerimmin kaikista suren verratonta Odysseusta. Elääkö hän vai onko hän kuollut, siitä ei tiedä kenkään."

Telemakos, kuullessaan isästään puhuttavan, peitti purppuraviitallaan kasvonsa, jotteivät kyyneleet näkyisi. Silloin Menelaos huomasi, että nuori vieras oli Odysseun poika. Hän miettimään, puhuisiko nuorukaiselle vielä hänen isästään vai koettelisiko häntä toisin sanoin. Hänen siinä miettiessään astui sisään kauneudestaan kuulu Helena-kuningatar. Heti riensi kolme orjaa palvelemaan häntä. Yksi asetti esille komean istuimen, toinen levitti maahan hienon villavaipan ja kolmas ojensi hänelle hopeakorin, jonka hän kerran oli saanut lahjaksi Egyptin kuningattarelta Alkandralta. Korissa oli mitä hienointa lankaa, Helenan kehräämää, ja nytkin hän otti käteensä kultavärttinän. Istuttuaan kääntyi ihana kuningatar puolisonsa puoleen:

"Sano, joko tiedät keitä vieraamme ovat? Arvannenko oikein, mutta en milloinkaan ole nähnyt ketään, joka olisi niin Odysseun näköinen kuin tämä vieras. Hänen pieni poikansa jäi kotiin isän lähtiessä minun, heikon naisen puolesta käytyyn kovaan taisteluun Ilionin muurien edustalle."

"Puolisoni", vastasi hänelle Menelaos, "samoin olen minäkin arvellut. Kädet, jalat, kasvot, katse, pään muoto, yksinpä hiuksetkin ovat samat kuin Odysseulla. Ja kun hänen kärsimyksistään puhuin, näin,

miten kyyneleet vierivät vieraamme silmistä, vaikkakin hän koetti sitä peittää."

Peisistratos, Nestorin poika, lausui silloin:

"Oikein sanot, Menelaos. Hän on Odysseun poika Telemakos ja on nyt saapunut luoksesi kysymään sinulta neuvoa. Sillä vaikeata on nuorukaisen isätönnä, turvatonna asua kodissaan, jonka vieraat tahtovat tuhota."

Menelaos sai lausumaan:

"Olen siis saanut kotiini sen ystäväni pojan, joka minun tähteni on saanut kovimmat kokea. Jos Zeus olisi suonut minulle onnen hänet vielä kerran tavata, olisin ystävytyeni osoitteeksi lahjoittanut hänelle Argossa kaupungin ja asunnon, jonne hän olisi saanut tuoda koko Itakan kansan. Silloin olisimme saaneet usein tavata toisiamme ja viettäa yhdessä vanhuutemme päivät. Mutta jumalat eivät ole sitä sallineet."

Hänen sanansa saivat kyyneleihin sekä kuninkaan itsensä että ihanan Helenan ja Telemakon. Eipä Peisistratoskaan voinut kyyneleitään pidättää, sillä hänen mieleensä johtui hänen Antilokos-veljensä, joka sai Troiassa surmansa. Mutta hän lausui:

"Kuningas, sinua, jos ketä, kutsuu isäni viisaaksi kertoellessaan salissamme sinusta. Mutta ehkä sittenkin tahdot neuvoani noudattaa. Itku ja suru eivät sovi juhla-ateriaan. Koittaahan päivä huomennakin. Vaikka toiselta puolen: miksi emme itkisi rakkaita vainajia! Ja olihan siellä minunkin armas veljeni, joka ei suinkaan ollut kreikkalaisten huonoimpia. Sinäkin tiedät, että hän oli juoksussa nopea ja sodassa urhea."

"Viisaasti puhut", lausui Menelaos. "Näen, että olet onnellisen Nestorin älykäs poika. Jatkakaamme ateriaamme. Huomenna keskustelen Telemakon kanssa."

Ihana Helena sekoitti silloin viinipikareihin nestettä, jolla on se ominaisuus, ettei sitä nauttinut sinä päivänä tunne surua eikä vuodata kyyneltäkään, vaikka hänen oma isänsä tai äitinsä joutuisi kuolon uhriksi aivan hänen silmänsä edessä. Tämän taikajuoman hän oli saanut egyptiläiseltä kuninkaantyttyäreltä Polydamnalta. Egyptissä kasvaakin monenlaisia yrtejä ja siellä on kukin oma lääkäriinsä. Tämän ihmejuoman valmistettuaan Helena puhui:

"Menelaos, Atreun poika, ja te muut Kreikan miehet! Ei Zeus ole kaikille samaa kohtaloa suonut. Toisilla on iloa, toisilla surua. Mutta iloitkaa nyt te. Minäkin kerron teille Odysseusta, vaikk'en osaakaan kertoella hänen urotöistään sodassa. Troiassa ollessamme hän pukeutui kerran mitä kehoimpiin riepuihin, orjan pukuun ja hiipi vihollisen kaupunkiin. Täällä hän kulki kerjäläisenä eikä kenkään tuntenut häntä. Minä kuitenkin tunsin ja koetin saada häneltä tietoa hänen aikeistaan. Mutta viekkaasti hän vältti kysymykseni. Vasta sitten kuin olin hänet kylvyssä öljyllä voidellut ja vannonut pitäväni salassa tiedot, sain kuulla kaikki akaijalaisten suunnitelmat. Ja kaupungista pois lähtiessään hän surmasi suuret joukot troialaisia. Naiset itkivät, mutta minä iloitsin, sillä kaipasin kipeästi kotiini puolisoni ja pienokaiseni luo."

Kuningas lausui siihen:

"Totta puhut, puolisoni. Odysseun vertaista ei ole toista. Suurta malttia hän osoitti, kun me kaikki parhaat kreikkalaiset istuimme tuon puuhevoson sisässä, jonka avulla Troian tuhosimme. Siellä ollessamme lähenit sinä hevosta. Varmasti joku jumala, joka katsoi Troian parasta, sinut sinne johti. Sinä kuljit sen ympäri ja mainiten nimeltä ruhtinaitamme, matkit heidän puolisoittensa ääntä. Silloin oli vaikeata vaieta, niin voimakas koti-ikävä täytti mieleemme ja moni olikin joko astumaisillaan hevosesta ulos tai huutamaisillaan sinulle, ellei Odysseus olisi pakottanut meitä vaikenemaan. Siten hän pelasti kreikkalaiset. Omin käsin hän tukki innokkaimman suun, kunnes Atene johti sinut pois."

Surumielin virkkoi Telemakos:

"Niin viisas oli Odysseus ja sittenkin hän on joutunut turmion omaksi. Mutta jo on aika käydä levolle, jotta huomenna jaksamme uusin voimin nousta."

Kuningatar lähetti silloin orjattarensa valmistamaan vieraille purppuravaippaiset vuoteet.

Varhain seuraavana aamuna pukeutui Menelaos kuninkaanvaippaansa, vyötti vyölleen terävän miekkansa ja satoi jalkaansa kevyet sandaalit. Pukeuduttuaan hän kääntyi Telemakon puoleen, sanoen:

"Ystäväni, nyt toivon sinun vastaavan suoraan, mikä sinut saattoi tänne pyhään Spartaan? Koskeeko asia sinua yksin vai onko se yleisempää laatua?"

Telemakos vastasi siihen:

"Läksin tänne saadakseni kuulla sinulta isästäni. Vieraat miehet, äitini kosijat, täyttävät talon ja tuhlaavat kaiken omaisuuteni eikä mistään näy apua. Siksi saavuin tänne ja nyt pyytämällä pyydän, jos jotain tiedät isästäni, joko sitten itse olet nähnyt tai muilta kuullut, niin sano suoraan minua säälimättä, vaikka kohtalonsa kovakin olisi ollut."

Vihasta punastuen vastasi silloin Menelaos:

"Jopa jotakin kuulla sain! Vai sinne kunnan miehen kotiin he aikovat vuoteensa raketa. Niin laskee hirvikin pienet vasikkansa leijonan luolaan, mutta kun leijona palaa, on vasikoiden loppu surkea. Niin on käypä silloinkin, kun Odysseus kerran palajaa. — Pyysit minua kertomaan, mitä tiedän, ja olen sen tekevä. Mitään peittelemättä kerron, mitä vanhalta merenhaltijalta kuulin.

"Kaipasin kipeästi kotiin, mutta jumalat pidättivät laivani parisenkymmentä vuorokautta Faros saaren rannassa — päivän matkan päässä Niilin suusta. Olin uhrannut heille liian vähän. Suotuisia tuulia ei vaan kuulunut, ruokavaramme olivat lopussa ja miehistömme nääntymäisillään. Eräänä päivänä olin murheellisena yksin kävelemässä kaukana laivamiehistä, jotka koettivat nälkensä sammukkeeksi kalastella. Silloin läheni minua merenhaltija Proteun tytär Eidotea, jonka sydän heltyi tuskamme nähdessään. Hän virkkoi:

"Muukalainen, oletko ajattelematon vai niin uupunutko olet, ettet keksi mitään keinoa, millä lopettaa kärsimyksenne? Etkö näe, että miehistösi voimat aivan loppuvat?"

"Vastasin hänelle:

"Ken lienetkin jumalattarista, sanon sinulle avoimesti, etten vapaasta tahdosta täällä viivy. Olen ehkä suututtanut jonkun jumalista, mutta kenen, sitä en tiedä. Sano sinä, ken se on, ja sano, miten kotiini pääsisin."

"Jalo jumalatar vastasi:

"Vieras, annan sinulle neuvon. Silloin tällöin tulee tänne isäni, vanha merenhaltija Proteus Aigyptios, joka on jumalaista syntyä. Jos onnistuisit tapaamaan hänet, saisit varman tiedon siitä, miten kauan vielä matkasi on kestävä. Ja jos pyydät, kertoo hän sinulle myös, mitä kotonasi on sillä aikaa tapahtunut."

"Vastasin hänelle:

"Neuvo minua vielä, miten pääsisin huomaamatta häntä niin lähelle ettei hän ihmistä minussa peljäten pois kaikkoaisi. Ei ole näet kuolevaisen huokeata jumalata voittaa."

"Tähän jalo jumalatar virkkoi:

"Muukalainen, kerron sinulle kaikki: Auringon noustessa keskitaivaalle kohoaa aalloista tietäjävanhus, länsilaineitten vaippaan verhottuna. Sieltä hän kohoaa asettuakseen levolle luolien varjoon. Mutta hänen kerallaan nousee sieltä myös Amfitriten, merenemännän, hyljekarja asettuen vanhuksen ympärille ja levittäen kaikkialle voimakasta suolaisen meren hajua. Aamun koittaessa johdan sinne sinutkin. Mutta kanssasi tulkoon kolme komean laivasi parasta miestä. Ensi töikseen hän tarkastaa karjansa ja laskee niiden luvun. Asetettuaan ne viisipäisiin joukkoihin ja vielä tarkoin niitä katseltuaan hän paneutuu kuni paimen nukkumaan laumansa keskelle. Huomattuanne ukon nukkuvan on teidän voimakkaasti ja uljaasti käytävä hänen kimppuunsa ja lujasti pidettävä kiinni hänen rimpuillessaan vastaan. Hän on koettava silloin muutellaida jos miksi, mitä taivaan ja maan välillä liikkuu, yksinpä tuleksi ja vedeksikin. Mutta yhä lujemmin vain puristakaa häntä, kunnes ukko alkaa selvästi sinulle puhella ja ottaa sen hahmon, mikä hänellä levolle käydessään oli. Silloin päästäkää hänet heti irti ja pyytääs nyt häntä kertomaan, ken jumalista sinua vainoaa ja miten voisit kotiisi päästä."

"Näin virkkaen vaipui jumalatar meren aaltoihin, mutta minä läksin kohti rannalla odottavaa alusta sydän huolia täynnä. Seuraavana aamuna astuin rannalle hartaasti rukoillen, kanssani kolme luotetuinta miestä. Mutta jumalatar olikin päättänyt viekkauksella voittaa isänsä. Hän kohosi aalloista, muassaan neljä vastateurastetun hylkeen vuotaa. Nopeasti hän kaivoi meille kuopat rantahiekkaan, asetti meidät niihin riviin ja peitti vuodilla. Tilamme oli ylen tukala, sillä heti alkoi meripetojen ellottava haju vaivata meitä kauheasti. Mutta suojelijamme oli armelias, hän antoi hengittääksemme ambrosiaa ja se haihdutti ilkeän hajun. Koko aamun odotimme kärsivällisesti. Merikarja nousi hitaasti vetten valtakunnasta ja asettui levolle peittäen kohta rannan, jota vaahtopäät aallot huuhtoivat. Puolenpäivän aikaan nousi vanhus merestä. Katseltuaan lihavia hylkeitä hän kulki toisen luota toisen luo laskien, montako kaikkiaan oli. Meidät hän laski ensimmäiseksi ja paneutui sitten keskellemme lepäämään petosta aavistamatta. Silloin me karkasimme huutaen ylös ja tartuimme häneen voimakkain käsin. Hän

tietysti pani koko taitonsa liikkeelle muuttuen milloin tuuheaharjaiseksi leijonaksi, milloin louhikäärmeeksi, milloin taas pantteriksi tai karjuksi. Kun se ei auttanut, tekeytyi hän juoksevaksi vedeksi ja vihdoin tuuheaksi puuksi. Mutta me pidimme hänestä kuitenkin väsymättä kiinni, kunnes hän kyllästytneenä vastusteluun kysyi minulta selvällä äänellä:

"Sano, oi Atreun poika, ken jumalista sinulle neuvot antoi, miten minut voi tavoittaa? Mitä minusta tahdot?"

"Vastasin hänelle:

"Miksi teeskentelet ja kysyt asiaa, jonka varsin hyvin tiedät? Olen kauan ollut tällä saarella enkä tiedä, miten täältä pois pääsisin, vaikka sydämeni on tuskasta pakahtumaisillaan. Siksi pyydän sinulta, kaikkietävä jumala, sano, ken taivaan asukkaista matkaani estää, ja neuvo, miten merten teitä kotiini kulkea taidan?"

"Hetipä vastasi vanhus:

"Ennenkuin laivaan astuit, olisi sinun ollut velvollisuus kantaa pyhät uhrin Zeulle ja muille jumalille, silloin olisit saanut purjehtia nopeasti yli sinimerien kotimaallesi. Nyt ei salli kohtalo sinun ystäviäsi tavata eikä ihanaan palatsiisi saapua, ennenkuin olet jälleen Niilille palannut ja siellä avaruuden iäisille asukkaille jumal'uhrit kantanut. Silloin vasta he suovat sinun ikävöimällesi matkalle lähteä."

"Niin hän lausui, ja sydämeni oli tuskasta murtumaisillaan ajatellessani pitkää, vaivalloista matkaa takaisin Niilille. Hillitsin kuitenkin itseni ja sanoin hänelle:

"Mitä minulta vaadit, sen teen, mutta kerro vielä, ovatko ne akaialaiset, jotka Nestorin ja minun kanssani lähtivät Troiasta, palanneet koteihinsa terveinä, vai liekö kova kuolo heidät matkalla kohdannut tai ovatko kenties saaneet ystävien sylissä silmänsä sulkea?"

"Tietäjä vastasi:

"Miksi näitä kyselet, Atreun poika. Siitä tiedosta ei sinulle ole mitään hyötyä, päinvastoin vuodatat viljalti kyöneleitä kuullessasi kaikesta. — Moni on vielä elossa, moni jo manalle mennyt. Ainoastaan kaksi Kreikan kuparihaarniskaista päällikköä päätti kotimatalla päivänsä — sodassahan olit itse näkemässä — ja yksi ajelehtii yhä aavalla merellä. Haaksirikkoon joutui Aias, alkaakseni hänestä, mutta pelastui surmasta, kun Poseidon heitti hänet mahtaville Gyraon vuorille. Hän olisikin välttänyt kuoleman, vaikka Atene häntä vihasi, ellei hän olisi ylpeyden sokaisemana pilkannut jumalia ja kerskunut pelastuneensa. Itse Poseidon kuuli sen, tarttui silloin vihaa uhkuen jäntevin käsin kolmihaarukkaansa ja työnsi sillä vuoren mereen. Osa vuotta jäi pystyyn, mutta se, jolla Aias seisoi, suistui syvyyteen. Siihen loppui uhmaajan elon matka. Veljesi oli pelastunut ja Heran suojelemana purjehtinut jo yli möyryävän meren ja aikoi kiirehtiä Maleian vuorille. Mutta kova myrsky heitti hänet jälleen kauas raivoavalle merelle ja kuljetti sitten maan toiselle äärelle. Jumalat sallivat kuitenkin tuulen kääntyä ja niin hän pääsi onnellisesti kotiin. Suuri ja liikuttava oli hänen riemunsa saapuessaan isänmaansa rantaan; ilosta itkien hän syleili rannan hiekkaa. Mutta Aigistos oli asettanut vartijan torniin luvaten hänelle kolme kultalenttia palkaksi, jos hän tehtävänsä suorittaa Aigiston mielen mukaan. Koko pitkän vuoden olikin vartija siellä jo vartioinut, ettei kuningas vaan huomaamatta maahan pääsisi. Nähtyään veljesi saapuvan, hän riensi ilmoittamaan päällikölleen, joka heti ryhtyi viekkaseen juoneen. Kahdenkymmenen paraan soturin seurassa hän riensi hevosineen ja vaunuineen pahaan aavistamatonta hallitsijaa vastaan häntä muka tervetulleeksi toivottamaan. Kotona oli valmistettu juhla-ateria, mutta sen aikana hän keihästi Agamemnonin kuoliaaksi, kuten härkä isketään seimensä ääreen. Mutta silloin syntyneessä tappelussa saivat surmansa kaikki sekä kuninkaan että Aigiston miehet."

"Näin vanhus. Ankea oli tuska, minkä hänen sanansa saivat sydämeeni. Rannalle vaivuin ja itkin, itkin itkemistäni toivoen kuolemaa, kunnes meren jumala kääntyi jälleen puoleeni virkkaen:

"Menelaos, älä heikkoudellesi valtaa suo, eihän valitus mitään auta. Riennä sen sijaan kotiisi, kenties Aigistos elää vielä, ellei Orestes ole hänen päiviään jo päättänyt. Ainakin hautajaisten todistajaksi ennätät."

"Näin lausui Proteus, ja hänen sanansa herättivät sydämessäni jälleen innon ja rohkeuden. Sanoin hänelle:

"Nyt siis tiedän, mitä on tapahtunut, mutta vielä tahtoisin tietää jotain hänestä, joka merellä yhä ajelehtii, vai joko hän lie kuollut."

"Tarkoitat Odysseuta, Laerteen poikaa, Itakan kuningasta. Olen nähnyt hänet. Kaukaisella meren saarella näin hänen katkeria kyöneleitä vuodattavan, sillä Kalypso, saaren sorjamuotoinen nymfi, ei

laske häntä pois eikä hänellä ole ainoatakaan alusta käytettävänä. Sinä, Atreun poika, olet jumalien suojaama, sinut vievät he kerran lempeän Radamantyn, tuonelan tuomarin eteen, kauas Elysiönin kentille maailman ääreen. Siellä on elo onnellista, ei siellä lumi, ei pakkaneen eikä sade elämää rasita, vaan sinne, iäisen kevään maahan, leyhyttelee Okeanos aina raikkaita tuulahduksia. Sinne sinä joudut, sillä puolisosi, ihana Helena, on Zeun tytär.'

"Sen sanottuaan vanhus katosi meren syvyyteen. Minä läksin urhoollisine miehineni astumaan laivaa kohti monenlaisten ajatusten risteillessä mielessäni. Seuraavan aamun koitteessa nostimme purjeet ja palasimme pyhälle Niilille. Siellä runsaat jumal'uhrit uhrattuamme ja kohotettuamme kummun veljeni muistolle lähdimme paluumatkalle. Jumalat olivatkin jo leppyneet ja soivat meille suotuisan kotimatkan.

"Nyt, ystäväni, pyydän sinua viipymään luonani päiviä kymmenen, kaksitoista, ja kun sitten kotisaarellesi palaat, lahjaksi sinulle annan uhkeat vaunut kolmivaljakkoineen ja pikarin, josta jumalille uhrata saatat ja joka aina johtaa antajan mieleesi."

Kuninkaan lopetettua lausui Telemakos:

"Niin pitkäksi ajaksi älä minua pyydä Spartaan jäämään, Menelaos. Jaksaisin vuoden kokonaan täällä puheitasi kuunnella kotiini ikävöimättä. Suuri nautinto olisi parissasi olla, mutta Pylon rannalla odottavat minua mieheni kärsimättöminä. Siks'en voi viipyä. Lupaamasi kalliin lahjan säilytän pyhänä muistona. Mutta hevosesi eivät sovi Itakan vuorimaille. Jääkööt ne siis sinulle tänne talosi koristukseksi. Täältä laajat vainiot aukeavat, lotus ja kypressi täällä vihannoi ja vehnä- ja ohrahalmeet lainehtivat. Itakassa et tasankoja näe, eivät siellä niityt eteesi aukea, vuohet siellä vain vuorilla kiipeilevät, ja kuitenkin ovat ne karut seudut minulle rakkaimmat kaikista."

Ystävällisesti hymyillen Menelaos silloin lausui: "Rakas lapsi, puheesi todistaa, että olet jalon isän jalo poika. Vaihetan lahjat. Annan sinulle itse Hefaiston takoman, Sidonin kuninkaan Faidimon lahjoittaman hopeamaljan, jota kultaraidat koristavat."

Heidän siinä keskustellessaan saapuivat linnaan juhlille odotetut vieraat tuoden tullessaan vuohia, lampaita ja viinejä.

Sillä aikaa elelivät kosijat Itakassa kuten ennenkin, urheillen ja leikkiä lyöden. Eräänä päivänä he huvittelivat keihään ja diskon heitolla vartavasten tasoitetulla kentällä. Ainoastaan Antinous ja Eurymakos, joukon komeimmat ja urheilussakin etevimmät, istuivat katselemassa. Silloin astui heidän eteensä Noemon, Fronion poika, kysyen:

"Vieläkö Telemakos viipynee Pylossa kauan, onko se tiedossasi, Antinous? Laiva, jolla hän lähti, on minun ja nyt sitä itse tarvitsisin."

Hämmästyneinä silmäilivät ruhtinaat toisiaan, heillä ei ollut aavistustakaan Telemakon lähdöstä, vaan he luulivat hänen jossain lammas- tai sikopaimenten luona majailevan. Vihdoin Antinous puhkesi puhumaan:

"Kerro, mies, mitä tämä merkitsee, minne hän on mennyt ja mistä miehistön saanut? Omia orjiaanko hän on ottanut? Tahdon tietää kaiken tarkoin. Ottiko hän väkivalloin aluksesi vai lainasitko sen hänelle hänen rukoustensa liikuttamana?"

Noemon vastasi silloin:

"Mielelläni toki hänelle, murheitten painamalle, laivani annoin, enhän toisin voinut tehdä. Ja miehistönä hänellä ovat miestemme parhaat. Näin Mentorin päällikkönä laivaan nousevan, vai eikö lie ollut joku jumala, sillä olihan Mentor vielä eilisaamuna täällä joukossamme."

Tämän sanottuaan hän jätti ruhtinaat, mutta viha kuohahti näiden sydämissä. Kosijat lopettivat leikkinsä ja kokoontuivat Antinoon ympärille, joka vihasta säkenöivin silmin puhui:

"Voi meitä! Telemakos on ryhtynyt vaarallisiin töihin. Emme uskoneet hänen rohkenevan tälle matkalle lähteä, mutta nyt hän on työntänyt vesille laivan ja ottanut miestemme parhaat mukaansa. Vieköön Zeus häneltä voimat, ennenkuin hän ennättää meidät tuhota! Hankkikaa minulle laiva ja parikymmentä miestä, lähden väijymään häntä tuonne saaremmen ja kallioisen Samos-saaren välille. Ja sen sanon, että hänen retkensä on saava huonon lopun."

Kaikki myönsivät Antinoon viisaasti puhuneen ja suunnitelmaan, miten tuhota Telemakos, astuivat kaikki palatsiin. Mutta pianpa sai Penelopekin tiedon hankkeista. Medon oli näet kuullut neuvottelut ja riensi nyt palatsin suurten salien halki kuningattarelle kertomaan kuulemiaan.

Mutta tuskin hän oli kynnykselle astunut, kun Penelope katkerin mielin valitti hänelle:

"Lähetettiinkö sinut taas kokoamaan suuren Odysseun väkeä juhla-aterian valmistukseen? Niin te mässäten tuhlaatte jalon Telemakon perintöä, ja mitä pahaa onkaan Odysseus teille tehnyt? Hän oli kaikille poikkeuksetta aina lempeä, jalo ja oikeamielinen. Mutta osaisitteko te silti tuntea kiitollisuutta!"

Viisas Medon vastasi hallitsijattarensa sanoihin:

"Jalo kuningatar, jospa heidän ilkeytensä siihen loppuisikin, mutta nyt he suunnittelevat yhä pahempaa. Zeus heidän hankkeensa kuitenkin estäköön! He hiovat miekkojaan Telemakon pään varalle. Hänen palatessaan kotiin Pylon ja Spartan matkaltaan, jolle hän oli lähtenyt isäänsä etsimään, aikovat he hänet surmata."

Penelope vaipui silloin voimatonna maahan eikä jaksanut kotvan aikaan sanaakaan virkkaa. Vihdoin kohotti hän ihanat, kyyneleiset silmänsä ja ennen niin kaunis ääni kaikui nyt haudan raskaana, kun hän virkkoi:

"Sano, miksi läksi poikani? Mikä hänet pakotti astumaan aavoilla ulapoilla liitävään laivaan?"

Viisas Medon vastasi vain lyhyesti:

"Lienevätkö itse jumalat hänelle tien viitoittaneet vai omastako alotteestaan hän läksi isäänsä etsimään, sitä en tiedä", sanoi ja läksi linnasta.

Mutta äiti raukka jäi syvien tuskien valtaan ja istuen huoneensa kynnyksellä hän puhui itkien ympärillään sureville palvelijattarilleen:

"Ystäväni, jumalat ovat antaneet minulle murheita enemmän kuin kenellekään ikätovereistani. Olen kadottanut uljaan, suurisieluisen puolisoni, joka oli kuulu kautta Hellaan ja Argon. Ja nyt on jäljettömiin kadonnut rakas poikani. Oi, miksi olitte julmat, miksette minua unestani herättäneet kuullessanne poikani lähdöstä! Jos olisin saanut tietää hänen aikomuksistaan, olisin hänen matkansa pysäyttänyt, vaikka hänen halunsa olisi ollut miten suuri. Rientäköön joku teistä hakemaan palvelijani Dolion, jonka isäni minulle tänne tullessani lahjoitti. Hän rientäköön kertomaan kuningas Laerteelle asiain tilan, kenties vanhus neuvon keksii."

Uskollinen Eurykleia virkkoi silloin: "Rakkahin valtiatar, miekalla saat minut surmata, jos jotain sinulta salaan. Olen tiennyt hänen lähdöstään ja minä hälle pyytämänsä matka-eväät ja viinit varustin. Mutta mitä ankarimmalla valalla kielsi hän minua ilmoittamasta sinulle sanallakaan matkastaan, ennenkuin pari viikkoa olisi kulunut, ellet itse häntä kysyisi. Nyt on sinun, valtiatar, käytävä kylpyyn ja pukeuduttava puhtaaseen pukuun. Sen tehtyäsi astu neitoinesi rukoilemaan suurta Atenea, hän kykenee poikasi kuolosta varjelemaan. Mutta vanhaa Laertesta säästä. Hänellä on yllin kyllin murheita, älä niiden taakkaa enää lisää."

Eurykleian sanat lohduttivat surevaa kuningatarta ja hän teki kuten vanhus kehoitti. Atenelle hän kantoi uhrin ja itkien rukoili häntä suojaamaan Telemakoa.

Ilta hämärtyi hämärtymistään, alhaalla salissa oli jo melkein pimeä, mutta kosijat siellä yhä mellastivat. Eräs heistä lausui ylvästellen:

"Thana kuningatar taitaa valmistella häitä, eikä aavistakaan, että me hänen poikansa kuoloa hankimme."

Samaa arveli moni muukin, mutta eipä kenkään heistä aavistanut, miten kävisi.

Antinous suuttui puheesta ja lausui: "Hullut, lopettakaa jo tyhvät puheenne, ennenkuin ne joutuvat kuningattaren kuuluville. Toimikaamme sen sijaan hiljaa ja pankaamme suunnitelmamme täytäntöön."

Valittuaan kaksikymmentä urhoollisinta miestä hän läksi heidän kanssaan rannalle. Mustan, nopean laivan he vesille työnsivät, mastot ja purjeet kuntoon panivat, sitoivat aivot nahkahihnoihin ja levittivät valkoiset purjeet. Kantoivat sitten aseensa laivaan ja jäivät odottamaan yön tuloa.

Mutta palatsissaan istui yön yhä hämärtyessä Penelope, ruokaa, juomaa haluamatta. Hän mietti, miten kävisi, pelastuisiko hänen armas poikansa vai kosijatko lopultakin voittaisivat. Ja kuten aitaukseen suljettu leijona hurjasti kulkee edestakaisin aukkoa etsien, samoin kiertelivät hänenkin ajatuksensa pelastusta löytämättä, kunnes vihdoin uneen uupui.

Mutta Atene, jumal'silmä, tahtoi lohduttaa katkerasti surevaa äitiä ja saattaa hänelle muuta ajateltavaa. Hän lähetti unessa Penelopen luo tämän sisaren Iftimen, joka oli Feraissa kuningas Eumelon puolisona. Iftime avasi oven hihnalukon ja astui Penelopen luo:

"Siskoni, nukutko murheellisna?" hän hellien virkkoi. "Jumalat eivät salli sinun enää itkeä, sillä tiedä,

poikasi on onnellisesti kotimatalla, hän ei ole jumalia vastaan rikkonut."

Suloisesti nukkuen viisas Penelope vastasi:

"Miksi tänne läksit, siskoni? Ethän kaukaisesta kodistasi ole ennen Itakaan tullut. Lohduttamaanko läksit, sieluni tuskiako keventämään sait? Raskaat ovat suruni. Olen kadottanut puolisoni, leijonamielen, josta maine kuulu kulkevi kautta Hellaan, ja nyt on ainoa poikani lähtenyt laivalla pois. Lapsi hän on vielä, ei ole oppinut puhumisen eikä taistelun taitoja. Siksi suren häntä sitä enemmän. Vavisten pelkään onnettomuuden häntä kohtaavan joko vierailta mailla tai aavalla merellä, sillä pahansuovat miehet ovat asettuneet väijymään hänen henkeään."

Mutta unikuva vastasi hälle:

"Rohkeutta, sisko! Turhaan huolehdit. Pojallasi on toveri, jota moni mies kadehtii, Atene, joka auttaa voi. Surusi on liikuttanut jumalataria ja hänpä minut lähettikin tänne sinulle näitä kertomaan."

Penelope virkkoi silloin:

"Jos Atenen lähetti lienet, sano, vieläkö onnettomuuksia kokenut puolisoni on elossa, voiko hän nähdä auringon ihanan valon vai joko hän kuolleena Hadeessa päiviään viettää?"

Unikuva kuiskasi vain:

"Sitä en tiedä" ja katosi samassa kuin tuulahdus.

Pian heräsi Penelope, Ikarion tytär, ja riemu valtasi hänen mielensä nähtyään keskellä yötä sellaisen näyn.

Sillä aikaa astuivat kosijat laivaansa ja läksivät ulapalle kostoja miettien. — Keskellä vuoristen Samos- ja Itaka saarten välistä salmea on pieni saari, Asteris. Sen suojaan asettuivat väijyjät uhriaan odottamaan.

VIIDES RUNO.

Aamuruskon jumalatar Eos, ruusunhohteinen, oli jo noussut vuoteeltaan luomaan valoaan sekä kuolemattomille jumalille että ihmislapsille, kun Olympon jumalat kokoontuivat neuvottelukokoukseensa. Ylinnä istui mahtava Zeus, suurin kaikista. Atene suri Odysseun kovaa kohtaloa ja hän nyt sanoiksi sai:

"Kaikkivaltias Zeus ja te muut kuolemattomat! Älköön nykyään inehmojen joukossa kenkään valtikan kantaja olko lempeä ja hyvä, älköön olko oikeudenmukainen, vaan kova, häijy ja vääryyden puoltaja kukin, koska jalon Odysseun ovat voineet unohtaa kaikki ne, joita hän ennen hoivasi kuin isä lapsiaan. Nyt hän saa nääntyä kaukana, yksinäisellä saarella, jossa nymfi Kalypso häntä pidättää. Ei ole hänellä minkäänlaista alusta, ei neuvoa mitään, miten kotimaahansa matkata. Vielä lisäksi kosijat väijyvät hänen poikaansa Telemakoa, joka oli lähtenyt Spartaan ja Pyloon isäänsä etsimään."

"Lapseni", virkkoi taivaan pilvien hallitsija, "mitä sanoitkaan? Sinähän jo sait aikaan päätöksen, että Odysseus palaisi kotiinsa kostamaan heille. Seuraa sinä Telemakoa ja johda hänet onnellisesti kotiin. Kosijat kaikki sieltä lähtekööt."

Ja kääntyen Hermeen, rakkaan poikansa, puoleen hän jatkoi:

"Hermes, riennä kiharakutrisen nymfin luo ja ilmoita hänelle horjumattoman tahtomme olevan, että uros pääsee jälleen kotimaahansa. Mutta saapukoon, ei jumalien enemmän kuin ihmistenkään avulla, vaan kahdenkymmenen päivän kuluttua vankalla aluksella fajakien luo Skherian viljavalle maalle. Siellä osoitettakoon hänelle jumalille tulevaa kunniaa, lähetettäköön laivalla rakkaaseen synnyinmaahansa ja annettakoon kultaa, kuparia ja loistovaatteita niin paljon, ettei hän Troiastakaan olisi enempää saanut."

Nopea sanansaattaja totteli heti, satoi jalkaansa somat kultasandaalinsa, jotka hänet tuulen vauhdilla kantavat yli maitten ja merien, tarttui sauvaansa, jolla hän mielensä mukaan ihmisiä uneen vaivuttaa tai herättää. Hän lensi yli Pierian maan, laskeutui sitten merta liki ja kiiti pitkin äärettömiä ulapoita kaloja pyydystävän lokin lailla, joka silloin tällöin siivillään vettä hipaisee. Vihdoin hän nousi saarelle, jonka luolissa nymfi asuntoa piti. Luolassa paloi iloinen takkavalkea. Nymfi kulki kultapuisten kangaspuitten ympärillä kutoen ja laulellen kirkkain äänin. Ylt'ympärillä kasvoi mitä raikkain poppeli- ja tuoksuava

kypressimetsikkö, jonka oksille olivat pesiään rakentaneet aavojen merten väkeväsiipiset linnut. Pitkin holvia kiertelivät mehevät köynnökset, joista riippui suuria, täyteläisiä rypäleterttuja. Neljä kristallinkirkasta lähdeä poreili vierekkäin, vesi soljui niistä neljälle eri suunnalle, ja niityt hohtivat väriloistossaan.

Jos tänne sisään astuit, kohtasi katsettasi niin ihana näky, että Hermeskin pysähtyi luolan suulle vallan hämmästyneenä. Siinä kotvan seisottuaan ja ihailtuaan hän astui peremmä. Kalypso, huomattuaan tulijan, tunsu hänet heti, sillä jumalat tuntevat aina toisensa. Odysseuta ei Hermes nähnyt sisällä, sillä tämä istui tapansa mukaan meren rannalla kauas ulapalle katsellen ja ikävissään katkerasti itkien.

Tarjottuaan vieraalleen komean istuimen virkkoi Kalypso:

"Mikä asia sinut tänne saattoi, kultasauva Hermes? Tulosi on minulle suuri kunnia, mutta asiatta et ole tullut; viime käynnistäsi onkin aikoja vierryt. Käy lähemmä, vieras!"

Sen sanottuaan hän asetti vieraansa eteen pöydän, jossa oli runsaasti ambrosiaa ja punaista nektaria. Syötyään vastasi vieras emäntänsä kysymykseen:

"Haluat tietää, miksi tulen. Kerron sen sinulle. Omasta tahdostani en lähtenyt, sillä kukapa rannattomia meriä mielellään kulkee, siellä ei maata tapaa eikä siellä ihminen jumal'uhria kannu. Mutta kenpää uskaltaa kaikkivaltiaan tahtoa vastaan sotia! — Täällä luonasi kuuluu asuvan mies, onnettomampi muita Troiassa käyneitä. Kymmenentenä vuonna he sieltä kotia kohti läksivät, mutta matkalla he Atenea vastaan rikkoivat ja hän lähetti silloin hirmumyrskyn, joka tuhosi palaavien laivastot. Yksi sankareista joutui tänne, ja nyt on Zeun tahto, että hänet heti luotasi lasket, sillä kohtalo ei ole määrännyt häntä täällä päiväään päättämään."

Sen kuultuaan vavahti Kalypso tuskasta, mutta uljaasti itsensä hilliten hän virkkoi:

"Oi, te jumalat olette julmia, kateellisempia kuin kenkään muu. Te ette salli meidän konsaan omistaa sitä miestä, jolle rakkautemme olemme lahjoittaneet ja jonka puolisojemme olemme valinneet. Kun Eos, aamuruskon valtiatar, valitsi Orionin, kuulun metsämiehen, vihastuitte te, suruttomina elävät jumalat, ja eräs teistä, Artemis, lähetti häneen surmannuolensa. Ja kun kiharakutrinen Demeter kerran häitään juhli Jasionin kanssa, lähetti Zeus säihkyvän kuolonsalamansa, joka rakastetun surmasi. Nyt te minua kadehditte. Minä hänet pelastin hänen yksinään aalloilla ajelehtiessään. Tänne hänet toin, hoivaa ja rakkautta hänelle jaoin ja lupasin hänet tehdä kuolemattomaksi ja iäti nuoreksi. Mutta jos kerran kaikkien jumalien on alistuttava Zeun tahtoon, lähteköön Odysseus sitten. Laivaa, enemmän kuin miehiäkään, ei minulla ole hänelle antaa, mutta neuvoa tahdon, miten hän kotimaahansa pääsee."

"Lähetä hänet heti, jos Zeun vihaa välttää tahdot", virkkoi lyhyesti Hermes ja lähti.

Kuultuaan Zeun terveiset läksi kaunis nymfi Odysseun luo. Tämä istui yhä rantakalliolla katsellen silmät kyynelissä ulapalle ja kaivatun kotiaan. Hänen luokseen astui nyt kookas jumalatar:

"Poloinen, oi, pyyhi kyneleesi, laatkoon suuri surusi, kotiisi sinut nyt kulkemaan lähetän. Käy, kaada tuolta suuria puita, laadi niistä lautta ja korkealle rakentaos lautan kansi. Eväitä, vettä ja viiniä sinulle mukaasi annan, vaatteita saat, vieläpä myötätuulen lähetän sinua kotiisi saattamaan."

Jumalattaren sanat kuultuaan säpsähti kovia kokenut sankari, nousi ja lausui:

"Oi, jumalatar, mitä mielessäsi hautonetkaan tällaista puhuessasi? Totta et voine tarkoittaa. Onhan mahdotonta moisella aluksella kulkea pohjattomien syvyyksien yli, koska usein oikea laivakin tuhoutuu, vaikka Zeus suotuisat tuuletkin suo. Siksi en alukseen astu, ellet pyhällä valalla vanna totta tarkoittavasi."

Silloin hymyili ihana Kalypso ja hyväillen hiljaa Odysseun poskea hän virkkoi:

"Olethan itse niin rehellinen, miten saattaakaan mieleesi moista juolahtaa! No, kuulkoon sitten sekä maa että yllämme kaareutuva taivas kuin myös allamme virtaava Styx valani. Pahaa en sinulle suo, vaan annan sinulle neuvon, johon itsekin sinun asemassasi ryhtyisin. Sillä katso, rinnassani sykkii sydän lämmin ja armelias eikä kylmä, rautainen, kuten kenties luulet."

Kookkaana läksi hän astumaan kohti asuntoaan Odysseun seurattessa. Kultatuolin hän Odysseulle asetti ja herkullisia ruokia hänelle tarjosi, niitä, joita ihmislapset syövät. Mutta itse hän nautti jumalain ruokia ambrosiaa ja nektaria. Syötyään Kalypso virkkoi:

"Viisas Odysseus, Laerteen jalo poika, kotiisiko siis palata aiot? No niin, onnea vain sinulle toivotan. Mutta jos tietäisit, mitkä kärsimykset sinua matkalla tulevat kohtaamaan, jäisit ainiaaksi luokseni.

Ikävöit armasta puolisoasi, mutta sekä koossa että ihanuudessa kykenen hänen kanssaan kilpailemaan, sillä tuskinpa kuolevaiset voivat vetää vertoja kuolemattomille jumalille."

"Ällös pahastu, korkea jumalatar", vastasi Odysseus. "Oi, tiedänhän hyvin, ettei Penelope sinulle vertoja vedä. Hän on kuolevainen nainen, sinä kuolematon, iäti nuori. Mutta sittenkin ikävöin kiihkeästi kotiini. Jos jumalat minut jälleen haaksirikkoon saattavat, kestan senkin, olenhan jo paljon oppinut kärsimään sekä maalla että merellä, kunhan vain kerran kotini saavutan."

Seuraavana aamuna varhain pukeutui Odysseus viittaansa. Kalypsokin otti ihanan, hopeanhoitoisen pukunsa, solmi uumilleen kultavyön ja levitti kutreilleen koristeisen huntunsa. Senjälkeen hän alkoi järjestellä vieraansa poislähtöä. Hän antoi Odysseulle kaksiteräisen kuparikirveen, jonka varsi oli ihmeellisesti koristettu ja terään taidokkaasti kiinnitetty. Vielä hän antoi säihkyvän tapparan ja neuvoi sitten tien saaren korkeille huipuille, joilla kasvoi mahtavia poppeleita ja taivasta tavoittelevia honkia, kuivia, laivapuiksi erinomaisia. Tien opastettuaan palasi jumalatar kotiinsa, mutta Odysseus ryhtyi reippaasti työhön, kaatoi kaksikymmentä puuta, veisti ja tasoitteli niitä, kuten kirvesmiehet tekevät. Saatuaan vielä Kalypsolta kairan, hän liitti salavaarnoilla hirret lujaksi laivaksi. Pohjan hän teki yhtä laajan kuin laivanrakentajat kauppalaivoihin tekevät. Sitten hän asetti kaaripuut tiheitten tukien varaan, kiinnitti lankut, pystytti maston ja liitti siihen raakapuun, laati peräsimen ja asetti ympäri aluksen pajupunokset kovien aaltojen varalle. Viimeksi sai laiva hyvän pohjalastin. Jumalatar antoi vielä kutomaansa kangasta oivallisiksi purjeiksi.

Neljän päivän kuluttua oli työ valmis. Viidentenä hän astui alukseensa saatuaan kylvyn jälkeen Kalypsolta vienotuoksuiset vaatteet. Vielä viimeiseksi lahjakseen oli jumalatar pannut mukaan kolme täyttä säkkiä. Yhdessä oli vettä, toisessa viiniä ja kolmannessa matka-eväitä. Suotuisan tuulen puhaltaessa Odysseus nosti iloisenä purjeensa ja tarttui peräsimeen ohjaten laivansa ulapalle. Uni ei öisin hänen silmiinsä tullut, sillä hän tarkaten tähysi tähtien teitä, plejaadien ja Otavan hidasta kulkua ja isoa karhua, jota myös vaunuiksi sanotaan ja joka aina taivaalla risteillen metsästäjä Orionia väijyy. Kalypso oli näet antanut hänelle neuvon kulkea koko ajan niin, että nämä tähtisikermät ovat vasemmalla puolella. Seitsemäntoista päivää hän oli jo purjehtinut, kun hän kahdeksantenatoista huomasi fajakien maan sumuisten vuorten kohoavan taivaanrannalle.

Mahtava Poseidon oli jo palannut Etiopian maasta uhrijuhlilta. Nyt hän seisoi Solymian vuorilla katsellen merelle ja huomasi silloin Odysseun purjehtivan siellä. Hän vihastui silloin entistään enemmän ja itsekseen päättään pudistaen puhui:

"Jopa jotakin! Jumalat ovat minun Etiopiassa vieraillessani näkyneet päättäneen pelastaa Odysseun. Hän on jo lähellä fajakien rantaa ja kohtalo on määrännyt, että hänen tuskansa loppuvat hänen sinne saavuttuaan. Mutta ennen sitä hän saakoon vielä kylliksi kurjuutta kärsiä!"

Sen sanottuaan hän peitti pilvivuorilla taivaan, ja tarttuen kolmihaarukkaansa sekoitti merta, lähetti tuulispäitä liikkeelle ja peitti sekä taivaan että maan niin sakeaan sumuun, että sysimusta yö verhosi kaiken. Itä- ja etelätuulet puhalsivat, länsi ulvoi ja pohjoinen nostatti mahtavasti ärjyvät aallot.

Ei jaksanut enää Odysseus toivoa mitään, vaan voimatonna valitti:

"Voi minua! Mihin, raukka, lopulta joutunenkin? Nyt uskon Kalykson totta puhuneen hänen sanoessaan, että ennen kotiin tuloani tulee kärsimysten mitta kukkuroilleen. Katsos, Zeus on peittänyt taivaan pilviin ja nyt hän lähettää hirmumyrskyn merelle! Mitä hirveintä kuolemaa kohden kuljenkaan! Kolmin, oi, nelin kerroin onnellisempia ovat ne kreikkalaiset, jotka saivat kaatua Ilionin tantereilla atridien puolesta taistellesamme. Olisinpa minäkin siellä päiväni päättänyt, olisinpa määräni sinä päivänä saavuttanut, jolloin kaatuneen Akilleun vieressä seisoesani troialaisjoukot kohdistivat keihäsateensa minuun! Silloin olisi minut juhllallisesti haudattu ja nimeni olisi jälkipolville säilynyt. Nyt minua vain kurja kuolema odottaa."

Samassa tuli hirveä tuulispää, joka kietoi aluksen kokonaan liepeisiinsä ja riuhtasi Odysseun irti peräsimestä. Yht'äkkiä yhtyivät monet tuulet, katkaisivat keskeltä poikki maston, viskasivat purjeet ja peräsimen kauas yli vaahtopäisten aaltojen ja pyyhkäisivät Odysseun mereen, jossa hän pitkän aikaa ajalehti voimatta päätänsä nostaa. Vihdoin hän sai suolaisen veden suustaan ja läksi uiden ponnistelemaan alushylkyänsä kohti. Sinne hän pääsikin, mutta aallot viskelivät sitä yhä hurjasti. Milloin sillä pohjoinen leikki heitellen sitä yli aaltojen lakkapäiden, kunnes etelätuuli vuorostaan otti sen eteenpäin heittääkseen. Toisinaan siitä taas länsi- ja itätuuli kiistelivät.

Silloin näki Odysseus-paran Ino, entinen ihmislapsi, nyt meren rakastettu Leukotea-niminen jumalatar. Säälien harhailevan hätää hän nousi loppina aalloista, istahti aluksen laidalle ja virkkoi:

"Poloinen, miksi sinua Poseidon yhä vainoaa ja kaikin tavoin tuhota koettaa? Hengiltä ei hän sinua saa, vaikka miten kovasti yrittäisi. Tee nyt kuten käsken. Riisu vaatteesi, jätä aluksesi oman onnensa

nojaan ja pyri uiden fajakien maahan, johon kohtalo on määrännyt sinut pelastumaan. Tästä saat huntuni, sido se rinnallesi, silloin ei sinun tarvitse enää kuolemaa eikä kärsimyksiä peljätä. Ja vasta sitten, kun kätesi tapaa lähimmän rannan, irroita huntu vyöltäsi ja heitä se kasvot poiskäännettyinä läikkyvään mereen."

Sanoi, jätti Odysseulle huntunsa ja sukelsi vesilinnun tavoin mereen, sinne kadoten.

Mutta paljon kärsinyt Odysseus ei luottanut hänen sanoihinsa, vaan arveli itsekseen:

"Voi minua! Ehkäpä jumalat ovat jälleen asettaneet ansan kehoittaessaan minua jättämään alukseni. Tuolla kaukana siintää maa, jonne hän käski minun uida. Vielä en purttani jätä, en, niin kauan kuin on pirstalekin jäljellä. Sitten vasta lähden uimaan, kun aallot alukseni särkevät, kun en enää muuta keinoa keksi."

Mutta hänen näin miettiessään nostatti Poseidon hirmu-aallon, jättiläiskokoisen. Se vyöryi raskaana Odysseun alukseen ja hajoitti sen lopullisesti kuin tuuli akanat. Nopeasti hypähti Odysseus irtautuneen hirren päälle, ratsasti sillä kuin hevosella, repi kiireesti Kalypson loisto-vaatteet yltään, sitoi hunnun vyölleen ja heittäytyi suin päin mereen. Mutta huomattuaan sen nyökäytti Poseidon päätään, puhellen itsekseen:

"Kas niin, harhaile nyt merellä, kunnes maan saavutat. Varmaankin tämän surkeuden tulet ikäsi muistamaan."

Ja jumala läksi Aigaihin, jossa hänellä oli komea templi.

Nyt riensi Atene Odysseulle avuksi. Hän käski tuulia levolle, jättäen yksin pohjoisen liikkeelle, ja raivaten tietä Odysseulle koetti hän saattaa hänet fajakien maalle.

Kaksi yötä ja kaksi päivää Odysseus ajelehti aalloilla usein jo kuolemaa odottaen. Kolmantena päivänä tyyntyi tuuli. Silloin hän näki maan kohoavan edessään ja hänet valtasi samanlainen rajaton riemu, mikä valtaa kauan sairaana maanneen isän pojat, jotka ilokseen näkevät hänen jälleen tervehtyvän. Voimakkain vedoin hän ui rantaa kohti ja oli jo niin lähellä, että huuto olisi rannalle kuulunut, kun äkkiä nousi uudelleen hirveä myrsky. Aallot peittivät vaahdolla lähikalliot, eikä missään näkynyt satamaa, ei suojaista paikkaa, äkkijyrkinä vain rannat kohosivat. Voimatonna ja alakuloisena hän valitti:

"Onneton, onneton! Jo salli Zeus minun nähdä kaivatun maan, mutta jyrkkänä nousee ranta, ei jalansijaa missään ja allani pohjaton meri. Minä hetkenä tahansa paikkaa aalto minut kallioihin murskaksi, jos ylös täältä yritän; jos taas uin etsimään loivempaa rantaa, saattaa myrsky uudelleen ajaa minut ulapalle tai lähettää demooni syvyyksistä meripedon kimppuuni."

Näin hänen miettiessään tuli suuri aalto, joka kuljetti häntä kallioista rantaa kohti. Nyt olisi hän varmasti murskautunut, ellei Atene olisi herättänyt hänen mielessään ajatusta kietoa kätensä aalloista esiinpistävän kalliokielekkeen ympärille ja pidellä siitä kiinni, kunnes aalto jälleen vyöryi takaisin. Mutta aalto palasikin uudelleen, vyöryi hänen ylitseen ja heitti hänet verissä käsin kauas ulapalle. Sinne hän olisi vastoin kohtalon säädöstä jäänyt, ellei Atene olisi taas häntä neuvonut uimaan aallon rinnalla rantaa kohti. Nyt hän näki ihanan, kalliottoman rannan, jonka kaunis joki mereen laskeutuen halkaisi. Silloin nousi Odysseun rinnasta hiljainen rukous:

"Ken lienetkin, kauan kaivattu valtias, luoksesi tulen, suojaa sinulta etsin Poseidonin vihaa välttääkseni. Suuri joki, eteesi polvistun, armahda minua harhailevaa ihmislasta!"

Joki, säälieni Odysseuta, hiljensikin juoksuaan, se asetti aaltonsa ja nyt pääsi uupunut sankari vaivatta rantaan. Mutta rannalle saavuttuaan hän vaipui voimatonna tainnoksiin hietikolle, sillä meri oli vienyt kaiken hänen kestävyytensä. Koko ruumis oli ajatuksissa ja vesi virtasi suusta ja sieraimista.

Herättyään hän heti sieppasi jumalattaren antaman hunnun ja heitti sen virtaavaan jokeen. Virta vei sen mereen ja siellä sen Ino heti otti. Mutta Odysseus vaipui rannan kaislikkoon polvilleen ja syleili riemuissaan maata. Yhä kuitenkin täytti huoli hänen mielensä ja hän mietti:

"Mitähän vielä saanenkaan kärsiä! Jos tähän jään, lopettavat aamun kosteus ja pureva kylmä heikot voimani. Jos taas metsikköön menen ja jossain pensaitten suojassa lämpimän leposijan löydän, joudun helposti metsänpetojen saaliiksi."

Punnittuaan sinne tänne päätti hän sittenkin metsästä etsiä suojaista paikkaa. Sellaisen hän löysi kahden tuuhean, toisiinsa kiinni kasvaneen puun lomassa lähellä virtaa. Sinne ei kylmä aamutuuli pääsisi tunkeutumaan, eivät auringon säteet paistamaan, eikä edes sade jaksaisi raivata tietä tuuheitten oksien lomitse. Sieltä Odysseus haki suojaa, sinne hän vuoteensa valmisti, ja niin runsaasti siellä oli varisseita lehtiä, että ne olisivat pari, jopa kolme miestä talvipakkasessakin verhonneet.

Iloisena katseli Odysseus vuodettaan, ja paneutuen levolle veti hän suuren joukon lehtiä peitteekseen, ja Atene vuodatti suloisen unen hänen silmiinsä.

KUODES RUNO.

Uupuneena lepäsi kovia kokenut, jalo Odysseus piilopaikassaan. Sillä aikaa läksi Atene fajakien kaupunkiin.

Fajakit olivat ennen asuneet laajalla Hyperian tasangolla kyklopien ilkeän kansan naapureina. Mutta tämä naapuruus alkoi käydä liian raskaaksi, sillä kyklopit tekivät tuon tuostakin heidän maahansa ryöstöretkiä. Nausitoos-sankari johti silloin kansansa sieltä pois etäiselle Skherian saarelle. Tänne hän rakensi kaupungin, pystytti sen ympärille muurin ja kohotti temppelin jumalille. Nyt oli kuolo hänet jo saavuttanut ja vienyt Hadeeseen, ja kuninkaana hallitsi nykyään viisas Alkinoos. Hänen palatsiaan lähenei nyt kirkaskatseinen Atene, miettien, miten hän saisi toimitetuksi Odysseun kotia. Jumalatar astui kuninkaan tyttären Nausikaan upeaan huoneeseen.

Varreltaan ja muodoltaan oli Nausikaa kuolemattomain jumalain kaltainen, ja ihania olivat ne hovineidotkin, jotka lepäsivät Nausikaan oven edessä.

Perille tultuaan pysähtyi Atene Nausikaan läheisimmän ystävän sekä ikä- ja kasvintoverin, Dymaan tyttären, hahmoisena ja lausui:

"Jopa olet huolimaton, Nausikaa! Kaikki komeat vaatteesi ovat pesemättä, kohta häitäsi vietetään, ja silloin sinun tulee jaella niitä hääjoukolle. Se tekee sinut kuuluisaksi. Siksipä lienee viisainta heti aamulla pyytää isältäsi muulit ja vaunut. Minä lähden kanssasi sinua auttamaan. Ajamme meren rantaan pesemään, sinne on liian pitkä matka jalan astua."

Tämän neuvon annettuaan läksi Atene Olympolle, jumalien ihanaan asuntoon, jossa ei konsaan myrsky raivoa eivätkä sateet lankea ja jota ei myöskään lumi milloinkaan peitä, vaan jossa ilma on aina sumuton ja kaikkea valaisee hohtava kirkkaus. Siellä viettävät jumalat autuasta elämätään.

Aamun koittaessa riensi ihana, viittapukuinen Nausikaa palatsin salien läpi vanhempainsa luo ihmetellen untaan. Hän tapasikin sekä isänsä että äitinsä. Äiti istui neitojensa keskellä lieden ääressä purppurarihmaa kehräämässä, isä oli ovella lähdössä ruhtinaitten käräjiin, jonne uljaat fajakit olivat häntä pyytäneet. Rakkaan isänsä luo astui neito virkkaen:

"Isä, anna minulle vaunut, tilavat ja korkeapyöräiset, lähteäkseeni virralle vaatteitten pesuun. Sinun täytyy ylhäisten kokouksissa kantaa puhtaita vaippoja, ja entäs viisi veljeäni, joista kolme on vielä kukoistavaa nuorukaista, hekin tarvitsevat leikeissä vastapestyjä vaatteita."

Iloisista häistä ei neito mitään maininnut, mutta isä ymmärsi hänet ja sanoi:

"Sekä muulit että vaunut saat, lapseni, mene, mene!"

Palvelijat valjastivat muulit, neidot kantoivat vaunuihin komeita vaatteita ja äiti varusti nahkasäkkeihin eväitä sekä tuoksuavaa öljyä kylpyä varten. Nausikaa nousi vaunuihin, tarttui ohjaksiin ja pois kiitivät muulit vieden muassaan kuninkaan ihanan tyttären neitosineen.

Virralle saavuttuaan he riisuivat muulit valjaista ja veivät ne rannalle syömään hunajatuoksuista heinää. Vaatteet he kantoivat virran rantakuoppiin, kilvan he niitä jaloin polkivat, tarkoin pesivät ja levittivät ne sitten rantakiville kuivamaan. Vielä uituaan ja voideltuaan ruumiinsa tuoksuavilla öljyillä istahtivat he kuohuvan kosken partaalle aterioimaan ja odottamaan vaatteitten kuivumista. Aikansa kuluksi he leikkivät rantaniityllä, tanssivat ja heittelivät palloa. Ihana, valkoranteinen Nausikaa itse oli leikin johtajana ja hän muistutti siinä karkeloidessaan Artemis-jumalataria, joka vuorilla liikkuen riemuiten ajaa nopeita hirviä takaa. Silloin toiset Zeun tyttäret seuraavat häntä leikkien ja Leto, ihanan jumalattaren äiti, tuntee povensa ylpeydestä kohoavan nähdessään tyttärensä olevan melkein päätään pitemmän muita neitoja ja voittavan heidät kauneudessa.

Pyykki oli jo kuivunut, muulit valjastettu ja neitokset kantaneet vaatteet vaunuihin, kun Atene antoi Nausikaan pallon vierä kuohuvaan virtaan. Neitokset huudahtivat ja Odysseus heräsi siihen. Hämmästyneenä hän hypähti istumaan ja mietti mielessään:

"Missähän lienen, minkähän kansan pariin olen nyt ajautunut? Lienevätkö villejä väkivallan tekijöitä,

vai rehellisiä, vieraanvaraisia ihmisiäkö ovat? Olin äsken kuulevinani naisten ääniä tai kenties täällä vuorten huipuilla ja lähteen silmissä nymfit asustavat. Tai ehkäpä täällä sentään onkin oikeitten ihmisten koteja. Olkoon miten tahansa, lähden ottamaan asiasta selvää."

Voimakkain käsin hän taittoi lehtevän oksan verhokseen ja läksi astumaan kuten nälkäinen leijona, jonka raesade ja myrsky on verille piessyt, mutta jonka silmät yhä säihkyvät voimaa. Hirveän näköinen oli Odysseus neitoja lähestyessään. Vesi oli hänen ihonsa veriseksi sierettänyt ja merisuola peitti koko ruumiin. Neidot pakenivat peljästyneinä joka taholle, vain Nausikaa, Alkinoon tytär, jäi Atenen rohkaisemana paikoilleen muukalaista odottamaan. Odysseus epäili mitä tehdä. Lähenisikö hän neittä syleillen hänen polviaan vai pysähtyisikö loitos ja kauniin sanoin pyytäisi vaatteita ja kysyisi tietä kaupunkiin. Kotvan mietittyään päätti hän jäädä kauemmas ja koettaa valituin sanoin liikuttaa neidon mieltä.

"Valtiatar, käännyn rukoillen puoleesi, lienet sitten jumalatar tai kuolevainen ihmislapsi", hän alkoi. "Jos taivaitten asukas lienet, olet silloin Artemiin, Zeun mahtavan tyttären kaltainen ihanuudessa, jos kuolevaisiin kuulut, ovat isäsi ja veljesi onnellisia, sillä sinunlaisesi neidon omistamisesta kannattaa ylpeillä. Ja monin verroin onnellisempi on se nuorukainen, joka sinua kerran omakseen saa sanoa. Ihmisten joukossa en sinun vertaistasi ole konsaan nähnyt. Jumalatar, jalkaisi juureen polvistuisin, mutta en uskalla sinua lähestyä. Kova kohtalo on minua vainonnut. Kaksikymmentä vuorokautta olen meriä ajelehtinut ja nyt joku jumala minut tänne johti. En edes tiedä, missä maassa, minkä kansan parissa olen. Katso, paljon olen kärsinyt, sinä olet ensimmäinen elävä ihminen jonka täällä tapaan, ole minulle armollinen. Jos mukanas on täällä joku vaatekappale, lainaa se verhokseni ja palkaksi suokoot jumalat sinulle mitä mielesi haluaa, suokoon puolison ja kodin, jossa onni ja sopu vallitsee, sillä mikään ei ole ihanampaa kuin miehen ja vaimon keskinäinen, horjumaton rakkaus."

Nausikaa vastasi hälle:

"Zeus onnenlahjat ihmisille jakaa, kelle onnea, kelle onnettomuutta, sekaisin hyvälle ja pahoille. Sinullekin hän osasi antoi ja sinun on se kärsivällisesti kannettava. Mutta koska näyt olevan kunnon ihminen, opastan sinut kaupunkiimme, eikä ole sinulta vaatteita enemmän kuin muutakaan huolenpitoa puuttuva. Olet joutunut fajakien maahan ja isäni on mahtava Alkinoos, fajakien kuningas ja heidän suuruutensa luoja." Ja kääntyen neitojensa puoleen hän huusi:

"Pysähtykää toki, miksi pakenette miehen nähtyänne! Luuletteko häntä viholliseksi? Ei toki. Kansamme on jumalain suojelema eikä kenkään rohkene meitä vastaan nousta. Asummehan sitäpaitsi maan äärellä kaukana muista, emmekä heidän kanssaan tekemisiin joudu. Tämä raukka on harhaillut merellä, hän tarvitsee apuamme, sillä sekä kerjäläiset että vieraat ovat Zeun lähettämiä ja otettavat hänen lahjoinaan vastaan. Johtakaa hänet joen rannalle tuulilta suojattuun paikkaan ja kun hän siellä on uinut, suokaa hälle ruokaa ja juomaa."

Neidot rohkaisivat mielensä ja tekivät kuten Alkinoon jalo tytär käski. Odysseun pestyä ruumistaan peittäneen paksun suolakerroksen ja hänen pukeuduttuaan saamiinsa vaippoihin valoi Atene häneen sellaisen jumalaisen ylevyyden ja kauneuden, että Nausikaa hämmästyneenä virkkoi:

"Neidot, katsokaa vierastamme! Hän on varmasti jumalain lähettämä. Äsken niin ruma ja peloittava, nyt Olympon jumalain vertainen. Jospa kerran saisin puolisoskeni kutsua miestä, joka on yhtä jumalainen kuin tämä! — Mutta, neidot, tuokaa hänelle nyt ravintoa."

Neidot tottelivat ja hyvällä ruokahalulla Odysseus soikin, eihän hän ollut moneen vuorokauteen saanut einettäköään.

Saatuaan vaununsa lähtökuntoon nousi Nausikaa niihin, tarttui ohjaksiin ja virkkoi Odysseulle:

"Nyt, muukalainen, lähdemme kaupunkiin, mutta ennen sitä neuvon, miten sinun on tehtävä. Niin kauan kuin ajamme maaseutua pelloillaan työskentelevien ohitse, on sinun pysyttävä vaunujen jäljessä neitojen seurassa, mutta kun kaupunkia lähenemme, on sinun jäätävä läheiseen, Atenelle pyhitettyyn lehtoon, sillä en salli ilkeitten ihmisten levittävän huhuja siitä, ken olet ja mistä sinut muka hain, sillä varmasti moni kuiskaileisi sinun olevan tuleva puolisoni. Vasta sitten kuin arvelet meidän ennättäneen kaupunkiin, riennä sinä isäni taloon, jonka tunnet siitä, että se on kaikkein komein. Astu reippaasti suoraan saliin, jossa isäni istuu nojatuolissaan ja äiti lieden ääressä kehrää hienoa purppurarihmaa. Riennä kaikkien ohitse äitini luo, hänen eteensä polvistu. Jos äitini on sinulle suosiollinen, silloin koittaa varmasti pian kotiinpääsöpäiväsi."

Sen sanottuaan hän löi muuleja, jotka lähtivät kiitämään eteenpäin. Ajoittain hän taas hiljensi vauhtia, niin että Odysseus ja neidot saattoivat helposti häntä seurata.

Aurinko painui jo länttä kohti, kun he saapuivat pyhään lehtoon. Tänne jäi Odysseus rukoillen Atenea:

"Mahtavan Zeun tytär, kuule nyt rukoukseni! Silloin et sitä kuullut, kun Poseidon minut haaksirikkoon saattoi. Nyt auta ja suo fajakien ottaa minut ystävällisesti vastaan."

Näin hän rukoili. Atene kuuli hänen rukouksensa, vaikkei hän Odysseulle näyttäytyntytkään. Hänen täytyi olla huomaavainen myös sedälleen Poseidonille, joka Odysseuta yhä vihasi.

SEITSEMÄS RUNO.

Odysseun siten rukoillessa saapui Nausikaa kuninkaan palatsille. Hänen uljaat veljensä riensivät häntä vastaan ja veivät muulit talliin sekä kantoivat puhtaat vaatteet sisään. Vanha hoitajatar Eurymedusa valmisti kuninkaan tyttärelle tulen takkaan ja asetti aterian pöydälle.

Rukoiltuaan läksi Odysseus astumaan kohti kaupunkia. Atene verhosi hänet pilveen, jotteivät fajakit häntä huomaisi, ja kun hän saapui kaupungin portille, lähenei Atene häntä nuoren tytön muodossa.

"Lapseni, voitko minulle tien kuninkaan kartanoon neuvoa, olen täällä vieras, enkä paikkoja tunne?" kysyi Odysseus.

Mielellään lupasi tyttönen opastaa muukalaista, jolle hän lausui:

"Kulkiessasi on sinun oltava aivan vaiti, sillä fajakit eivät ole ystävällisiä vieraille. Tämä kansa on merenkulkija-kansaa, merenjumala on antanut heille siihen erikoiset lahjat ja heidän laivansa kiitävät nopeasti kuin tuuli tai kuni ajatus."

Matkalla oli Odysseulla aikaa ihailta fajakien satamia ja laivoja sekä kokouspaikkoja ja oivallisia muureja. Saavuttuaan perille virkkoi opas:

"Tässä on se, mitä etsit. Kuningas viettää siellä par'aikaa suuria juhlia, ja sinne ovat kokoontuneet maan mahtavimmat. Mutta astu sinä reippaasti ja ujostelematta sisään. Rohkea mies onnistuu aina paremmin, vaikka hän olisikin muukalainen. Kaikkein ensin on sinun astuttava tervehtimään kuningatar Aretea. Hän on Alkinoon, puolisonsa, läheinen sukulainen. Poseidon, mahtava maanjäristäjä, rakastui gigantien kuninkaan Eurymedonin tyttäreeseen Periboiaan, maailman kauneimpaan naiseen. Heidän poikansa Nausitoos hallitsi fajakeja. Hänellä oli kaksi poikaa, Alkinoos ja Rexenor, mutta Apollon hopeakaarinen jousi surmasi vastanaineen Rexenorin. Tältä jäi yksi ainoa lapsi, tytär, Arete, jonka Alkinoos valitsi puolisoikseen; eikä maailmassa löydy ainoatakaan naista, jota hänen miehensä pitäisi suuremmassa arvossa, kuin Alkinoos Aretea. Samoin kunnioittavat häntä hänen lapsensa ja koko kansa. Jos hän missä liikkuu, kohdellaan häntä kuin jumalatarta konsaan. Hän onkin harvinaisen lahjakas nainen ja usein jättävät miehet riitansa hänen ratkaistavakseen. Jos hänen suosionsa saavutat, on menestyksesi varma."

Sen sanottuaan poistui Atene, läksi Maratoniin ja sieltä Atenaan. Odysseus läksi astumaan kohti Alkinoon palatsia, mutta täällä hän pysähtyi hämmästyneenä nähdessään sen loiston ja komeuden. Seinät olivat lattiasta kattoon kuparista, patsaat siniteräksestä. Ovien kamanat olivat kultaa ja pihtipielet hopeaa, kynnykset kuparia. Hopeasta olivat ovien kukkakoristeet ja kullasta raskaat rengasrivat. Kahden puolen ovia oli itse Hefaiston takomat kulta- ja hopeakoirat, jotka eivät milloinkaan väsyneet vartiatuimessaan. Mukavia istuimia oli seinävierillä ja niitä verhosivat arvokkaat, naisten kutomat matot. Näillä istuivat kansan ruhtinaat juhlien aikana. Salissa oli kultaisia poikain kuvia, kaikilla käsissä palavat soihdut, jotka pimeään tullen juhliavia valaisivat. Viisikymmentä naista oli aina työssä viljaa jauhamassa, toiset viisikymmentä istuivat kuin poppelin lehdet oksallaan vier'vierekkäin kankaita kutomassa tai rihmaa kehäämässä. Palatsin ympärillä oli mitä ihanin puutarha, jossa oli hedelmiä ympäri vuoden, kesin talvin. Sen vieressä levisi suuri viinitarha ja ylt'ympärillä aukenivat iäti kukkivat niityt.

Ihailtuaan kaikkea tätä ihmeellistä loistoa ja rikkautta astui Odysseus sisään. Salissa valmistivat vieraat viimeistä uhria, joka tavallisesti kuului Hermeelle. Kukaan heistä ei huomannut sisään astuvaa vierasta, yhä verhosi Atenen näkymättömäksi tekevä utuvaippa hänet. Vasta polvistuttuaan Areten eteen haihtui verho ja salissa kaikki katsoivat hämmästyneinä polvistuvaa vierasta. Mutta Odysseus lausui:

"Arete, Rexenorin ihailtu tytär, sekä sinun että puolisosi ja myös kaikkien vieraittenne edessä polvistuu onneton mies apua ja turvaa anoen. Suokoot jumalat teille kaikille runsaasti onnea ja teidän lapsenne eläkööt rikkaina ja kunnioitettuina. Kuulkaa, minua poloista auttakaa ja kotimaalleni

ohjatkaa!"

Sen sanottuaan nousi Odysseus ja istuutui lieden tuhkaan vastausta odottaen. Kotvan aikaa istuivat kaikki hiljaa, kunnes vanhin joukosta, viisas ja jalosydäminen Ekheneos puhkesi puhumaan:

"Alkinoos, ei ole sopivaa antaa vieraan tuolla istua. Me tässä kaikki odotamme, että kohtelisit häntä ystävällisesti, tarjoaisit hopeakoristeisen tuolin ja käskisit vierasta ruualla itseään virkistämään."

Heti täyttikin Alkinoos vanhuksen toivomuksen ja johdatti Odysseun istumaan viereensä lempipoikansa, miehekkään Laodamaan paikalle ja kehoitti tuomaan uhriaineita, sillä nyt oli uhrit suoritettava Zeulle, vieraitten suojelijalle. Sen päätyttyä virkkoi hän vieraille:

"Kuulkaa, te fajakien ruhtinaat, mitä ajattelen! Lopetamme nyt juhlamme tänä illaksi, mutta huomenna saapukaa jälleen. Silloin pidämme suuret juhlat ja neuvottelemme, miten saamme vieraamme onnellisesti kotiinsa. Sinne kun on saapunut, olkoot Osattaret, elonlangan kehrääjät, hänen kohtalonsa määrääjinä, me emme silloin enää hänen elämäänsä puutu. Kenties hän on joku jumalista, joka on luoksemme vierailulle saapunut. Ovathan jumalat ennenkin luonamme vierailleet, koska olemme kuten kyklopit ja gigantit sukua jumalille."

Odyseus vastasi siihen:

"Karkoittakaa moist aatokset mielestänne! Kuolevaisten ihmislasten joukkoon kuulun ja aniharva heistä on niin paljon tuskia kärsinyt kuin minä. Mutta huolimatta monista kärsimyksistä pyydän sinulta ravintoa ja sitten anon teitä johtamaan minut kotimaalleni."

Vieraat läksivät kukin kotiinsa, Odysseus jäi saliin istumaan Alkinoon ja Areten pariin. Valkohipiäinen Arete oli huomannut Odysseun puvun tutuksi ja ihmetellen hän kysyi, mistä Odysseus oli hänen valmistamansa vaatteet saanut. Silloin Odysseus kertoi, miten hän haaksirikkoisena oli Ogygiaan Kalypson vieraaksi joutunut ja miten hän vihdoin, seitsemän pitkää vuotta siellä ikävöityään, oli monien tuskien jälkeen joutunut vieraan virran rannalle ja siellä kohdannut jalon Nausikaan.

"Muukalainen, väärin teki tyttäreni sinut tielle jättäessään, miksei hän tuonut sinua kotiin asti?" puhui Alkinoos.

"Ällös tyttäresi soimaa, kuningas, hänessä ei syytä ole. En sallinut hänen neitojensakaan perille asti minua opastaa, arvelin sinun saattavan siitä pahastua", virkkoi Odysseus.

"Niin pikavihainen en ole, ystäväni. Mutta jospa Zeus ja muut suuret jumalat sallisivat sinun jäädä tänne, tyttäreni sinulle puolisoiksi antaisin ja rikkauksia niin paljon kuin tarvitsisit. Vasten tahtoasi en sinua kuitenkaan pidättä tahdo, vaan huomenna lähetän sinut kotiisi. Huoletta saat nukkua laivassamme koko matkan, perille sinut mieheni saattavat, vaikkakin kotisi olisi kaukana kuin Euboea, jonka sanotaan olevan kaukaisimman maan. Sielläkin ovat mieheni olleet Radamantoa sinne saattaessaan. Mennen tullen heiltä kului vain yksi päivä, se jo osoittanee sinulle sekä laivojeni että miesten kykeneväisyyden."

Riemu valtasi Odysseun kuninkaan lupauksen kuultuaan ja rukoukseen taipui hänen sydämensä:

"Suuri Zeus, salli Alkinoon lupauksen täyttyä ja suo hänelle palkaksi runsaasti kunniaa!"

Arete kääntyi neitojensa puoleen kehoittaen heitä valmistamaan vieraalle purppurapeitteisen vuoteen. Neidot läksivät heti soihdut käsissä täyttämään kuningattarensa käskyä ja palasivat hetken kuluttua takaisin, kehoittaen:

"Nouse, vieras, vuoteesi odottaa sinua!"

Mielellään läksikin uupunut Odysseus levolle ja Alkinoos poistui Areten kera palatsin sisäsuojiin.

KAHDEKSAS RUNO.

Aamun ruskottaessa nousivat sekä Alkinoos että Odysseus vuoteiltaan ja riensivät alas kaupungin rantatorille, jossa fajakien kokouspaikka oli. Atene kulki toisen ruhtinaan luota toisen luo kuninkaan airuen muodossa, kehoittaen kaikkia rientämään kokoukseen, jossa keskustellaan eilen saapuneen oudon vieraan kotiinsaattamisesta.

Pian täytyivätkin torin kivi-istuimet ja ihailien silmäilivät fajakit Odysseuta, jonka kasvoille ja koko olentoon Atene valoi ihastuttavan kauneuden, teki hänet muita kookkaamman ja voimakkaamman näköiseksi, saadakse kaikki häneen ihastumaan ja tehdäkseen hänet voittajaksi niissä leikeissä, joihin fajakit tulevat häntä vaatimaan.

Kun kaikki olivat kokoontuneet, alotti Alkinoos kokouksen sanoen:

"Miehet, fajakien ruhtinaat! Eilen saapui luoksemme muukalainen, josta en vielä tiedä, ken hän on ja mistä hän tulee. Mutta hän pyytää opasta kotiin päästäkseen. Ei vielä koskaan ole yksikään meiltä apua pyytänyt vieras kieltävää vastausta saanut, siksiäpä olkaamme nytkin avuliaita. Viisikymmentä kaksi parasta nuorukaista varustakoon nopean aluksen ja saatuaan aironsa paikalleen tulkoott palatsiini ateriomaan. Ja nyt pyydän teitä kaikkia seuraamaan minua, juhlat odottavat. Älköön kukaan kieltäytykö, ja kutsuttakoon myös Demodokos, jolle jumalat ovat ihmeellisen laulun lahjan suoneet."

Sen sanottuaan läksi kuningas toisten seuraamana. Viisikymmentä kaksi nuorukaista riensi laittamaan alusta kuntoon. He nostivat purjeet ja sitoivat aivot paikoilleen nahkahihnoihinsa. Laskettuaan ankkurin he astuivat kuninkaan luo, joka antoi heille kaksitoista lammasta, kahdeksan sikaa ja kaksi härkää juhla-ateriaa varten.

Juhlan alkaessa talutti palvelija sisään taitavan laulajan, jolle laulun jumalatar oli paljon antanut, mutta jolta hän sensijaan oli kalliin lahjan, silmien valon, ottanut. Laulaja talutettiin korkean pilarin juurelle istumaan. Hänen viereensä pantiin pöytä, jolla oli sekä ruokia että viiniä, ja harppu ripustettiin lähelle nauaan, käden ulottuville.

Jumalatar johti nyt Demodokoon mieleen sankarilaulut urostöistä, joita taivaasta maahan ylistetään. Hän lauloi Odysseun ja Akilleun riidasta ja Agamemnonista, joka iloitsi heidän epäsovustaan, sillä Pythia oli kerran ennustanut sen riidan tietävän sodan loppua.

Laulu vaikutti syvästi Odysseuhun. Hän veti laajan vaippansa liepeen kasvojensa peitteeksi, sillä hän ei tahtonut näyttää vieraille kyneleitään. Laulajan lopetettua tarttui Odysseus pikariinsa ja uhrasi jumalille. Mutta kun ruhtinaat kehoittivat laulajaa jatkamaan, peitti hän jälleen kasvonsa ja syvä huokaus kohosi hänen rinnastaan. Muut eivät sitä huomanneet, mutta vieressä istuva Alkinoos piti vierastaan silmällä. Laulun tauottua kuningas virkkoi:

"Nyt olemme saaneet kuulla paljon kaunista, käykäämme nyt leikkeihin, jotta vieraamme saa kotonaankin kertoa kunnostamme nyrkkeilyssä, painissa, hypyissä ja juoksussa."

Kaikki suostuivat mielellään ehdotukseen ja läksivät kilpakentälle, jonne kohta kokoontui tuhatlukuinen katselijajoukko. Fajakien etevimmät uroot ottivat kilpailuihin osaa. Heidän joukossaan oli myös Alkinoon kolme poikaa: Laodamas, Halios ja Klytoneeos.

Kilpailujen päätyttyä virkkoi Laodamas:

"Ystävät, kysykäämme vieraaltamme, eikö hänkin haluaisi kilpailuihin ottaa osaa. Koko hänen vartalonsa, kätensä, rintansa ja etenkin voimakas niskansa todistavat hänen olevan voimakkaan, ellei raivoava meri ole kaikkia hänen voimiaan heikontanut."

Toiset kehoittivat innostuneina puhujaa kääntymään vieraan puoleen ja hän tekikin niin:

"Kunnioitettu vieraamme, etkö tahtois ottaa sankarileikkeihimme osaa? Varmasti olet niihin perehtynyt, eikä mies voi muualla itselleen suurempaa mainetta niittää kuin kilpakentällä käsin ja jaloin. Siis tule! Heitä huolesi pois, kohta koittaa kotimatiasi, laiva jo valmiina odottaa ja miehet ovat lähtöön varustautuneet."

Mutta Odysseus vastasi:

"Miksi sellaista minulta pyydät? Kärsimykseni ovat olleet liian suuret, mieltäni murheet painavat ja kotiani kipeästi kaipaan."

Silloin ivasi häntä Euryalos, eräs fajakien etevimmistä:

"Niin, ethän ole edes kilpailijan näköinenkään, jotain rikkauksia etsivää kauppiasta tai laivamiestä paremmin muistutat."

Harmistunein katsein silmäili Odysseus puhujaa ja vastasi hänelle:

"Puhut sopimattomasti, nuorukainen. Samalle ihmiselle eivät jumalat ole kaikkia lahjojaan jakaneet. Ken on saanut voimaa, ken suuren ymmärryksen, ken taas puhujalahjan. Monelle, jonka ulkomuoto on vähäpätöinen, ovat jumalat antaneet kaunopuheisuuden suuren lahjan. Missä tahansa hän kulkee, saa

hän ihailua osakseen. Toinen taas on saanut ulkonaisen kauneuden, mutta hänen puheestaan puuttuu viehäytys. Niin on sinunkin laitasi. Varrellasi olet komea kuin jumala, mutta ymmärryksesi ei näy sille vertoja vetävän. — Sanasi koskivat. Niin tottumaton urheiluun en ole kuin luulet; olinpa miesten parhaita ennen, mutta sodat ja meren valta ovat voimiani vähentäneet. Mutta sittenkään en tahdo kilpailusta kieltäytyä. Koettakaamme!"

Samassa hän tarttui, vaippaansa riisumatta, suurimpaan diskoon ja heitti sen kauas katselijoitten päitten yli. Diskon vinkuen kiitäessä ilmassa kumartuivat katselijoitten päät alas, mutta se lensi kauas yli maalin.

Atene itse fajakialais-miehen muodossa asetti merkin siihen, mihin diskos putosi ja lausui:

"Kas niin, vieras, sepä vasta heitto! Rohkeutta vain, ei täällä kenkään sinua voittamaan kykene!"

Odysseus, iloissaan tuntemattoman ystävällisistä sanoista, lausui:

"Nyt, nuorukaiset, tulkaa koettamaan, ken teistä heittää diskos-kiekon yhtä pitkälle tai kenties pitemmälle. Tai jos muita leikkejä mielitte, olen niihinkin valmis. Kaikkien muitten kanssa kilpailuun ryhdyn, paitsi Laodamaan, joka on isäntäni, sillä huonosti tekee se, joka isäntänsä kanssa kilpailuun käy. — Aivan kykenemätön en urheilussa lie, osaanpa joustakin jännittää. Taistellesamme Troian edustalla oli Filokteetes ainoa, joka minut siinä voitti, ja keihästä heitän kuin muut nuolta. Ainoastaan kilpajuoksussa epäilen voimiani. Ruuan puute ja meren myrskyt ovat minua liaksi heikontaneet."

Odysseun vaiettua vallitsi hetken ajan täydellinen hiljaisuus. Sen katkaisi Alkinoos:

"Oikein, vieras! Tästä lähin ei sinua kenkään uskalla ivata eikä pilkata. Mutta me emme ole nyrkkeilijä- emmekä painijakansaa. Kilpajuoksussa ja soudussa on meidän taitomme. Mutta nyt tahdomme näyttää mihin pystymme, jotta kerran kotonasi, puolisisi ja lastesi parissa istuessasi, voit niistä heille kertoella. Olemme elämänhaluista kansaa, rakastamme juhlia, soittoa ja tanssia. Paraat tanssijamme käykööt taitoan näyttämään!"

Yhdeksän kilpailujen järjestäjää riensi heti esiin, tasoitti kentän ja valmisti siihen tilaa. Samassa tuotiin Demodokoon harppu ja sokea soittaja talutettiin joukon keskelle. Heti kokoontui ympärille joukko nuorukaisia, jotka alottivat tanssin, ja ihastuneena katseli Odysseus heidän ihmeellistä notkeuttaan.

Nyt alkoi Demodokos uudelleen näppäillä harppuaan ja lauloi Afroditeen ja Ares jumalan rakkaudesta:

Ares, sodan jumala, oli rakastunut ihanaan kauneuden ja rakkauden jumalattareen Afroditeen, joka oli ruman ja ontuvan takomataiteen valtiaan Hefaiston puoliso. Isännän poistuttua kotoaan riensi Ares rakastettuaan tapaamaan. Auringon jumala Helios oli kuitenkin huomannut Afroditen uskottomuuden ja ilmoitti siitä Hefaistolle. Tämä raivostui sen kuullessaan ja päätti kostaa rakastuneille. Pajassaan hän takoi verkkoja, hienoja kuin hämähäkin seitti, mutta niin sitkeitä, ettei niitä poikki saanut. Taidokkaasti hän kiinnitti niitä huoneeseensa, niin ettei niitä kenkään huomannut. Luvattuaan lähteä lempisaareensa Lemnoon jätti hän kotinsa. Huomattuaan hänen lähtönsä riensi Ares jälleen jumalattaren luo, mutta silloin kietoutuivat verkot niin lujasti heidän ympärilleen, etteivät he voineet kättään liikuttaa. Kuultuaan Heliolta Areen vierailusta, riensi Hefaistos kotiin ja huusi raivoissaan, niin että kaikki jumalat sen kuulivat:

"Zeus ja te muut kuolemattomat, tulkaa katsomaan Zeun tyttären uskottomuutta. Hän hylkää minut, koska olen raajarikkona syntynyt, ja lahjoittaa rakkautensa kauniille Areelle. Nyt en heitä vapauta, ennenkuin saan takaisin kaikki ne kauniit lahjat, mitkä annoin Zeulle hänen kaunista, mutta kevytmielistä tytärtään kosiessani."

Jumalat saapuivatkin Hefaiston äänen kuullessaan ja puhkesivat raikkaaseen nauruun nähdessään Hefaiston näppäryyden.

"Vääryys ei kauan menesty", arvelivat he, "ja näkyypä hidas Hefaistos voittavan Areen, jumalista ketterimmän."

Suuttunut Hefaistos avasi vihdoin kahleet, kun Poseidon vakuuttamalla vakuutti Areen suorittavan runsaat lunnaat. Nopeasti riensivät kahleista päässeet pois. Afrodite kiirehti hänelle pyhitettyyn Pafon lehtoon Kyproon, jossa kariitit, viehätyksen valtiattaret, voitelivat hänet hienoilla öljyillä ja pukivat ihastuttavaan pukuun. Ares riensi Trakiaan.

Laulajan vaiettua kehoitti Alkinoos poikiaan Haliosta ja Laodamasta tanssimaan kahden, mainiten heitä saaren paraiksi tanssijoiksi. Nuorukaiset ryhtyivät ensin ihmeelliseen palloleikkiin. Toinen heitti

pallon taidokkain liikkein ilmaan, toinen sieppasi sen notkeasti hypäten. Toiset nuorukaiset seisoivat ympärillä lyöden käsillään tahtia. Tanssien tauottua kääntyi Odysseus isäntänsä puoleen:

"Liikoja et kehunut, kuningas, mainitessasi poikiasi parhaiksi tanssijoiksi. Hämmästyneenä olen katsellut heidän taitoaan."

Iloisena vieraansa huomaavaisista sanoista virkkoi Alkinoos:

"Miehet, fajakien ruhtinaat, kuulkaa ehdotustani. Meitä on yhteensä kolmetoista. Tuokoon kukin vieraallemme puhtaan manttelin, liivit ja kultatalentin. Euryalos, joka häntä sanoin loukkasi, korjatkoon sen sekä puhein että lahjoin."

Kaikki suostuivat ehdotukseen ja lähettivät airuensa kotiin hakemaan lahjoja, mutta Euryalos, tunnustaen Alkinoon oikein sanoneen, kääntyi Odysseun puoleen ja ojentaen hänelle kallisarvoisen kuparimiekan, josta osa oli hopeaa ja norsunluuta, sanoi:

"Terve sinulle, arvoisa vieras! Jos sinua sanoillani loukkasin, suo se anteeksi ja tuuli ne kauas vieköön! Jumalat suokoot sinulle onnea kotimat kallasi!"

Odysseus vastasi:

"Terve sinulle, rakas ystävä! Suokoot jumalat sinullekin onnea! Toivottavasti et tule lahjoittamaasi miekkaa kaipaamaan."

Sanoi ja sitoi arvokkaan miekan vyölleen. Samalla alkoivat saapua lahjojen tuojat. Alkinoon pojat ottivat arvokkaat tavarat vastaan ja laskivat ne kunnioittaen äitinsä, Areten, viereen, jolle Alkinoos lausui:

"Puolisoni, toimita tänne tilava arkku, johon vieraamme lahjat voimme laskea. Toimita myös kylpy valmiiksi, jotta vieraamme valmistuisi iloitsemaan lahjoista ja kuulemaan laulajan lauluja. Annan hälle vielä muistoksi kultamaljan, josta juodessaan hän aina antajaa muistaa."

Arete teki kuten kuningas pyysi ja, järjestettyään lahjat arkkuun, kehoitti hän Odysseuta sulkemaan sen niin, ettei matkan varrella kukaan pääse sitä aukomaan. Odysseus oli oppinut Kirkeltä erikoisen hihnojen solmiamiskeinon, jolla hän nyt sulki lujasti arkkunsa.

Virkistävästä kylvystä noustuaan hän kohtasi ovella kuninkaan tyttären Nausikaa, joka ihailien virkkoi:

"Terve sinulle, vieras! Kun kerran kotimaahasi saavut, älä siellä pelastajaasi unohda!"

"Oi, Nausikaa, Alkinoon jalo tytär, Zeus suokoon minun kotiini kerran päästä! Ei ole päivää kuluva, jolloin en muistaisi sinua. Rukouksin puoleesi käännyn kuin jumalattaren puoleen."

Sisään vieraitten pariin astui nyt kookas Odysseus. Aterialle käydessään leikkasi hän palan paististaan, käskien palvelijan viedä sen Demodokolle, sillä, kuten hän sanoi:

"Laulaja ansaitsee kunnioituksemme. Runon jumalatar on suonut hälle suuren lahjan."

Palvelija kantoi Odysseun antimen sokealle, joka iloitsi vieraan ystävällisyydestä.

Syötyään kääntyi Odysseus uudelleen laulajan puoleen:

"Jumalaisen lahjan olet saanut, vaan sitä enemmän taidostasi maailmalle kertoisin, jos vielä laulaisit Odysseun keksimästä puuhevosesta, jolla kreikkalaiset Troian valloittivat. Olet niin paljon muuten heidän töistään laulanut, kuin jos olisit itse siellä ollut tai kuullut siitä joltain läsnäolleelta."

Niin hän virkkoi ja laulaja, jumalan innostamana, alkoi laulaa, miten kreikkalaiset, sytyttyään leirinsä tuleen, astuivat laivaan ja läksivät kotia kohti. Parhaat uroot olivat kuitenkin kätkeytyneet suuren puuhevoson sisään. Pahaa aavistamatta kuljettivat troialaiset hevosen kaupunkiinsa. Toiset kyllä ehdottivat sen särkemistä, toiset taas halusivat syöstä sen kaupungin muureilta alas, mutta suurin osa tahtoi säilyttää sen muistomerkkinä. Siten toteutui kohtalon säädös. — Vielä lauloi Demodokos Troian hävityksestä, miten uroot yöllä tulivat hevosesta ulos, levittivät ympärilleen tulta ja kuolemaa, ja miten Odysseus, voimakkaana kuin itse Ares, ja jumalainen Menelaos riensivät Deifobon taloon, jossa lopullisesti, Atenen avulla, voiton saavuttivat.

Laulua kuullessaan ratkesi Odysseus hillittömään itkuun. Hän itki kuin itkee vaimo sodassa kaatuneen puolisonsa ruumiin ääressä. Silloin käski Alkinoos laulajan lakata, sillä:

"Vieraan iloksi juhlia juodaan, mutta koskeivät laulut kaikkia ilahuttaneet, lienee parasta lopettaa."

Ja Odysseun puoleen kääntyen hän virkkoi:

"Vieras, yhtä sinulta pyydän. Ällös enää meiltä nimeäsi salaa, sitä, minkä isäsi ja äitisi sinulle kerran antoivat. Nimetöntä ei toki maailmassa ole, ei kaikkien halvimpienkaan joukossa. Ja kerro, mikä maasi ja kansasi on, tietääksemme minne sinut lähetämme, sillä laivamme kulkevat peränpitäjättä ja luotsitta. Ne tietävät miesten mietteet, tuntevat kaikki maat ja kansat, eivätkä sumutkaan voi niitä eksyttää. Tosin kertoo ennustus Poseidonin uhanneen, vihastuneena siitä, että me kaikki haaksirikkoiset koteihinsa johdamme, tuhota tällaiselta matkalta palaavan laivamme ja kohottaa vuoret kaupunkimme ympärille. Toteutuneeko ennustus, ei kenkään tiedä. Kerro myös, missä olet harhaillut, minkä kansojen pariin joutunut ja miksi itket, kun akaialaisista lauletaan ja Troian nimeä mainitaan? Kenties siellä kaatui joku rakas omainen, ehkäpä veljen veroinen ystävä?"

YHDEKSÄS RUNO.

Odysseus alkoi:

"Kuuluisa Alkinoos! Mikä onkaan onnellisempaa kuin saada istua ystäväin parissa katettujen pöytien ääressä ja kuulla jumalaisen laulajan laulavan urotöistä. — Nyt haluat kuulla surullisista vaiheistani. Mutta mistäpä aloittaisin ja mihin lopettaisin, sillä kirjavat ovat jumalain säätämät tieni olleet. Ensinpä kuitenkin tulee minun nimeni mainita. Olen Odysseus, Laerteen poika, Itakan kekseliäisyydestään mainittu kuningas. Maani on karu ja kallioinen, mutta se on synnyttänyt mainioita miehiä, eikä koko avarassa maailmassa ole ainoatakaan kolkkaa, joka minun silmissäni olisi sitä ihanampi. Kaunis Kalypso ja jumalainen Kirke koettivat minua luonaan pitää ja puolisoikseen saada, mutta ei missään ole synnyinmaan vertaista eikä omia vanhempia rakkaampia, ja sinne kaihoamme, vaikka mitä ihanuuksia meille vieraisa tarjottaisiin.

"Mutta kerronpa sinulle kaikki kohtaloni, mitä Zeus Troiasta lähdettyäni osakseni salli.

"Ilionista kuljetti tuuli meidät kikonien kaupunkiin Ismaroon. Sen voitimme, jaoimme runsaat saaliit ja sen tehtyämme kehoitin miehiäni nopeasti rientämään laivoihin. Mutta he, houkat, eivät totelleet, vaan jäivät kaupunkiin viinivarastojen ja runsaitten teuraseläinten kimppuun. Sillä aikaa kutsuivat kikonit sisämaassa asuvia heimolaisiaan avukseen ja heidän tultuaan monilukuisina kuin puhkeavat kevään lehdet, pääsimme kovan taistelun jälkeen vetäytymään laivoihimme. Mutta kuusi miestä kustakin laivasta kaatui taistelussa. Kolme kertaa huudettuamme kunkin kaatuneen nimeä käänsimme aluksemme ulapalle, mutta silloin lähetti Zeus hirveän raju-ilman, joka pirstoi purjeemme kolmeen, neljään osaan. Pilkkopimeässä sousimme rantaan ja siellä saimme kaksi vuorokautta odottaa ilman tyyntymistä. Vihdoin pääsimme lähtemään ja pian olisimme Itakaan päässeet, ellei rajuilma olisi uudelleen puhjennut ja heittänyt laivaamme toiseen suuntaan. Yhdeksän vuorokautta purjehdimme aavoja selkiä, kunnes kymmenentenä saavuimme lotofagien maahan, jossa lotus, tuo ihmeellinen kasvi kasvaa. Aterioituamme lähetin miehiä ottamaan selkoa, mihin olimme joutuneet. Maan asukkaat tarjosivat silloin läheteillemme lotusta, mutta kun he sitä olivat maistaneet, alkoi lotuksen vaikutus näkyä. He unohtivat asiansa, laivat, kodin, kaiken, ainoa halu oli saada jäädä maihin nauttimaan lotusta. Väkivallalla kannoin itkevät ja vastustelevat miehet laivoihin, sidoin heidät penkkeihin kiinni ja käskin kiireesti soutamaan pois petollisen kasvin läheisyydestäkin.

"Taas olimme siis myrskyävien aaltojen varassa.

"Raskain mielin eteenpäin purjehtiessamme saavuimme kyklopien kummaan maahan. Siellä ei kynnetä eikä kylvetä, ei viinitarhoja hoideta, vaan maa kasvaa heille hoidotta vehnää ja ohraa. Ilman lakia he elävät, kukin vastaa vain itsestään ja asuntona he käyttävät kallion luolia.

"Jonkun matkan päässä kyklopien saarelta kohoaa merestä pienoinen, metsärikas saari. Siellä elää laumoittain vuohia, sillä ihmisjalka ei sinne milloinkaan astu. Saari on viljava, ja jos ken sinne asumaan asettuisi, tekisi hän siitä helposti ihanan yrttitarhan. Eivät edes kyklopit siellä käy, sillä he eivät osaa laivoja rakentaa.

"Eräänä pilkkopimeänä yönä johti joku jumala aluksemme saaren oivaan satamaan ja iloisina nousimme maihin ja laskeuduimme levolle.

"Seuraavan aamun ruskottaessa läksimme katselemaan ihanaa saarta. Ja runsas oli saaliimme. Kukin kahdestatoista aluksestamme sai osalleen yhdeksän vuolta, itse otin kymmenen.

"Koko päivän nautimme herkullisia aterioitamme ja joimme viinejä, joiden varastoa olimme kikonien maassa yhä lisänneet. Siinä tyytyväisinä istuessamme äkkäsimme savun nousevan vastaiselta rannalta ja kuulimme sieltä kyklopien puolelta sekä ihmisten että vuohien ja lampaitten ääniä. Seuraavana aamuna kutsuin laivojen väet kokoon ja puhuin heille:

"Miehet, ystävät! Odottakaa te täällä, minä lähden laivoineni naapurimme luo ottamaan selkoa, mitä kansaa siellä asuu, villedäkö he ovat vaiko vieraanvaraisia ja jumalaa pelkääviä."

"Sen sanottuani nousin laivaan kehoittaen miehiäni seuraamaan, työnsimme laivan merelle ja suuntasimme kulkumme vastassa olevalle rannalle. Sitä lähetsämme huomasi niemekkeellä, aivan lähellä, suuren, korkean luolan ja siellä näkyi vuohia ja lampaita laitumella. Ympärillä oli korkeitten kivivallien, tammien ja honkien ympäröimä aitaus. Luolassa asusti yksisilmäinen mies, ihmeellinen olio, eläen suuria karjalaumojaan paimennellen, huolimatta mitään muusta maailmasta. Tuskinpa häntä saattoi ihmiseen verratakaan, pikemmin korkean vuoren metsäiseen huippuun, joka kohoaa ylväänä yli metsän latvojen.

"Käskin miehiäni laskemaan ankkurin ja jäämään laivaan, mutta kaksitoista parasta otin mukaani. Aavistin joutuvani tekemisiin voimakkaan miehen kanssa, joka ei lakia pidä pyhänä, ja siksi varasin mukaani suuren nahkasäkillisen oivallista viiniä, jota olin Ismarossa, muitten arvokkaiden lahjojen lisäksi, saanut Apollon papilta Maronilta, säästäessäni hänen henkensä. Tämä viini oli niin voimakasta, että pikarilliseen sitä tarvittiin miedonnukeksi kaksikymmentä pikarillista vettä. Ja niin miellyttävä haju siitä nousi, että oli aivan mahdotonta olla sitä juomatta.

"Astuimme luolaan. Isäntää ei siellä näkynyt. Hämmästyneinä katselimme luolan varastoja. Seinävierillä oli suuria koreja täynnä juustoja, oli raintoja ja pyttyjä heraa kukkuroillaan, ja lampaita ja karitsoja oli suunnattomat määrät, eri karsinoissa eri-ikäiset. Miehet rukoilivat minua ottamaan mukaamme juustoja ja lampaita ja rientämään laivoillemme, mutta — heidän onnettomuudekseen — halusin nähdä itse isännän ja niin jäimme luolaan.

"Teimme tulen, uhrin uhrasimme ja söimme parhaillaan hänen juustojaan, kun kuulimme hänen tulevan. Selässään hän kantoi hirvittävää risukasaa, jonka hän viskasi maahan sellaisella ryskeellä että me säikähtyneinä pakenimme luolan kaukaisimpiin soppiin. Nyt hän ajoi sisälle lypsättävät vuohet, jätti pukit ulkopuolelle aitaukseen ja vieritti vihdoinkin luolan suulle niin kauhean kivimöhkäleen, ettei sitä kahdellakymmenelläkään hevosella olisi saanut liikkeelle. Lypsettyään karjansa hän kaatoi toisen puolen maidosta juustoastioihin, toisen hän säästi illallistaan varten. Askareet ripeästi toimitettuaan teki hän tulen. Nyt hän vasta huomasi vieraansa, joille hän virkkoi niin hirvittävällä äänellä, että kaikki kauhusta vapisimme:

"Keitä te olette? Oletteko merten kierteleviä rosvoja, jotka vahinkoja tehden kuljette?"

"Miehen sekä muoto että ääni oli kauhistuttava. Rohkaisin kuitenkin mieleni ja virkoin:

"Olemme akaialaisia, kotimatalla Troiasta, ja nyt olemme joutuneet myrskyn heiteltäväksi. Kuulumme Agamemnonin kansaan, Agamemnonin Atreun pojan, jonka maine ulettuu maasta taivaaseen. Ja nyt eteesi polvistumme ja anomme sinulta vieraslahjaa, kuten hyvä tapa vaatii. Suo kunnia Zeulle, joka on vieraitten suojelija ja heidän puolestaan kostaja."

"Mutta julmistuneena vastasi tuo yksisilmäinen jättiläinen:

"Joko olet tyhmä tai tulet hyvin kaukaa, koska peloittelet minua Zeun kostolla. Hänestä me kyklopit emme välitä enempää kuin muistakaan jumalista, sillä me olemme paljon väkevämpiä. Säästätkö teitä vai en, se riippuu siis yksinomaan minusta. Mutta sanoppa, minne oivat aluksenne jättitte? Ovatko ne tässä lähelläkin?"

"Olin kuitenkin liian viisas ansaan käydäkseni, siksi vastasin hänelle:

"Laivammeko? Niille kävi hullusti. Mahtava Poseidon pirstoi ne kalliota vastaan ja me vain pelastuimme."

"Hirviö ei vastannut mitään, vaan sieppasi joukostamme kaksi miestä, paiskasi ne kuin koiranpennut maahan mäsäksi, mursi pieniin osiin ja söi hirveän illallisensa kuin raivoisa leijona. Luun sirustakaan ei hän jäljelle jättänyt. Kauhistuneina kohotimme kätemme taivasta kohti huutaen Zeulta apua. Mutta jättiläinen ei meistä välittänyt, vaan syötyään kyllikseen hän heittäytyi maahan pitkäkseen ja vaipui raskaaseen uneen. Raivoissani olin syöksemäisilläni miekallani hänen rintansa puhki, mutta samalla minulle selvisi, että itsekin olisimme silloin kuoleman omat, emmehän näet millään saisi kivimöhkälettä ovelta siirrettyksi. Tuskissamme jäimme odottamaan päivän koittoa.

"Aamulla varhain nousi jätti, teki tulen, lypsi karjansa ja söi taas kaksi miehistämme. Suurella melulla

läksi hän sitten ajamaan karjaansa laitumelle, mutta luolasta poistuessaan nosti hän kevyesti kiven jälleen oven eteen ja niin tarkoin, ettei rakoakaan jäänyt. Nyt aloin suunnitella, miten tuhoaisin jättiläisen, ja keksinkin mielestäni oivan keinon. Luolasta löysin pitkän oliivipuuisen hirren, joka arviolta oli yhtä pitkä ja paksu kuin suuren, kaksikymmenäiroisen lastilaivan masto. Siitä hakkasin noin sylen pituisen osan ja käskin tovereitani veistämään sen sileäksi. Teroitin itse sen pään aivan teräväksi, karkasin tulesta ja kätkin sen muutamaaan tunkiokasaan, joita olikin luolassa yllin kyllin. Sen tehtyämme heitimme arpaa, kutka miehistä tulisivat kanssani painamaan sitä nukkuvan kyklopin silmään. Arpa lankesikin neljälle joukon parhaalle, itse olin viides.

"Illan tultua palasi kyklopi ajaen koko laumansa luolaan, ainoatakaan ulkopuolelle jättämättä. Lieko hän pahaa aavistaen niin tehnyt vai neuvoiko hänelle sen joku jumala, en tiedä. Lypsettyään kaikki söi hän jälleen kaksi miestä. Silloin lähenin häntä kädessäni astia täpötäynnä voimakasta viiniä ja virkoin:

"Kas tässä, tämä on sinulle palanpaineeeksi. Näin ihanaa juomaa oli laivassamme ja tämän toin sinulle uhriksi toivoessani sinun meidät kotiin opastavan. Mutta sinähän vain raivoat. Luuletko kenenkään ihmisen milloinkaan luoksesi tulevan, kun noin käyttäydyt."

"Kyklopi tarttui astiaan, joi juomistaan ja pyysi yhä lisää.

"Kasvaa kyklopeillakin rypäleitä, mutta tähän on oikeata nektaria", virkkoi hän tyytyväisenä. "Mutta sanoppas nimesi, niin annan sinulle pyytämäsi vieraslahjan."

"Tarjosin hänelle jo kolmannen kerran ja kolmasti hän astian tyhjensi. Nähtyäni viinin alkavan vaikuttaa sanoin:

"Kysyt nimeäni, kyklopi. No, saanhan sen sanoa, mutta muista sitten lahjasikin antaa. Eikukaan on nimeni, Eikukaan, niin kutsuivat minua vanhempani, niin kutsuvat toverinikin."

"No niin, sitten syön sinut viimeiseksi, Eikukaan, se on lahjani", sopersi hirviö.

"Sen sanottuaan hän vaipui raskaaseen uneen. Heti työnsin teroittamani kangen tuleen ja pidin sen päätä siellä, kunnes se oli syttymäisillään. Samalla koetin rohkaista tovereitani. Kun kärki alkoi hehkua, työnsivät toverini sen voimakkaasti kyklopin ainoaan silmään ja minä kiersin sitä yläpäätä kuten kirvesmies tovereineen kiertää kairaa laivan hirteen. Silmäluomi paloi, hirveällä sähinällä kiertyi palava puu silmäkuopassa ja verta virtaili koskenaan. Me pakenimme pimeimpiin nurkkiin, mutta kauheasti kiljuen syöksyi kyklopi ylös ja veti verisen puun tyhjältä silmäkuopastaan. Ympärillä asuvat kyklopit riensivät luolan ulkopuolelle kysellen, mikä hänellä oli hätänä.

"Eikukaan tappaa minut, Eikukaan käyttää viekkautta eikä voimaa!" ärjyi hän.

"No, Polyfemos, jos ei kukaan sinulle siellä yksinäisessä luolassasi mitään tee, on tietysti Zeus lähettänyt sinulle taudin, olet sairas. Rukoile isääsi Poseidonia, hän voi sinua auttaa!"

"Ja harmissaan poistuivat naapurit, Polyfemos oli vain häirinyt heidän yörauhaansa, mutta minä nauroin sydämässäni keksinnölleni.

"Tuskasta voihkien hapuili kyklopi ovelle, nosti kiven pois, istui itse suulle ja pitäen käsiään levällään koetti hän estää ketään pujahtamasta ulos lampaitten seassa. Nyt olivat hyvät neuvot tarpeen. Koetin miettiä sinne tänne, miten pelastua hirmukuolemasta, enkä lopulta voinut muuta keksiä kuin paeta pukkien avulla. Sidoin kolmittain tuuheavillaisia pukkeja yhteen ja keskimäisen vatsan alla riippui yksi miehistämme. Siten sain miehet turviin, äärimmäiset eläimet suojelivat keskimäistä. Itse valitsin suurimman ja tuuheavillaisimman, ja lujasti tarttuen sen villoihin koetin pysytellä sen alla piilossa. Tarkoin koetellen jokaista käsin laski Polyfemos karjansa laitumelle. Viimeisenä astui hitaasti se pukki, jonka alle minä olin kätkeytynyt.

"Rakas pukkini, miksi nyt näin hitaasti astut, sinä, joka aina ensimmäisenä laitumelle riensit, joka ensiksi lähteen löysit ja taas illalla ensiksi kotiin kuljit? Suretko sinäkin isäntäsi surkeaa kohtaloa? Eikukaan-kääpiö minulle ensin viinit juotti ja sitten näin tuhosi. Jos sinulla ymmärrys olisi, sanoisit, missä hän nyt piilee. Sitten vasta tuskani helpponee, kun tiedän, että Eikukaan makaa murskana edessäni."

"Sen sanottuaan hän laski lemmikkinsä menemään.

"Vasta päästyäni kauas luolasta uskalsin laskeutua irti kantajastani ja samalla irroitin toverinikin. Laivan luo päästyämme riemuitsivat toverimme nähdessään meidät hengissä, vaikkakin toisten kohtalo saattoi meidät murheellisiksi. En antanut heille kuitenkaan aikaa suruun tai ihmettelyyn, vaan kiireesti ajoimme kaunisvillaiset pukkimme laivaan ja läksimme ulapalle. En kuitenkaan malttanut olla huutamatta kyklopille ivasanoja:

"Kas niin, Polyfemos, siinä oli sinulle oikea palkka. Miksikäs rikoit vieraanvaraisuuden lakeja. Vieraasi ei ollutkaan mikään vähäpätöinen mies."

"Raivostuneena sieppasi kyklopi vuoren huipun ja heitti meitä kohti. Se oli sattumaisillaan laivaamme ja meri alkoi kovasti lainehtia. Aallot ajoivat laivamme takaisin rantaa kohti. Kun saimme sen jälleen rannasta loittonemaan, aioin taaskin huutaa hänelle. Töin tuskin saivat toverini minut hetkeksi vaikenemaan, he pelkäsivät kyklopin uudelleen heittävän kiven, joka murskaisi sekä aluksemme että meidät.

"En kuitenkaan malttanut kauan vaieta, vaan harmissani huusin:

"Jos sinulta kysytään, ken silmäsi sokaisi, voit vastata, että sen teki kaupunkien valloittaja Odysseus, Laerteen poika, Itakan kuningas!"

"Voihkien silloin kyklopi virkkoi:

"Siis sittenkin toteutuivat vanhat ennustukset. Täällä eli kerran voimakas ja urhoollinen tietäjä Telemos, Eurymon poika. Hän ennusti, että kerran näköni menetän Odysseun käden kautta. Odotin häntä tulevaksi ja luulin hänet suureksi, voimakkaaksi ja kauniiksi mieheksi. Ja nyt tulee mies, pieni ja mitätön, joka viiniä juottaen ja viekkauksella minut voittaa. Mutta tulehan tänne, Odysseus, niin sinulle vieraslahjan annan ja hankin vielä Poseidonilta matkaonnen. Hän on, näetkös, isäni ja hän yksin voi, jos tahtoo, näköni jälleen antaa."

"Kunhan saisin vielä henkesikin ottaa", huusin hänelle vastineeksi.

"Mutta hän kohotti kätensä ja huusi Poseidonille: 'Kuule minua, mahtava Poseidon, jos isäni olet! Älä salli Odysseun koskaan kotiinsa päästä. Mutta jos hän sittenkin kohtalon määräyksestä sinne saapuu, tulkoon hän yksin, vieraalla aluksella ja löytäköön kotinsa huonossa kunnossa!'"

"Poseidon kuulikin hänen huutonsa. Samassa hän sieppasi äskeitä vieläkin isomman kalliolohkareen ja heitti sen suunnattomalla voimalla jälkeemme. Se oli melkein peräsimeemme sattumaisillaan ja mereen pudotessaan se nosti aallot raivoamaan. Saavuimme kuitenkin saareen, jossa toiset olivat meitä jo kauan kuolleiksi luulleet. Jaoin tasan kullekin tuomamme karjan, minulle kaikki yksimielisesti myönsivät suurimman pukin, sen, jonka avulla kyklopin käsistä pelastuin. Uhrasin sen Zeulle, mutta kaikkivaltias ei uhriamme ottanutkaan vastaan.

"Koko päivän saarella oltuamme läksimme seuraavana aamuna varhain pyrkimään kotia kohti."

KYMMENES RUNO.

"Matkallamme jouduimme nyt jumalien suosikin Aiolon, Hippoteen pojan, hallitsemalle saarelle, jota kuparimuurit ympäröivät. Aiolos asui täällä onnellisena puolisonsa ja kuuden poikansa kanssa, joilla kullakin oli oma sisar puolisona. Kokonainen kuukausi vierähti täällä ystävällisen kodin piirissä, mutta kun sen kuluttua aloin valmistella lähtöä, antoi kuningas hyödyllisiä neuvoja sekä yhdeksänvuotisen härän nahasta tehdyn säkin, johon hän oli sulkenut kaikki muut tuulet, paitsi länsituulen. Zeus oli näet tehnyt Aiolosta tuulien jumalan, jonka vallassa oli pidättää tai päästää tuulia mielensä mukaan. Säkin suun hän satoi niin lujasti kiinni hopeahihnalla, ettei tuulen hengähdystäkään sieltä tullut. Länsituulen tuli meidät kotiin saattaa. Mutta eivät käyneet nytäkään toteen isännän onnentoivotukset, turmioomme oli oma hulluutemme syynä.

"Jo yhdeksän vuorokautta oli kulunut ja kun kymmenes valkeni, näimme kotisaaremme merestä kohoavan ja sen rannoilta öisten vahtituli tuikkavan. Miten ollakaan, minut valtasi yht'äkkiä tavaton väsymys. Olin koko ajan valvonut hoitaakseni itse alusta, mutta nyt vaivuin uneen. Siinä nukkuessani katselivat toverini Aioloilta saatua säkkiä ja puhelivat keskenään:

"Kas, sillä miehellä on aina onni myötä. Joka paikassa hän saa osakseen vain kunniaa ja lahjoja. Toista on meidän. Samat tiet mekin olemme kulkeneet, mutta kotiin palaamme tyhjin käsin. Troiasta hän sai runsaat saaliit ja nyt taas lahjoittaa Aiolos hänelle koko säkillisen aarteita. Katsotaanpas, mitä siellä oikein on!"

"Kaikki suostuivat ehdotukseen, he avasivat säkin, mutta heidän suureksi kauhistukseksi hyökkäsivätkin sieltä kaikki ilman tuulet ulos kovalla raivolla ja heittelivät aluksiamme aalloilla. Minut

valtasi herättyäni niin syvä epätoivo, että mietin heittäytyä aaltoihin, silloinhan nämä tuskat päättyisivät. Päätin sentään vielä alistua ja kantaa onnettomuuteni.

"Tuulet ajoivat laivamme takaisin Aiolon saaren rantaan. Valitsin kaksi miestä toverikseni ja läksin astumaan kuninkaan komeata palatsia kohti. Istahdimme ovensuuhun, mutta ihmeissään virkkoi Aiolos: 'Odysseusko siellä? Minkä jumalan viha sinua noin seuraa? Mehän lähetimme sinut hyvin varustettuna kotiasi kohti.'

"Syvän surun vallassa kerroin hänelle, miten meille oli käynyt, ja koetin parhaani mukaan liikuttaa hänen sydäntään. Mutta vaiti istui koko aterioimassa ollut perhe, kunnes isä vastasi:

"Lähde nopeasti pois, onneton. En koskaan ole auttanut miestä, jota jumalat vihaavat', ja niin hän karkoitti meidät saareltaan. Nyt alkoi toivoton matkamme jälleen.

"Kuusi vuorokautta me harhailimme meriä, yötä päivää, kunnes seitsemäntenä saavuimme laistrygonien satamaan, Lamoon. Tämän maan asukkaat ovat kuuluisaa paimenkansaa, ja heidän maassaan päivän ja yön rajaa tuskin huomaa.

"Saavuimme oivaan satamaan. Toiset laivat ohjasivat kulkunsa sataman perälle, mutta minä jätin alukseni aivan sataman suulle ja nousin rantakalliolle ympärilleni katselemaan. Mitään asumuksia en nähnyt, savua vain kohosi jostain. Lähetin kolme miehistäni ottamaan selkoa, mikä kansa täällä asuu, ja he kohtasivatkin pian nuoren neidon, kuningas Antifateen miehekkään tyttären. Miesten kysytyä, ken maassa hallitsi, ohjasi neito nämä heti kuninkaan palatsiin. Täällä he kohtasivat maan kuningattaren, suuren kuin vuori, ja hän kutsutti heti kotiin puolisonsa kansankokouksesta. Tultuaan sieppasi tämä heti yhden miehistämme ja söi. Toiset kaksi lähtivät silloin juoksemaan laivoilleen, mutta Antifates kutsui huutamalla kansansa kokoon, ja kohta oli rannalla tuhatlukuinen joukko. Kiviä heitellen he murskasivat kaikki aluksemme ja sieppasivat miehemme kuin kalat merestä saaliikseen. Ainoastaan oma laivani, jonka olin sataman suulle jättänyt, pääsi pakoon miesten soutuessa henkensä edestä.

"Suuri oli tuskamme, mutta samalla olimme onnellisia pelastuksestamme. Laivamme joutui nyt Aiaian saarelle, jossa asui ihana, mutta samalla vaarallinen jumalatar Kirke, auringon jumalan ja Okeanon tyttären Persen tytär. Saavuimme hyvään satamaan, mutta kahteen vuorokauteen emme liikkuneet missään, surimme vain kohtaloamme. Kolmantena otin keihään ja miekan ja läksin ympäristöä tarkastelemaan. Kiipesin korkealle vuorelle ja näin silloin metsän keskeltä kohoavan kiemurtelevan savupatsaan. Aioin lähteä sitä kohti, mutta maltoin mieleni ja arvelin viisaammaksi lähettää sinne ensin urkkijat. Takaisin vuorelta astuessani näin suurisarvisen hirven, jonka varmaan joku jumala, onnettomuuttamme sääliä, eteeni lähetti. Kaasin sen ja kuljetin raskaan taakkani alukseen.

"Ystävät, vaikka kohtalomme on kova, emme kuitenkaan Hadeeseen astu ennenkuin hetkemme lyö', virkoin tovereilleni. 'Kas tässä, älkäämme itseämme suotta nälkään näännyttäkö.'

"Miehet lähenivät saalistani ja pysähtyivät hämmästyneinä, sillä se oli harvinaisen iso. Tarpeeksi ihmeteltyään ryhtyivät he valmistamaan ateriala; söimme tyytyväisinä ja joimme oivallista viiniämme. Seuraavana aamuna sanoin:

"Toverit, kovia olemme kokeneet, idän tai lännen suuntaa emme tiedä, emme edes aavista, missä päinkään olemme. Mikä nyt neuvoksi? Ken teistä avun keksii, puhukoon. Saari on asuttu, näin savun sen keskeltä nousevan.'

"Mutta miesten mieleen johtui tovereittemme surullinen kohtalo ja he alkoivat katkerasti itkeä. Itkulla ei mihinkään päästä, arvelin, ja siksi jaoin laivaväkemme kahteen joukkoon, toisen johtoon asetuin itse, toisen johtajaksi panin rohkean Eurylokon. Arpa määräsi Eurylokon joukon lähtemään tutkimusretkelle saaren sisäosaan, me muut jäimme rannalle.

"Joukko saapuikin pian Kirken komealle asunnolle. Ulkopuolella käyskenteli joukko susia ja leijonia, joiden miehet pelkäsivät kimppuunsa hyökkäävän, mutta nämä lähestyivät tulokkaita häntäänsä ystävällisesti heiluttaen kuni isäntäänsä ikävöivät koirat. Kaikki ne olivatkin Kirken loitsimia ihmisiä. Miehemme pysähtyivät ovelle ja kuulivat silloin sisältä kangasta kutovan naisen ihanaa laulua. Tulijat päättivät huutaa saadakseen laulajan houkutelluksi ulos. Heidän äänensä kuultuaan avasikin Kirke komeat ovet pyytäen heitä käymään huoneeseen. He, raukat, seurasivatkin pyyntöä, ainoastaan Eurylokos jäi ulos petosta epäillen. Kirke tarjosi nyt vierailleen mitä parhaimpia herkkuja, mutta niihin hän olikin sekoittanut omia taikaryyntejä ja -juomiaan. Samassa hän kosketti heitä taikasauvallaan, muuttaen miehemme sioiksi. Sian pää ja ruumis, mutta ihmisen sielu heillä oli, ja siellä sikopahnassa he ratkesivat kaikki haikeaan itkuun. Huomattuaan tovereittensa onnettoman kohtalon riensi Eurylokos vaikerrellen laivallemme. Vasta monien kyselyjen jälkeen sai hän sanotuksi, miten heille oli käynyt. Sieppasin heti oivan miekkani ja käskin Eurylokon johtamaan minut taikalinnalle. Mutta hän lankesi jalkojeni juureen ja polviani syleillen rukoili, etten läksisi, vaan että nopeasti pyrkisimme pakoon.

Käskin hänen jäädä rannalle ja läksin yksin astumaan kohti saaren keskustaa.

"Tiellä kohtasin kultasauvaisen Hermeen, joka minua läheni hennon nuorukaisen muodossa.

"Minne matkaat yksinäsi, onneton?" hän lausui.

"Toverisi ovat suljetut Kirken sikalaan, ja varmasti päättyy sinunkin matkasi sinne, ellet apua saa. Mutta neuvon sinulle pelastuksen. Kas tässä, ota tämä yrtti; kun se on mukanas, eivät Kirken keinot tehoa. Hän aikoo sinullekin taikajuomiaan juottaa, mutta kun hän pitkällä sauvalla sinuun koskee, tartu silloin miekkaasi ja syöksy häntä kohti kuin aikoisit hänet surmata. Silloin hän peljästyen tarjoo sinulle lempeään. Sitä et saa hyljätä, mutta ensin täytyy sinun vaatia häneltä jumalallinen vala, ettei hän sinulle mitään pahaa tee.'

"Sen sanottuaan hän otti maasta yrtin, jota jumalat nimittävät mölyksi. Sen juuri on aivan musta, mutta kukka valkea kuin maito. Hermes läksi nyt Olympoa kohti, mutta minä lähenin sykkivin sydämin Kirken asuntoa. Ovella pysähdyin ja kun jumalatar kuuli ääneni, avasi hän kultaovenssa kutsuen minut sisään. Hopeakoristeisen tuolin hän minulle tarjosi, jakkaran jalkaini alle asetti ja sekoitti viinejä juodakseni. Tyhjennettyäni pikarin hän kosketi minua sauvallaan, huutaen:

"Sikojen pariin! Siellä toisetkin toverisi ovat.'

"Silloin vedin miekan huotrasta ja syöksyin häntä kohti, mutta Kirke vaipui jalkoihini puhuen:

"Ken olet ja mistä tulet? Mikä on sukusi ja missä on kotisi? Näen, ettei taikajuomani sinuun tehoa, ja tähän asti ei kukaan ihminen ole sitä turmiotta juonut. Olet Odysseus! Kerran hän saapuu luokseni palatessaan mustalla aluksellaan Troiasta, niin on ennustettu. Pistä miekkasi pois ja tule luokseni. Rakkauteni saat ja onnea sinulle runsaasti ja'an.'

"Ei, jumalatar, miten voit sellaista ehdottaakaan', vastasin hänelle. 'Luuletko minun rakkaudestasi huolivan, olethan toverini niin kurjaan tilaan saattanut. Mutta jos vannot jumalaisen valasi, ettet minua tuhoa, jään luoksesi.'

"Kirke vannaikin heti.

"Sillä aikaa järjestivät hänen neljä apulaistaan, lähteitten ja lehtojen haltijattaret, juhla-aterian. Yksi heistä valmisti minulle virkistävän kylvyn. Asetuimme aterioimaan ja eteeni tuotiin mitä paraimpia herkkuja, mutta en koskenut niihin. Ihmetellen kysyi silloin Kirke:

"Mikset syö, Odysseus, miksi ruokiani halveksit? Vai mietitkö jotain salajuontaa?"

"En, Kirke. Mutta luuletko kenenkään rehellisen, kunnon miehen suupalaakaan maistavan niinkauan kuin hänen toverinsa ovat salpojen takana. Jos tahdot, että herkkujasi nautin, laske heidät vapaaksi.'

"Hetä läksikin Kirke sikalaansa kohti ja laski ulos sioiksi muuttamansa miehet. Heidän keskellään seisten hän voiteli heitä vastavoiteilla, ja heti putosivat harjakset heistä ja edessäni seisoi reipas joukko entistään nuorempia, kookkaampia ja kauniimpia miehiä. Minut nähtyään riensivät he itkien luokseni ja koko palatsi kaikui tervehdyspuudoista. Kirke kehoitti minua vetämään aluksemme maihin ja kätkemään matkatavaramme rantaluoliin. Sen tehtyäni odottaa hän koko laivaväkeämme luokseen.

"Saavuttuani rantaan juoksivat toverini vastaan itkien aivan hillittömästi. Minut nähtyään heidät nimittäin valtasi sellainen riemu kuin jos he olisivat jo Itakaan päässeet, sanoivat he.

"Mutta kerro, kerro, missä toverimme ovat!' kuului yhdestä suusta.

"En siihen kuitenkaan ryhtynyt, vaan kehoitin heitä nopeasti tyhjentämään laivan ja seuraamaan minua Kirken luo, jossa toiset toverimme parhaillaan juhlivat. He tottelivat heti, paitsi Eurylokos.

"Hullut, sinnekö riennätte", nuhteli hän. "Kirke muuttaa teidätkin sioiksi tai leijoniksi. Ettekö muista, miten kyklopin luona kävi? Odysseun liikarohkeus sai sielläkin aikaan monen ystävän kuoleman.'

"Olin harmistuneena tarttumaisillani miekkaan, mutta toiset saivat minut rauhoittumaan ehdottamalla, että Eurylokos jäisi laivaan sitä vartioimaan. Sinne hän ei kuitenkaan jäänyt, vaan seurasi meitä.

"Kirken luona puhkesivat jälleen valitukset toverien kohdatessa toisensa. Mutta Kirke sai ystävällisin sanoin kaikki rauhoittumaan. Ja siitä hetkestä me jäimme Kirken luo kokonaiseksi vuodeksi. Sen kuluttua virkkoivat toverini:

"Etkö kotimaatasi enää muistakaan! Oi, lähtekäämme, muista kerran ennustetun, että kotimaallesi pääset.'

"Heidän sanansa saivat sydämeni lämpiämään ja jäätyäni Kirken kanssa kahden kesken rukoilin häntä: 'Hyvä jumalatar, ole armelias, täytä lupauksesi ja lähetä meidät kotiimme. Jo kaipaamme sinne.'

"En teitä vasten tahtoonne pidättää tahdo', virkkoi jumalatar. 'Mutta vielä on teidän tehtävä matka Hadeeseen puhuttelemaan Teeban sokean profeetan Teiresiaan haamua, hänen, jonka järki on Hadeessakin säilynyt toisten siellä vain järjettöminä haamuina harhaillessa.'

"Silloin vaivuin epätoivoon ja tuskissani toivoen kuolemaa valitin:

"Oi Kirke, Kirke, ken sen tien meille opastaa, eihän kukaan koskaan ole vielä laivallaan varjojen valtakunnassa käynyt?"

"Älä siitä huolehdi, Odysseus', vastasi Kirke valitukseeni. 'Nosta vain purjeesi ja jättäydy tuulen valtaan, kyllä se sinut perille vie. Saavuttuasi Okeanos virralle nouse rannalle ja lähde Pyriflegetos ja Kokytyt jokien yhtymäkohtaan, jossa kallio kohoaa. Siihen kaiva kuoppa, jalan mittainen joka suuntaan ja sen reunalla uhraa kuolleille uhrit: ensin hunajaa ja maitoa, sitten suloista viiniä ja vihdoin vettä, jolle siroittelet hienointa viljaa. Vainajia huutaen lupaa pyhästi Itakaan saavuttuasi uhrata parhaat uhrisi ja etenkin Teiresiaalle laumasi paras lammas. Rukoiltuasi teurasta uhrieläimesi pitäen niitä Manalaan päin käännettynä, mutta käänny itse pois päin. Silloin alkavat vainajien varjot sinua joukottain lähestyä. Käske toveriesi rukoillen uhrata lammassuhreja, mutta vedä itse miekkasi tupesta, äläkä laske varjoja lähenemään uhriverta, ennenkuin Teiresiaan kanssa olet puhunut. Siellä, suuri Odysseus, lähestyy tietäjä sinua ja ilmoittaa sekä tien että suunnan, miten kotiisi pääset.'

"Aamun koittaessa riensin toverieni luo ilmoittaen, että Kirke salli meidän lähteä.

"Heidän riemunsa oli rajaton, mutta kuultuaan, että tiemme kulki Hadeen kautta, muuttui se suunnattomaksi epätoivoksi ja valitukseksi. Kohtaloamme emme kuitenkaan voineet välttää, vaan lähde meidän oli. Yksi joukostamme joutui kuitenkin jo ennen meitä Hadeen varjona kulkemaan, nimittäin Elpenor, seurueemme nuorin. Hän oli kiivennyt katolle vilpoisempaan paikkaan nukkumaan, mutta herättyään tovereitten lähtötouhuun ei hän muistanutkaan olevansa korkealla, vaan putosi suin päin alas taittaen niskansa.

"Laivalle tultuamme näimme Kirken toimittaneen sinne kaksi lammasta, jotka tarvitsimme Hadeessa uhratessamme."

YHDESTOISTA RUNO.

"Murhemielin astelimme laivaan ja nostimme purjeet. Hyvässä tuulella mennä viiletti alukseemme kohti tuntematonta kohtaloa. Auringon laskiessa saavuimme Okeanon rajalle kimmeriläisten asuinpaikkojen luo, joita ei koskaan auringon kehrä lämmitä, ei taivaalle noustessaan eikä sieltä poistuessaan, vaan ihmisparkoja verhoaa ainainen yö. Laskimme laivamme rantaan ja läksimme uhrieläimiämme taluttaen astumaan Kirken määräämälle paikalle. Tein sinne kuopan ja uhrasin vainajille, kuten Kirke käski. Silloin kohosi vainajia Manalan syvyyksistä. Sieltä tuli nuorta ja vanhaa, lasta ja aikuista, nuoria, hentoja tyttöjä ja sodissa kaatuneita sankareita. Kaikki alkoivat horjuen ja kirkuen astella kuopan ympärillä. Miekkä kädessä pidin heitä kuitenkin loitommalla, kunnes Teiresias-tietäjän kohtasin.

"Ensimmäisenä läheni äsken kuolleen toverimme Elpenorin haamu. Itkien hän kertoi tapaturmastaan ja rukoilemalla rukoili, etten jättäisi häntä hautaamatta. Lupasin täyttää hänen pyyntönsä.

"Nyt läheni äitini Antikleian, Antolykon tyttären, varjo. Minun Troiassa ollessani oli hän kuollut. Nähdessäni hänet taaskin itkuun ratkesin, mutta en laskenut häntä enemmän kuin muitakaan kuopan reunalle. Vihdoin saapui teebalaisen Teiresiaan haamu.

"Tunnettuaan minut hän virkkoi:

"Miksi, onneton, auringon valosta tänne ilottomille maille tulit? Mutta väisty syrjään, salli minun maistaa verta, silloin sinulle totuuden ilmoitan.'

"Pistin heti miekan tuppeen ja hän, verta juotuaan, alkoi:

"Suuri Odysseus, kysyt minulta, miten kotiasi pääset. Vaikeat ovat matkasi, Poseidon sinua vihaa, koska olet puhkaissut hänen rakkaan poikansa Polyfemon silmän. Siitä huolimatta pääsette kotiin, jos vain voit pitää sekä itsesi että toverisi kurissa Trinakian saarelle saavuttuanne. Siellä on laitumella

kaikkietävän Helion karja. Jos sen jätätte koskematta, saavutte varmasti Itakaan, mutta jos siihen käsiksi käynte, käy teille huonosti. Laivasi ja toverisi menetät ja itse pääset kotiin vasta aikojen kuluttua, silloinkin ventovieraalla aluksella. Kotisi on silloin huonossa kunnossa, vieraat miehet siellä mellastavat, ihanaa puolisoasi kosivat ja omaisuuttasi tuhlaavat. Sinä surmaat heidät kaikki, mutta kostettuasi ota airo mukaasi, lähde kauas sisämaahan kansan luo, joka ei merestä mitään tiedä, ei suolaa ruuassaan suvaitse eikä laivoja milloinkaan näe. Siellä uhraa jumal'uhrisi mahtavalle Poseidonille ja kotiin palattuasi kaikille muille taivaanvaltiaille. Pitkä elinaika on edessäsi, kauas elosi iltaan ehdit ja kansat ympärilläsi onnellisina elävät. Vihdoin saapuu mereltä kuolo, joka päiväsi hiljaa päättää.'

"Hänen lopetettuaan, virkoin:

"Oi, Teiresias, se siis on jumalain tahto. Mutta katso, tuolla äitini ääneti istuu katsettaan kohottamatta. Sano, miten tuntisi hän minut pojakseen?'

"Se ei vaikeuksia tuota', puhui tietäjä. 'Jos ketä tahdot puhutella, laske hänet uhriveren ääreen, silloin hän todet sanoo. Kenet pois karkoitat, hän ääneti poistuu.'

"Teiresias poistui, mutta minä jäin odottamaan äitini lähenemistä. Verta maistettuaan hän heti tunsikin minut ja puhui vaikeroiden:

"Rakkahin lapseni, miten olet elävänä tänne öiseen pimeyteen tullut? Vaikeata on elävän täällä olla. Hirveät virrat ja suuret joet tällä virtailevat eikä Okeanon poikki ole vielä koskaan kenkään päässyt. — Vastako nyt Troiasta palaat, etkö Itakassa olekaan vielä käynyt, etkö puolisoasi kohdannut?'

"Äitini, tuskat minut tänne toivat', vastasin. 'Tulin neuvoa Teiresialta saamaan, sillä kotimaatani en ole nähnyt sen jälkeen kuin sieltä kerran erkanin ja Agamemnonia seurasin. Mutta, äiti, mikä sinut Hadeeseen sai? Kauanko sairaana olit, vai Artemiini nuoliinko sorruit? Kerro myös, vieläkö isäni ja poikani ovat Itakan valtiaita, vai toisetko jo valtani veivät ja minut kuolleeksi luulivat? Entä puolisoni, mitä hän mieltii, vieläkö poikansa luona viipyy, vai onko jo parhaan akaialaisen puolisoa ottanut?'

"Ja rakastettu äitini kertoi:

"Yhä asuu vaimosi linnasi saleissa, mutta raskaat ovat onnettoman yöt ja pitkät itkevän päivät. Vielä ovat myös hallitusohjat pojallasi. Mutta isäsi vanha ei enää kaupunkiin saavu. Maaseudulla hän elonsa iltaa kuluttaa, ei hän käytä mukavia vuoteita eikä hienoja vaippoja, vaan palvelijan tavoin vanhus talviset yönsä viettää, risaisia ryysyjä vain ympärilleen käärii. Kesän tullen hän viinitarhassaan perkaa, kuivista lehdistä itselleen vuoteet kokoaa ja sinun kohtaloasi surren raskaita vanhuuden päiviään viettää. Sinua kaivaten ja kohtaloasi itkien minunkin päiväni päättyivät.'

"Silloin aion sulkea rakkaan äidin syliini, kolmasti häntä lähenin, mutta kolmasti hän luisti käsistäni kuin läpinäkyvä varjo.

"Äiti, äiti, mikset luonani tahdo viipyä?" kysyin. "Vai oletko vain Persefoneian lähettämä varjo, jonka määränä on saada suruni yhä suuremmaksi?'

"Oi, poikani, niin on vainajain laita. Ei ole heidän ruumiinsa enää lihaa eikä verta, vaan polttavan tulen voima meissä asustaa sielun ruumiista erottua. Mutta pyri nyt nopeasti päivän valoon ja muista mitä nähnyt olet, voidaksesi sitten puolisollesi tarkoin kertoa.'

"Samalla alkoi suuri joukko kuulujen sankarien puolisoja ja tyttäriä lähestyä. Yksitellen pakotin heidät tulemaan. Siinä näin Alkmenen, Herakleen äidin; ihanan Epikasten, Oidipon äidin, joka tietämättään meni poikansa puolisoiksi ja sitten tuskissaan päätti itse päivänsä; näin vielä Ledan, Tyndareon puolison, Kastorin äidin ja monet muut, jotka eri lailla monivaiheisen elämän elettyään olivat Hadeeseen joutuneet."

Nyt lopetti Odysseus kertomuksensa, sillä hämärä verhosi jo salin. Mutta fajakit istuivat siellä haltioissaan kuunnellen ihmeellisiä kertomuksia. Ihana Arete virkkoi silloin:

"Katsokaa sankaria, sankaria kooltaan, varreltaan mainiota! Paljon on teillä aarteita kammioissanne. Jakakaa, jakakaa niitä Odysseulle!"

"Tuskin viisas kuningattaremme vastoin kenenkään mieltä puhuu", puuttui joku puheeseen, "mutta kuulkaamme, mitä Alkinoos arvelee."

"Oikein sanottu", vastasi kuningas. "Mutta miten kipeästi kotiaan vieraamme kaivanneekin, viipyköön kuitenkin täällä huomiseen, kunnes lahjat, hänen arvoisensa, ennätämme järjestää."

Vastasi siihen viisas Odysseus:

"Verraton Alkinoos! Jos vuoden vielä minua täällä viipymään pyytäisit matkaani järjestääksesi ja lahjoja kootaksesi, tottelisin sinua, sillä mies on arvokkaampi rikkaana kotiin palatessaan kuin tyhjin käsin saapuessaan."

"Kun tänne saavuit, Odysseus, emme sinua petturiksi luulleetkaan", jatkoi kuningas, "mutta nyt näemme, mikä taituri olet ja miten laulajan tavoin osaat sanasi sanoa. Mutta yö on pitkä, kerro vielä Troian uroista, joita kohtasit. Valkenevaan aamuun asti sinua kuunnella jaksamme."

Ja Odysseus jatkoi:

"Jos haluat, Alkinoos, kerron vielä. Onhan aikaa sekä keskusteluun että lepoon."

"Naisten varjojen häipyessä sinne tänne läheni minua Atreun poika Agamemnon kaikkien niiden ympäröimänä, jotka Aigiston talossa surmansa saivat. Nähtyään minut alkoi hän katkerasti itkeä ja ojensi kätensä minua kohti. Mutta niissä ei ollut enää entistä miehuuden voimaa. Minäkin ratkesin itkuun ystäväni nähdessäni ja kysyin, mikä hänet Hadeeseen saattoi."

"Agamemnon kertoi silloin surullisen loppunsa, miten Aigistos sekä hänet että hänen väkensä surmasi veren virtanaan valuessa."

"Mutta kipeimmin koski minuun", jatkoi vainaja, "Troiaasta kanssani tuodun Priamon tyttären Kassandran valitus, kun uskonon Klytaimnestra hänet viereeni surmasi. Kuolevana tartuin silloin miekkaani, mutta petollinen puolisoni läksi luotani, eikä hän edes silmiäni sulkenut, vaikka näki minun olevan matkalla Hadeeseen. Se oli julmaa, kauheampaa tuskin ajatella voi kuin moinen vaimon petos. Iloitsin kotiin tulostani, mutta siellä kohtasinkin petturin, joka on häpeän varjon saattanut kaikille naisille. Sinuakin neuvon, viisas Odysseus, älä kaikkia aatoksiasi puolisollesi ilmaise. Tosin rehellinen on Penelope, Ikarion tytär. Oi, miten nuorena hän jäi, jotelteleva lapsi rinnoillaan, sinua odottamaan. Nyt on lapsesta varttunut mies, jota kuninkaana kunnioitetaan ja joka kohta saa kotiinsa päässyttä isäänsä syleillä. Sitä iloa ei puolisoni minulle suonut. Vielä sinulle yhden neuvon annan: lähene salaa kotiasi, ei ole keneenkään luottamista."

"Nyt tulivat Akilleus, Patroklos ja Antilokos minua kohti. Heti minut tunnettuaan Akilleus huudahti:

"Mitä nyt mietit, Laerteen poika? Miten olet uskaltanut Hadeeseen, varjojen valtakuntaan tulla?"

"Vastasin:

"Oi, Akilleus, Peleun jälkeläinen, sinä rohkein Akaian rohkeimmista! Teiresiaan vuoksi tulin, neuvoa kysymään läksin, sillä en ole vielä kotimaahani päässyt, surut ja vastukset ovat minua vain ahdistaneet. Mutta sinä olet onnellinen, Akilleus. Maanpäällä sinua jumaloitiin ja täälläkin vainajain parissa jumalana vallitset. Sinun ei kaatumistasi surra tarvitse."

"Oi, Odysseus, älä kohtaloani kadehdi. Olisin ennemmin maan päällä köyhimmän miehen palvelijana, kuin täällä varjojen valtiaana. Mutta kerro, mitä tiedät pojastani. Ottiko hän taisteluun osaa vai ei? Entä isä-vanhukseni, Peleus kuningas? Vieläkö hän on myrmidonien hallitsijana vai ovatko he hänet jo viralta panneet, sillä hänen kätensä ovat voimattomat, enkä minäkään ole hänen puolestaan sotimassa? Oi, pääsisinpä edes hetkeksi kotiini käymään, silloin saisivat ne vavista, jotka isääni tahtovat vallasta syöstä."

"Vastasin silloin hänelle:

"Ystävä, isästäsi en mitään tiedä, mutta pojastasi Neoptolemosta voin sinulle paljonkin kertoa. Minähän hänet Skyrosta laivallani kävin noutamassa. Neuvotteluihin hän aina otti osaa ja viisaat olivat hänen sanansa. Troiassa taistellessamme ei hän milloinkaan väistänyt, vaan ensimmäisenä hän kuumimpaan otteluun riensi. Mahdotonta on luetellakaan niiden nimiä, jotka hän kaasi, hän, ihanin miehistä mitä tunsin, jumalaista Memnonia lukuunottamatta. Ja kun Epeion puuhevoseen astuimme, oli hän rohkeimmista rohkein. Priamon kaupungin kukistuttua astui hän laivaan runsaine saaliineen eikä hänelle ollut mitään vahinkoa tapahtunut."

"Ylpeänä poikansa menestyksestä läksi Akilleun varjo astumaan poikki Asfodelos-niityn."

"Toiset haamut seisoivat vieressä kukin omia huoliaan haastellen. Kauempana pysytteli vain Aias, yhä vihoissaan siitä, että Akilleun aseista riidellessämme voitto minulle lankesi. Oi, miksi aloinkaan sellaisen uroon kanssa kilpailla! Koetin nyt ystävällisin sanoin häntä lepyttää, mutta hän ei tahtonut kuulla puhettani, vaan kääntyi pois. Kiista olisi kenties piankin puhjennut, mutta mieleni teki nähdä muitakin vainajia."

"Näinkin Zeun heimolaisen Minon, joka valtikka kädessä oli vainajain tuomarina, näin metsästävän

Orionin, Tityon, joka Zeuta vastustaessaan sai kovaa kärsiä. Näin myös Tantalon hirveissä tuskissaan. Kaulaan asti ulottui hänelle vesi, eikä hän sittenkään voinut juoda, vaikka kauhea jano häntä vaivasi. Vanhuksen kumartuessa juomaan hävisikin vesi ja musta multa vain levisi hänen ympärillään. Hänen päänsä päällä ojentausi mitä ihanimpia hedelmäpuitten oksia, jotka riippuivat täynnä meheviä hedelmiä, mutta kun hän ojensi kätensä niihin tarttuakseen, heilautti tuuli oksat kohti pilviä. Oli siellä vielä Sisyfos, joka käsin jaloin vieritti suurta kivimöhkälettä kallion huipulle, mutta juuri kun hän oli saamaisillaan sen huipun yli, vierikin se takaisin. Yhä vain hän sitä koetti. Hiki valui otsasta ja pölypilvi kierteli ympärillä, mutta työ oli aina yhtä tuloksetonta. Vihdoin näin Herakleenkin, näin, mutta vain hänen heikon varjonsa, sillä itse hän asui jumalien luona, Zeun ja Heren tyttären, ihanan Heben, puolisona. Synkkänä hän seiso i ympärilleen katsellen, jännitetty jousi kädessään. Nähtyään minut sanoi hän synkeästi:

"Onneton Odysseus, vainoaako sinuakin sama kohtalo, joka minua maailmassa vainosi. Vaikka itse Zeus on isäni, jouduin itseäni arvottomamman palvelukseen. Hän koetti keksiä minulle mitä vaikeimpia töitä, ja silloin hän lähetti minut tänne pyydystämään Hadeen koiraa. Sen sain kuitenkin Atenen ja Hermeen avulla kiinni."

"Hän jätti minut. Odotin vielä hetken, toivoen yhä vielä näkeväni kuuluisia vainajia, mutta heidän kova huutonsa ja melunsa sai minut pelkäämään, että Persefone lähettää Gorgon hirveän pään ja siksi läksin nopeasti pois. Rantaan saavuttuani kiirehdin miehiä nostamaan purjeet. Pitkin Okeanos-virtaa kulki nyt tiemme, alussa oli peilityntä, niin että saimme käyttää airoja, mutta pian suosi meitä oiva myötätuuli."

KAHDESTOISTA RUNO.

"Aluksemme joutui jälleen Kirken saarelle. Odotimme aamun koittoa ja nähdessämme aamuruskon jumalattaren nousevan yölevoltaan täytimme Elpenorin varjon pyynnön, poltimme ystävämme ruumiin, kohotimme rannalle hautakummun ja sen päälle asetimme vainajan airon, kuten hän Hadeessa oli määrännyt. Askartelimme vielä yhtä ja toista, kun näimme Kirken neitosineen lähestyvän ja tuovan meille herkullisia ruokia. Hän tiesi siis tulostamme.

"Rohkeat! Elävinä olette Hadeessa käyneet. Muut ihmiset joutuvat sinne vain yhden ainoan kerran ja vasta kuoltuaan. Mutta syökää ja juokaa runsaasti, huomisaamun ruskottaissa on teidän lähdeävä matkaan. Kerron, mitä matkallanne kohtaatte, ettei mikään tulisi teille yllätyksenä."

"Sen päivän vietimme Kirken saarella. Yön tultua toverini laskeutuivat levolle, mutta Kirke vei minut syrjään ja alkoi:

"Täältä lähdeettyänne saavutte ensin seireenien lähelle. Siellä saa loppunsa se, ken taitamattomasti ohitse pyrkii. Vaalenneitten luitten keskellä istuvat seireenit rannalla ja laulavat ihania lumolaulujaan. Kun heitä lähestyt, tuki vahalla miesten korvat, etteivät he lauluja kuulis i. Jos itse haluat kuunnella, anna sitoa itses i lujasti laivanmastoon kiinni ja käske miesten yhä lujentamaan siteitä, mitä innokkaammin heitä pyydät itseäsi vapauttamaan. Kun tämän vaarallisen paikan ohi olet päässyt, tulee valittavakses i kaksi tietä. Saat itse päättää kumpi on parempi, kuvaan sinulle molemmat.

"Tulette salmeen, sen toisella rannalla on pilviä pitelevä kallio, jonka huipulta eivät usvat koskaan haihdu. Niin sileä se on, ettei kenkään, vaikka hänellä olisi kaksikymmentä kättä ja yhtä monta jalkaa, pääsisi kiipeämään sen huipulle. Keskellä vuorta on suuri luola niin korkealla, ettei sinne koskaan nuoli saavu, ja luolassa asuu kaksitoistajalkainen, kuusipäinen hirviö, joka päätänsä aina luolasta ojentelee etsien nieltävää. Kolme hirveää hammasriviä on sen suussa ja sinne se sieppaa meren eläimiä. Jos laiva sen ohi pyrkii, ojenta utuvat päät sitä kohti ja sieppaavat kukin yhden miehen. Se hirviö on Skylla.

"Vastaisella rannalla näet toisen kallion, äskeistä paljon matalamman, ja sillä kasvaa mahtava, tuuhe a viikunapuu. Hirveä Karybdis siellä asuu. Kolmasti se nielee vettä, kolmasti taas sylkee suustaan, ja varo, ettet sillä hetkellä lähellä ole, kun se vettä nielee. Silloin ei itse Zeuskaan sinua pelastaa voisi. Pysyttele siksi lähellä Skyllan puoleista rantaa. On toki parempi kadottaa kuusi miestä kuin kaikki."

"Mutta enkö voi nousta vastustamaan Karybdista ja enkö voi Skyllan valtaa voittaa?" kysyin.

"Olet liian rohkea, Odysseus', kiirehti jumalatar vastaamaan. 'Luuletko, onneton, kuolemattomia voittavasi. Jos kauan Skyllan juurella viivyt, sieppaa hän toiset kuusi. Parasta vain on paeta. Mutta älä unohda rukoilla hirviön äitiä Krataita, hän vain voi hillitä Skyllan uudestaan kimppuunne

hyökkäämästä. Sieltä joudut Trinakian saarelle, jossa auringon jumalan kaunis karja käy laitumella. Paimenina on kaksi auringon jumalan ja Neairan tytärtä, Faetusa ja Lampetia. Jos karjan koskematta jätätte, saavutte monien vaiheitten jälkeen kotiin, mutta jos siihen käsiksi käytte, on tuhonne tullut. Miehesi kaikki menetät ja itse saavut surkeassa kunnossa kotiisi.'

"Aamu valkeni. Jumalatar jätti minut ja minä palasin laivalle miehiäni herättämään. Kohta olimmekin lähtövalmiina. Kirke lähetti myötätuulen, ja aluksemme kiiti eteenpäin. Kerroin heille nyt seireeneistä ja miten vaaran voisimme välttää. Pian tuuli tyyntyi kokonaan ja lähenimme nyt lumoojatarnten saarta. Vahalla tukin miesten korvat ja he, sidottuaan minut mastoon, tarttuivat airoihin, sillä tuulen henkäystäkään ei enää tuntunut. Samassa alkoi kuulua viehättävää laulua:

"Tännepäin ohjaa, kuulu kuningas, akaijalaisten ylpeys, tännepäin! Ei koskaan alus ohitsemme kulje täällä poikkeamatta, ja tyytyväisenä lähtevät vieraat luotamme, sillä paljon he ovat meiltä oppineet. Kaikki me tiedämmekin, mitä avarassa maailmassa tapahtuu, tunnemme myös Troian suuret tapahtumat.'

"Yhä ihanammin kaikui lumoojattarien laulu, ja minut valtasi kiihkeä halu kuulla lisää. Koetin kaikin tavoin saada miehiä irrottamaan siteeni, mutta turhaan. Päinvastoin nousi kaksi heistä sitomaan köydet yhä lujemmin. Päästyämme niin kauas, ettei heidän äänensä enää kuulunut, pääsin irti ja vaha otettiin pois toisten korvista. Mutta samalla alkoi kuulua hirvittävä kohina ja edessämme kohosi suunnattomia aaltoja ja savupilviä. Soutajat lakkasivat peljästyneinä soutamasta, mutta minä koetin parhaani mukaan heitä rauhoittaa:

"Ystävät, mehän olemme vaaroihin tottuneet, eikä meitä voi mikään kyklopi pahempi uhata. Joka paikasta olemme pelastuneet, tottahan nytkin keinon keksin. Ennen muita on perämiehen tarkoin varottava, ettemme purjehdi kohti kuohuja, vaan pysyttelemme kallion juurella.'

"En kuitenkaan maininnut mitään Skyllasta. Unohdin kokonaan Kirken varoitukset, etten saisi kantaa mitään aseita, vaan puin paraan sotisopani ylleni. Katsoin katsomistani, kunnes silmät väsyivät, mutta Skyllaa en nähnyt kalliolla. Samalla saavuimme kapeaan salmeen ja nyt näimme Karybdiin, joka suustaan sylki vettä niin, että koko meri raivosi, ja taas imi sitä niin, että maan kamara paljastui. Katselimme sitä kauhistuneena, emmekä huomanneetkaan, miten Skylla sieppasi kuusi parasta soutajaamme. Tuskissaan he raukat alkoivat huutaa, ja näimme samalla, miten he korkealla ilmassa potkien ja nimeäni huutaen koettivat taistella hirviötä vastaan. Paljon olen kokenut ja paljon surkeutta nähnyt, mutta tämä näky koski kaikkein kipeimmin.

"Sivuutettuamme kalliot ja hirveän Karybdiin näinkin edessämme auringonjumalan laidun-saaren ja kuulin sieltä mitä erilaisimpia karjan ääniä. Muistin heti sekä Teiresiaan että Kirken varoitukset ja sanoin tovereilleni:

"Ystävät, kovia olemme kokeneet, mutta nyt voimme välttää turmion, elleimme tuolle lähisaarelle laske. Se on auringon jumalan pyhä maa.'

"Oi, Odysseus, suuri on kestävyytesi, et konsaan väsy', virkkoi silloin eräs joukosta. 'Paljon meiltäkin vaadit, liikojä vaadit. Olemme aivan nääntyä, etkö soisi meille edes yön lepoa. Yötuulet voivat aluksemme tuhota. Laskekaamme rantaan lepäämään ja aamulla heti nostamme purjeet.'

"Kaikki muutkin yhtyivät pyyntöön. Aavistin silloin, että joku jumalista onnettomuuttamme toivoi, ja siksi sanoin:

"Olen yksin teitä muita vastaan ja siis voimaton. No niin, nouskaamme maihin, mutta ensin on teidän vannottava pyhä vala, ettette koske ainoankaan eläimeen, vaikka mielenne tekisikin. Onhan meillä toki vielä Kirken ruokia jäljellä.'

"Miehet vannoivat heti ja niin laskimme maihin. Rannalla söimme oivia eväitämme ja yhä varoitin heitä saaren karjaan koskemasta. Yö lähenei. Silloin nosti Zeus hirveän raju-ilman, joka pani maan vapisemaan ja meren ärjymään. Aamulla vedimme aluksemme saaren luolaan suojaan ja täällä saimmekin odottaa kokonaisen kuukauden, sillä myrsky ei laannut. Nälkä pakotti etsimään sekä lintuja että kaloja, mitä vain käsiimme saimme. Kuljeskelin saarta ristiin rastiin rukoillen jumalia armahtamaan meitä. Kerran läksin taas loitos toisista, kohotin käteni kohti korkeutta ja anoin Zeun apua. Jumalat vuodattivat silloin silmiini unen ja vaivuin suloiseen lepoon.

"Silloin puhui Eurylokos toisille:

"Kuulkaa, miehet, kovia kokeneet. Kuolema on tosin surkeaa ainakin, mutta kehnoita on kuitenkin nälkään nääntyä. Ottakaamme auringon jumalan karjasta ja uhratkaamme jumalille. Kun Itakaan saavumme, uhraamme sitten runsaat uhrit auringon jumalalle lepyttääksemme hänet. Jos jumalat henkemme ottavat, ottakoot. Sen toki paremmin kärsii kuin nälkään kuolemisen.'

"Toiset suostuivat hänen ehdotukseensa ja kohta olivat karjan kauneimmat teurastetut. Rukoillen he uhrin toimittivat, viinin puutteessa vettä vuodattivat ja ohran puutteessa ottivat tammen nuoria kerkkiä. Yhtäkkiä heräsin unestani ja läksin nopeasti astumaan rantaa kohti. Jo kauas tunsin uhrituoksun ja silloin huusin kauhistuneena:

"Oi, Zeus ja te muut kuolemattomat! Varmaankin te tuhokseni minut uneen uuvutitte. Täällä ovat toverini sillä aikaa ryhtyneet onnettomiin töihin."

"Mutta Lampetia riensi kertomaan auringon jumalalle miesten tuhotöistä. Tämä suuttui silloin kovin ja puhui vihastuneena:

"Katso, Zeus, ja katsokaa te muut jumalat, mitä on tapahtunut! Kurjat ihmiset ovat teurastaneet ihania härkiäni, jotka olivat silmäini ilona taivaan kannella kulkiessani. Ellette nyt heitä rankaise, vaivun Hadeeseen, siellä majaileville valoani levitän ja ihmiset pimeyteen jätän."

"Ehän toki, valon valtias", virkkoi Zeus. "Tietysti sinä inehmoille valoasi ja'at. Salamalla murskaan aluksen, oletko silloin tyydytetty!"

"Kuulin tästä keskustelusta Kalypsolta, jolle Hermes oli asian uskonut.

"Rannalle saavuttuani nuhtelin ankarasti miehiä, ja sanojeni synnyttämää kammaa vahvisti vielä se kauhea mylvinä, minkä kuolleitten eläinten liha kiroten nosti. Mutta tuhotyö oli tehty.

"Viikon päivät söivät miehet luvatonta ravintoaan, kunnes Zeus seitsemäntenä päivänä tyynnytti myrskyn. Läksimme silloin nopeasti liikkeelle. Trinakian saaret häipyivät jo näkymättömiin ja aava meri lainehti ympärillämme. Silloin lähetti Zeus äkkiä rajun ilman. Ilma pimeni, purjeet repeytyivät riekaleiksi, ja hirveällä ryskeellä katkesi masto iskien samalla perämiehen kuoliaaksi. Zeun salamat sinkoilivat pilkkopimeässä ja taivaan kansi jyräsi kauheasti. Myrsky riisti toverini aaltoihin ja vihdoin olin ainoa elävä olento koko laivahylyllä. Sekin särkyi, ja niin jouduin aaltojen ajeltavaksi maston kappaleen varassa. Samalla toki myrsky asettui, mutta tuuli kääntyi ja niin huomasin kauhukseni matkaavani jälleen kohti Karybdista. Samalla se nielikin meren suolaista vettä kitaansa ja maston kappale, jolla ajelehdin, katosi käsistäni. Itse sain häidin tuskin kiinni viikunapuun oksasta ja siinä riipuin kuni lepakko odottaen hirviön jälleen sylkevän mastonkappaleeni. Hetken kuluttua se tekikin niin ja silloin tarrasin siihen kiinni kynsin hampain. Jumalat sallivat minun pelastua Skyllan käsistä ja niin ajauduin taas ulapalle. Kymmenentenä vuorokautena sallivat jumalat alukseni saapua Ogygian rantaan, ja osuin silloin ihanan jumalattaren Kalypson luo, joka minua hyvin hoivasi. Mutta siitähän kerroin jo illalla, enkä ennen kertomaani mielelläni toista."

KOLMASTOISTA RUNO.

Vaieten, mutta ihastuneina istuivat kaikki suuressa salissa. Vihdoin katkaisi Alkinoos äänettömyyden.

"Koska kattoni alle jouduit, koetan sinut täältä poisikin opastaa", sanoi hän. "Mutta teille muille maani miehille lausun sen kehoituksen, että antianne lisäisitte. Tuokaa vielä kukin kultainen kynttilänjalka ja pikari. Kansa suorittakoon kustannukset."

Kaikki olivat suostuvaisia kuninkaan ehdotukseen ja seuraavana aamuna tuli laiva lahjoja täyteen. Laivalta palattuaan kokoontuivat kaikki jälleen palatsiin, jossa uhraten, syöden ja laulaen päivää vietettiin. Mutta Odysseus teki kuten kyntäjä, joka uutispeltonsa vakoa astuessaan luo katseensa päivän kehrään sen laskua odottaen, sillä silloinpa hän tietää pääsevänsä kotiin odottavan aterian ääreen. Ja kun auringon viime säteet maailmaa kultasivat, kääntyi Odysseus kuninkaan puoleen, lausuen:

"Hyvästi jääös, jalo Alkinoos! Olen saanut, mitä tuskin olisin osannut haluta, runsaat lahjat, oppaat, kaikki. Koitukoot ne onneksi, niin että puolisoni nuhteetonna ja ystävänä terveenä kohtaan. Ja eläkää onnellisina te, iloksi kodillenne olkaa. Älköön mikään paha kansaanne kohdatko."

Samaa sydämissään toivottaen uhrasivat miehet viimeisen uhrin. Odysseus astui silloin Areten eteen ja laskien hänen käsiinsä uhrimaljan lausui:

"Onnellisina eläös jalon puolisisi lastesi ja kansasi parissa, ihana kuningatar, kunnes sinutkin kuolo kohtaa."

Uljaana läksi jalo Odysseus salista, ja häntä seurasivat kuninkaan ja kuningattaren lähettiläät, mikä

vaippaa tuoden, mikä kallisarvoista arkkua kantaen. Laivalla he valmistivat vuoteen kovia kokeneelle sankarille, joka vaipuikin raskaaseen uneen, mutta laiva painautui hyökyaalloille kuni korskuva sotaratsu.

Kirkkaan aamutähden aalloista noustua lähenei nopea alus Itakan satamaa, joka oli pyhitetty vanhalle merenjunalalle Forkylle. Jyrkät kalliit kohoavat aalloista ja suojaavat lahden poukamaa meren myrskyiltä. Sataman perällä on merenneitojen luola täpötäynnä ihmeellisiä kiviakkeja, uurnia, joihin mehiläiset mettä keräävät ja kummia kangaspuita, joilla merenneidot kankaitaan kutovat. Siellä soljuu ehtymätön lähde, ja luolaan vie kaksi porttia, toinen pohjoisesta, jota kuolevaiset kulkevat, toinen etelästä, jumalten tie.

Tänne satamaan ohjasivat taitavat fajakit nyt laivan, joka voimakkaitten käsien soutamana työnty puoleksi maalle. Varovasti kantoivat miehet nukkuvan Odysseun rannalle, nostivat kalliit lahja-arkut viereen, niin tarkoin oliivipuitten varjoon, ettei vieraan silmä niitä huomaisi, mutta nopeasti läksivät he itse kotimatalle.

Huomattuaan Odysseun kotirantaan saapuneen, vihastui Poseidon ja läksi Zeun luo valittaen:

"Isä, katso, jo on Odysseus omalla maallaan, liian pian hän sinne pääsi. Olin uhannut hänelle yhä turmiota, mutta nyt nuo fajakit, vaikka ovat omaa sukuani, saattavat uhkaukseni häpeään, auttavat hänet kotiin, vieläpä lahjoittavat hänelle niin runsaasti kalleuksia, ettei hän Troiasta olisi niin suurta saalista saanut. Miten luulet toisten jumalien minua kunnioittavan, kun ihmisetkin noin tahtoani polkevat."

Siihen vastasi mahtava Zeus:

"Miten voit ajatellakaan, ettei joukkomme vanhinta kunnioitettaisi! Päinvastoin. Mutta ellei joku kuolevaisista sinua tottele, kosta hänelle miten mielit."

"Jos sinun myöntymyksesi saan", lausui Poseidon, "silloin koston fajakeille, tuhoan heidän laivansa ja kohotan suuren vuoren kaupungin eteen. Silloin häviää heiltä halu autella haaksirikkoisia."

Mutta Zeulla oli vieläkin tehoisampi ehdotus:

"Kun laiva lähenee maata ja rannalle kokoontuneet suuret kansanjoukot odottavat sen saapumista, muuta silloin yht'äkkiä koko laiva suureksi kiveksi."

Neuvo oli Poseidonin mielestä oiva ja hän riensi Skherian saarelle odottamaan palaavia. Rannalla oli kansaa runsaasti ja malttamattomana se odotti kotiintulevaa alusta. Mutta silloin kosketti Poseidon laivaa kämmenellään, ja se muuttui silmänräpäyksessä kallioksi. Odottavat katsoivat hämmästyneinä toisiinsa. Mihin hävisikään laiva, jonka kaikki vast'ikään näkivät rantaa lähenevän? Silloin muisti Alkinoos vanhan isänsä ennustuksen, että Poseidon kerran murskaa fajakien laivan ja nostaa suuren vuoren kaupungin ympärille harmissaan siitä, että fajakit kaikkia eksyneitä auttavat.

"Uhratkaamme mahtavalle Poseidonille tusina härkiä ja rukoilkaamme häntä armahtamaan meitä, ettei hän vuorta kaupunkimme ympärille kohottaisi", ehdotti kuningas.

Koko kansa ryhtyi uhuriin ja rukoillen seisoiivat fajakien mahtavimmat alttarin ympärillä. —

— Sillä aikaa heräsi Odysseus ja katseli ihmeissään ympärilleen tuntematta kotiseutujaan, sillä Pallas Atene verhosi hänen silmänsä ja muutti sekä polut että kalliit toisen muotoisiksi. Atene tahtoi ensin täyttää työnsä ja saattaa Odysseun kotiin kenenkään häntä tuntematta. Mutta tuskan ahdistamana hypähti Odysseus vuoteeltaan ja raskas huokaus kohosi hänen rinnastaan:

"Voi minua poloista, mihin nyt taaskin lienen joutunut! Olenkohan saapunut hurjien kansojen pariin vai majoileekohan täällä vieraanvaraisuus? Entä mihin kalliit lahjani panen ja mihin tästä itse lähtenen? Olisinpa edes saanut jäädä fajakien luo. Mutta miksi he minut näin pettivät, kotiin lupasivat opastaa ja tähän ventovieraalle maalle jättivätkin. Zeus heille tämän kostakoon! Mutta lienevätkö kalleuteni edes kaikki tallella vai veivätkö he jotain mennessään?"

Näin puhellen alkoi Odysseus tarkastella lahjojaan ja suureksi ilokseen hän huomasi kaiken, sekä kalliitten vaatteitten että kullan ja muitten aarteitten, olevan koskematta. Isänmaa, kotimaa, se vain häneltä puuttui, ja murheissaan hän läksi astumaan pitkin rannikkoa. Silloin lähenei häntä Atene nuoren, kookkaan ja kauniin lammaspaimenen muodossa, joka asteli ryhdikkäänä kuin kuninkaan poika, hieno vaippa hartioilla, sandaalit jaloissa ja jousi olalla. Ihastuneena katseli Odysseus kaunista nuorukaista ja virkkoi:

"Terve sinulle! Olet ensimmäinen, jonka tässä maassa kohtaan. Ethän minua kohtaan vihaa kannan."

Sinua rukoilen kuni jumalaa, pelasta minut ja omaisuuteni ja sano, millä maalla, minkä kansan asuinsijoilla olen? Saareenko saavuini vai mannertako nämä kalliorannat lienevät?"

Vastasi Atene:

"Oletpa tietämätön, vieras, vai niin etäältäkö tulet, kosket maata tätä tunne. Sen nimeä mainitaan kaukana aamuruskon mailla, se tuttu on etelässä ja hämärä länsikin siitä laulaa. Kivinen se on ja karu, vailla tasankoja ja kenttiä, mutta vuohet sen vuorilta ravintonsa löytävät ja lehmikarja sinne laitumia astuu. Viiniköynnös täällä rypälettä kasvaa ja taivas siunaavan säteensä suo. Muukalainen, kuulun Itakan maata poljet."

Pakahduttava riemu täytti Odysseun rinnan, mutta hän oli liian viisas sitä näyttääkseen. Sen sijaan hän kertoi olevansa kretalainen uros, joka kuninkaan pojan surmattuaan nyt oli pakomatalla. Hänen toverinsa olivat kuitenkin jättäneet hänet nukkumaan vieraalle rannalle ja purjehtineet itse pois. Odysseun lopetettua hymyili Atene ja samassa seisoikin sankarin edessä kookas, ihana jumalatar, joka virkkoi:

"Oletpa viekas ja viisas, Odysseus, et edes kotimaallasi lakkaa kaskuja keksimästä. Sinä oletkin ihmisistä taitavin ja kekseliäinen, kuten minua mainitaan viisaimmaksi jumalien joukossa. Mutta etkö tunne Atenea? Olenhan kaikissa vaiheissa rinnallasi ollut, olen sinut tehnyt fajakien luona rakastetuksi, ja nyt tulini tänne sinua auttamaan ja neuvomaan, miten kaikista vaikeuksista selviät. Kärsi kaikki mitä kohdannetkin nurkumatta, äläkään sano, ken olet, vaan ota vastaan vaieten häväistykseni."

Viisas Odysseus vastaten virkkoi:

"Oi, jumalatar, ei ole viisaimmankaan helppo tuntea sinua, joka milloin minkin muodon otat. Ennen tiesin, että sinä rinnallani kuljit, mutta koko raskaitten harharetkien aikana en ole sinua nähnyt. Vasta fajakien luona tunsin lohduttavat sanasi ja opastuksesi. Mutta nyt, oi nyt polvistun eteesi ja rukoilen suuren isäsi Zeun nimessä, sano, sano, missä olen, sillä en tahdo jaksaa uskoa saapuneeni aurinkoisen Itakan rannoille."

"Sydämesi nöyryyden, varovaisuutesi ja viisautesi vuoksi en sinua voi jättää. Muut olisivat heti rientäneet kotiin puolison ja lasten luo, sinä sensijaan ensin tahdot häntä koetella. Katso Itakan ihania maita! Tuossa Forkyn satama, tuolla sen yli kohottautuu tuuhea öljypuu ja tuolla perällä näet merenneitojen avaran luolan. Siellä olet monet uhrin uhrannut ennenmuinoin. Entä tuossa, etkö Neriton kuusten verhoamaa vuotta tunne!"

Samassa hän poisti sumun, ja Odysseus tunsu kotoiset rannat. Riemusta melkein pakahtuen vaipui kotiinpalannut polvilleen ja syleili isänsä maata.

"Oi nymfit, najadit, te Zeun tyttäret, en konsaan luullut teitä näkeväni. Terve teille! Jos elää saan, teille uhrilahjani kannan."

Atenen neuvosta kantoi Odysseus nyt kaikki kalleutensa syvälle luolaan ja Atene itse vieritti suuren kivimöhkäleen luolan suulle. Sen tehtyään istuutuivat molemmat pyhän öljypuun juurelle neuvottelemaan, mihin olisi ryhdyttävä, jotta julkeat kosijat saisivat kostonsa. Atene kertoi, miten ne kolme vuotta olivat pyytäneet Penelopen kättä ja asustaneet hänen kattonsa alla, mutta miten Penelope, sydämessään syvästi puolisoaan surren, ei kellekään myöntävää vastausta antanut, vaan oli jaellut lupauksia sinne tänne.

Siihen virkkoi Odysseus:

"Ilman sinua olisin kärsinyt omassa palatsissani yhtä häpeällisen kuoleman kuin Agamemnon, Atreun poika. Mutta jos vaan sinä, kirkaskatseinen jumalatar, pysyt rinnallani, kuten Troiassa pysyit, en pelkää, vaikka kolmesataa miestä vastassani olisi. Mitä on tehtävä?"

"Sinua mielelläni autan", lausui Atene. "Mutta ennen kaikkea on sinun pysyttävä tuntemattomana. Ihanan ihosi rypistän, kultatukkasi poistan ja puvuksesi annan kehnot ryysyt, niin että kaikki peljästyvät sinut nähtyään. Kirkkaat silmäsi teen tihruisiksi. Silloin kosijat eivät sinua tunne, ei edes puoliso ei eikä poikasi ainut. Ensi työksesi riennä sikopaimenen luo. Löydät hänet Arethusa-lähteen luota Korax-vuorelta. Häneltä kysele ja hän kertoo kaikesta, sillä hän on uskollinen. Sillä aikaa riennän minä Spartaan palauttamaan Telemakoa, joka sinne on lähtenyt sinusta tietojen saamaan."

"Mikset hänelle kertonut, vaikka kaikki tiedät?" ihmetteli Odysseus. "Kenties hänkin joutuu siellä kovia kokemaan toisten hänen kodissaan isännöidessä."

"Älä huolehdi", lohdutti Atene. "Kaikessa rauhassa hän istuu Atridein palatsissa. Minä hänet sinne lähetin mainetta saamaan. Kosijat tosin hänenkin henkeään väijyvät, mutta minä hänestä kyllä huolen"

pidän."

Samalla kosketti Atene häntä taikasauvallaan. Sileä iho vetäytyi heti syviin poimuihin, vaaleat kiharat hävisivät ja Atenen edessä seisoj nyt vanha, tihrusilmäinen kerjäläisukko, sauva kädessä, vaatteet risoina, likaisina.

NELJÄSTOISTA RUNO.

Atene riensi nyt Spartaan, mutta Odysseus läksi astumaan vanhan uskollisen paimenen Eumaion luo ja tapasikin hänet istumassa yksinään avaran sikotarhan äärellä sandaaleja valmistamassa. Apulaisena oli vanhuksella suurta sikokarjaa kaitsemassa neljä miestä ja yhtä monta villiä koiraa. Apulaisista oli kolme omilla askareillaan, neljäs oli lähtenyt viemään kaupunkiin teuraseläimiä, joita Eumaion oli määrä joka päivä lähettää korskeille kosijoille. Kun koirat huomasivat lähestyvän kerjäläisen, hyökkäsivät ne raivoten häntä kohti, ja tulijan olisi saattanut käydä huonosti, ellei Eumaios olisi rientänyt apuun.

"Jopa nyt jotakin", huudahti paimen. "Nuo koirat olivat repimäisillään sinut kappaleiksi ja silloin olisin minä saanut lisää surun syytä. Sillä, katsos, jo ennestäänkin minulla on sitä yllin kyllin. Suren, näes, kuningastani, joka nyt kenties nälissään kiertele maailmalla minun täällä hoidellessa hänen karjaansa vihollisten aterioksi. Mutta astu, hyvä vanhus, majaani. Katsokaamme, mitä siellä olisi sinulle suuhun pantavaa."

Ystävällinen paimen astui majaan edellä Odysseun hiljalleen seurattessa. Sisään tultuaan hän levitti vuohenvuodan lehtien päälle ja valmisti vieraalleen vuoteen.

"Sinulle Zeus ja muut taivaan jumalat suokoot mitä sydämesi halajaa", lausui Odysseus, iloisena ystävällisestä vastaanotosta.

"Vieras, älä minua kiitä", esteli Eumaios. "Köyhin kerjäläinenkin on Zeun suojassa ja hänen lähettämänsä. Miksen majaani tarvitsevalle jakaisi, enhän tiedä, miten kauan siinä itsekään olla saan. Eläisipä rakastettu herrani, hän minulle oman kodin ja hellän puolison soisi. Mutta hän on mennyt. Ihanan Helenan vuoksi on moni sankari päiviltä pois joutunut. Langetkoon siitä kosto hänelle!"

Hän nousi, satoi yön lujemmin uumilleen ja otti karsinasta pari porsasta, jotka hän teurasti ja paistoi vieraalleen. Tarjoten vielä viiniä hän kehoitti:

"Syö, vieras, mitä palkollisella on tarjota. Paraat palat viedään kosijoille. He lienevät saaneet jotain tietoja isäntäni kuolemasta, koska he tuolla palatsissa yhä hurjemmin mellastavat. Mutta eiväthän suuretkaan rikkaudet sillä menolla kauan kestä. Ja rikas minun isäntäni oli, rikkaampi kuin kenkään muu."

Tyytyväisenä nautti Odysseus ateriaansa. Sitten kysyi:

"Mutta kenestä sinä olet koko ajan puhunut? Kuka niin rikas on, kuka lähti Helenan vuoksi sotaan, ehkäpä minä hänet tuntisinkin, olenhan niin paljon maailmaa kierrellyt?"

"Oi, vanhus, nykyään ei enää uskota kenenkään juttuja hänestä. Ennen riensi jokainen tulokas kuningattaren luo keksien milloin mitäkin kadonneesta. Kynnelsilmin kuunteli kuningatar heitä ja palkitsi heille runsain käsin. Voithan sinäkin yrittää samaa. Mutta varmasti ei sitä miestä tule, joka hänestä tietäisi. Taivaan linnut ovat varmaan jo hänet raadelleet tai sitten hän on joutunut kalojen ruuaksi. En isääni enkä äitiäni niin kipeästi kaipaa kuin Odysseuta. Jo hänen nimensä mainitseminen saa tuskan puhkeamaan. Hän huolehtikin minusta kuin ystävästään."

"Ystävänä, vaikket uskokaan koskaan enää isäntääsi näkeväsi, sanon sinulle kuitenkin, että hän tulee vielä kotiin", virkkoi vieras. "Mutta palkkaa tästä ilosanomasta en huoli, ennenkuin hän kotinsa kynnyksen yli astuu. Silloin antanet minulle uudet, komeat vaatteet. Halveksin sitä, joka hädän tullen koettaa valheella voittoa itselleen hankkia. Zeun kautta vannon, että ennenkuin tämä vuosi on kulunut, vieläpä ennenkuin kuu kahdesti on rataansa kiertänyt, saapuu se, joka rangaistuksen saattaa jokaiselle, joka hänen uljasta poikaansa ja rakasta puolisoaan on loukannut."

"Oi vieras, sitä palkkaa et koskaan tule saamaan. Mutta puhukaamme muista asioista. Rakasta isäntääni muistelllessa murhe mieleni täyttää. Kerro sen sijaan, ken olet, mistä tulet ja miten Itakaan jouduit", pyysi sureva paimen.

Odysseus alkoi:

"Niin paljon on minulla kerrottavaa ja niin monet ovat vaiheeni olleet, etten vuodessakaan niitä kertoa ennättäisi, vaikka kaikki päivät tässä hievahtamatta istuisimme ja muut toimiasi hoitaisivat. Mutta kerronpa kuitenkin vaiheistani.

"Olen Kretasta kotoisin, rikkaan kodin poika. Isäni eläessä oli kaikki hyvin, mutta hänen kuoltuaan sain pienemmän perinnön kuin muut. Puolisoni kautta sain kuitenkin rikkautta. Maanviljelys ei minua kuitenkaan miellyttänyt, merenkulku ja sodankäynti olivat sen sijaan lempitöitäni. Niin läksinkin Troian sotaan laivastoja johtamaan. Sieltä palasin monet vaivat kestätyäni kotiin, mutta läksin pian uudelleen yhdeksällä laivalla Egyptiin, ja se oli onneton matka. Toiset laivamiehet hyökkäsivät maihin, ryöstivät naisia ja lapsia ja harjoittivat ilkkua. Mutta samassa olivat Egyptin joukot aseissa ja hädin tuskin armoa rukoillen pelastuin. Seitsemän vuotta Egyptissä vietin, kahdeksantena jouduin sinne saapuneen foinikialaisen kera taas merelle. Aavalle ulapalle jouduttuamme lähetti Zeus hirmumyrskyn, joka pirstoi aluksemme. Onneksi sain käsiini maston kappaleen ja jouduin sen varassa ajelehtimaan aalloille, kunnes kymmenentenä, pilkkopimeänä yönä ajauduin Tesprotoin maahan. Täällä sain maan kuninkaan Feidonin puolelta osakseni mitä suurinta ystävällisyyttä. Kuulin myös Odysseusta kerrottavan. Hän oli siellä vast'ikään vierailut, mutta oli nyt lähtenyt Dodonaan, oraakelia kuulemaan. Minut lähetti kuningas laivallaan edelleen, mutta laivamiehet olivat kavalia, riisuivat vaatteeni, heittivät ylleni nämä rääsyt ja sitoivat minut lopuksi mastoon. Pääsin kuitenkin irti ja läksin henkeni kaupalla uimaan pakoon. Tässä nyt olen avuton, koditon."

Paimen lausui silloin:

"Monet ja kovat ovat vaiheesi olleet, ukko rukka. Mutta miksikä valheilla kertomustasi höystät? Odysseun paluusta et mitään tiedä. Monet ovat siitä puhuneet ja monia olen uskonut, nyt en enää ketään. Jumalat häntä vihaavat. Ellei niin olisi, olisivat he suoneet hänelle kunniallisen kuoleman joko Troiassa tai kotimaalla. Silloin olisi hänen muistoaan juhlistettu. Mutta nyt ovat harpyiat hänet riistäneet. Täällä minäkin sikojen parissa päiviäni vietän, en kaupunkiin mene, sillä siellä aina vain hänestä kysellään. Kerran saapui luokseni mies Aitoliaista, pakolainen. Avosylin hänet vastaanotin ja hän vakuutti nähneensä Odysseun Kretassa. Siellä hän muka korjaili myrskyn tarvelemää alustaan ja oli aikeissa saapua kotimaahan samana syksynä. Luotin vielä hänen sanoihinsa, mutta nyt teet turhaa työtä, vieras, jos vielä minulle jotain hänestä uskottelet. Niiden puheitten vuoksi en sinua suoja, vaan siksi että kaikki vieraat ovat Zeun lähettämiä."

"Näyt olevan sangen epäuskoinen, et valaanikaan luota", vastasi Odysseus. "No niin, sopikaamme keskenämme näin — ja Olympon jumalat olkoot todistajamme —: jos kuninkaasi saapuu sanomani ajan kuluessa, saan sinulta juhlavaatteet, ellei, saavat miehesi syöstä minut korkeimmalta vuoren huipulta alas rotkoon varoitukseksi muillekin kerjäläisille."

"Jopa jotakin, vieras!" huudahti Eumaios. "Ensin vien sinut majaan, syötän, juotan ja sitten lopuksi otan henkesi! Eihän toki. Mutta nyt onkin jo ruoka-aika käsissä. Missä viipynevät toverini?"

Heidän siinä puhellessaan lähenivätkin toiset paimenet ajaen suuria sikalaumoja karsinoihinsa.

"Tuokaa, toverit, tänne juottosioista paras. Siitä valmistamme juhla-aterian sekä tälle vieraallemme että itsellemme. Sen toki ansainemme vaivoistamme. Tuolla toiset herkuttelevat parhailla paloilla mitään tekemättä."

Miehet toivat lihavan sian. Eumaios leikkasi osan harjaksia ja heitti tuleen rukoillen Odysseulle onnellista paluuta. Uhripaloista saivat osansa sekä nymfit että Hermes, loput jakoi hän miesten kesken. Paraan palan sai kuitenkin kerjäläisvieras, joka siitä iloisena virkkoi:

"Sinua Zeus rakastakoon, kuten minä sinua rakastan ja anteliaisuuttasi kiitän."

"Älä minua kiitä, syö, mitä on. Toisille jumala enemmän suo, toisille vähemmän, miten mielihii."

Yö tuli, kolea, sateinen yö. Odysseus mietti, jättääkö paimen hänelle vaippansa peitteeksi vai ei, ja siksi hän koetellen virkkoi:

"Kuules, Eumaios, ja kuulkaapa te muutkin. Mielinpä tässä vähän jutella teille. Viini tekee hiljaisimmankin puheliaaksi, hitaimman ketteräksi ja saattaa usein miehen lausumaan asioita, jotka sanomatta olisivat olleet paremmat. Mutta koskapa kerran aloin, sanon sanani loppuun asti.

"Olin vielä nuori ja notkea, kun Troian luona taistelimme. Kolme joukkoa meitä oli. Yhtä johti Odysseus, toista Menelaos ja kolmannen johdossa olin minä. Hiljaa lähenimme muureja ja piilouduimme pensaikkoon. Yö oli hirvittävän kylmä. Lumiräntää satoi, eikä minulla ollut muuta ylläni kuin haarniska ja vyö. Toiset asettuivat nukkumaan vaippoihinsa kääriytyneinä, mutta minua paleli kauheasti. Nykäisin

silloin vieressäni makaavaa Odysseuta ja virkoin: 'Kuulehan, viisas Odysseus, kylmyys on niin kova, etten varmaankaan aamunkoittoa näe; katsos, minulla ei ole minkäänlaista peitettä.' — Mutta siinäpä olikin mies, joka ei sodassa enemmän kuin rauhankaan asioissa jäänyt neuvottomaksi.

"Ole hiljaa', hän suhahti korvaani, 'ettei sinua kukaan huomaa', ja ääneensä hän lisäsi: 'Kuulkaa, ystävät, minulle selvisi unessa, että olemme kulkeneet laivoilta liian kauas. Kukahan teistä rientäisi Agamemnonin luo pyytämään lisäväkeä. Silloin nousi eräs nuori soturi, heitti vaipan yltään ja riensi asialle. Mutta minäpäns sieppasin vaipan, kääriydyin siihen ja nukuin aamunkoittoon asti. Jospa vielä olisin yhtä nuori, saisin varmasti vaipan joltain verhoiksi, mutta kukapas nyt tällaista rääsyläistä säälii.'"

"Kerroit tositapauksen, vieras. Ja koska niin viisaasti juttelit, olet vaipan saapa. Mutta sen saat vain lainaksi. Huomenna saavat omat vaatteesi riittää, sillä meillä on kullakin ainoastaan yksi vaatekerta. Mutta kunhan Telemakos saapuu, antaa hän sinulle mitä tarvitset, vieläpä toimittaa sinut kotimaahasikin", selitti Eumaios.

Hän levitti lähelle tulta vuohen- ja lampaanvuotia lämpimäksi vuoteeksi ja verhosi vieraansa paksulla vaipalla. Itse hän ei käynyt levolle, vaan varustautui viettämään yönsä ulkona laumansa läheisyydessä. Ilolla huomasi Odysseus paimenensa uskollisuuden.

VIIDESTOISTA RUNO.

Atene riensi Odysseusta erotessaan Spartaan muistuttamaan Telemakolle kotimatkasta. Hän lähenei Nestorin pojan Peisistraton vieressä lepäävää Telemakoa ja puhui hänelle:

"Ei ole hyvä enää viivytellä, vaan sinun on riennettävä heti kotiisi, jossa vieraat omaisuuttasi tuhlaavat. Pyydä Menelaolta heti lupa saada lähteä. Kotona vaativat äitisi isä ja veljet äitiäsi heti menemään Eurymakolle puolisoiksi, hän näet voi suurimmat rikkaudet antaa. Ja sinä hetkenä, jona hän toiselle puolisoiksi menee, ei hän enää sinun omaisuudestasi huolehdi, vaan pitää puolisonsa puolta. Mutta ole matkalla varovainen, sillä kosijat väijyvät henkeäsi. Laske laivasi Itakan uloimpaan niemeen ja sieltä riennä sikopaimen Eumaion luo. Vietä yösi siellä ja lähetä hänet seuraavana päivänä äidillesi tulostasi ilmoittamaan."

Heti herätti Telemakos nukkuvan Peisistraton:

"Herää, ystävä, ja riennä hevosesi valjastamaan, lähden kotiin."

"Ei vielä, Telemakos", vastasi nuorukainen. "Vielä on yö. Kunhan päivä valkenee, voimme lähdestä puhua. Ethän isäänikään hyvästelemättä jätä. Hän sinulle vielä lahjatkin antaa."

Pian valkenikin aamu. Kun Telemakos kuuli Menelaon nousseen yölevoiltaan, riensi hän nopeasti hänen luokseen, sanoen:

"Menelaos, Atreun poika, salli minun jo kotimaalleni palata. Ikävöin isäini saarelle."

Mahtava hallitsija vastasi silloin:

"Olkoon minusta kaukana halu sinua pidättää vastoin tahtoasi, se olisi yhtä sopimatonta kuin lähettää pois vieras, joka mielellään viipyisi. Mutta viivy vielä vähän aikaa, niin tuon sinulle lahjat."

"Kauan en enää viipyä voi", virkkoi Telemakos. "Kotini ja aarteeni vartijatta jätin."

Sen kuultuaan kiirehti Menelaos juhla-aterian valmistajia. Itse hän Helenan kanssa järjesteli lähtevälle annettavia lahjoja, hopeamaljoja ja Helenan itsensä kutomia komeita, koristettuja vaippoja. Sitten astuivat kuningas ja kuningatar Telemakon luo ja Menelaos virkkoi:

"Suokoon sinulle Zeus onnellisen kotimatkan toivosi mukaan! Tuon sinulle kalleimman linnani kalleuksista, hopeisen, kultareunaisen maljan, Hefaiston takoman. Sain sen kerran lahjaksi Sidonien kuninkaalta Faidimolta."

Megapentes kantoi nyt Telemakolle tuon hohtavan hopeamaljakon ja vihdoin lähenei rusoposkinen Helena kantaen käsissään ihanaa vaippaa:

"Ottaos tämä, poikani", lausui hän, "ottaos Helenan lahjana vastaan. Sitä häissäsi morsiosi kantakoon,

siihen asti se olkoon äitisi huostassa. Onnellisen matkan sinulle jumalat suokoot!"

Aterioituaan olivat nuorukaiset lähtövalmiina.

Menelaos asettui kultapikari kädessään hevosten eteen ja tyhjentäen pikarin jumalien kunniaksi lausui:

"Onnellisina olkaa, nuorukaiset! Tervehtikää Nestoria, joka minua Troiassa kuni omaa poikaansa holhosi."

Telemakos vastasi siihen:

"Terveisesi viemme, Zeun suosikki, ja jos kerran isäni Odysseun kohtaan, kerron hälle sinun vieraanvaraisuudestasi ja näytän lahjojesi runsauden."

Heidän siinä puhellessaan lensi kotka heidän päänsä päällä, kynsissä kesy hanhi, jonka se oli tarhasta siepannut. Miehiä ja naisia juoksi huutaen sen jäljessä. Peisistratos kysyi silloin Menelaolta:

"Ruhtinas, meillekö jumalat tämän merkin lähettivät, vai sinulleko se oli tarkoitettu?"

Helena riensi silloin vastaamaan:

"Jumalat sydämeeni selityksen panivat ja sen tahdon teille nyt kertoa. — Kuten vuorilla syntynyt kotka ryösti kartanon hanhen, samoin palaa Odysseus harharetkiltään — ellei hän jo olekin palannut — ja tuottaa kosijoille turmion."

"Ennustuksesi toteutukoon, kuningatar", vastasi Telemakos.
"Jumalattarena silloin sinua palvon."

Nuorukaiset läksivät ajamaan täyttä ravia. Yön he viettivät Ferain kuninkaan Diokleen luona ja aamulla varhain he taas jatkoivat matkaa ja saapuivat pian Pylon muurien luo.

Mutta Telemakos ei Peisistraton pyynnöstä huolimatta enään poikennut Pyloon, vaan riensi laivalleen.

Aluksella alkoi nyt kiire touhu ja pian olikin kaikki lähtövalmiina. Telemakos ryhtyi vielä ennen lähtöään uhraamaan Atenelle ja hänen siinä parastaikaa uhratessaan läheni laivaa kiireesti vieras, joka miehen murhattuaan pakeni koston ja rukoili:

"Kuule minua, sinä uhraava muukalainen, sinua jumalien nimessä rukoulen, sano, ken olet, mihin menet ja mikä kotikaupunkisi ja vanhempaisi nimi on?"

Telemakos kertoi hänelle syntynsä ja matkansa syyn. Silloin kertoi pakenija olevansa tietäjä Teoklymenos, argolaista ruhtinassukua, kuulun Melampon jälkeläinen. Nyt hän pyysi Telemakoa ottamaan hänet mukaansa, sillä häntä ajetaan takaa ja hänen henkensä on vaarassa.

"Tule, astu laivaani, en sinua luotamme työnnä. Itakassa sinulle tarjoamme, mitä tarjottavaa meillä on."

Purjeet nostettiin ja Telemakon alus lähti myötätuulella kotia kohti. —

Sillä aikaa istui Odysseus Eumaion ja hänen toveriensa vieraana. Koetellakseen isäntänsä mieltä Odysseus alkoi:

"Aionpa tästä huomispäivänä lähteä kaupunkia kohti kulkemaan ja siksi nyt sinulta opastusta pyydän. Menen jalon Odysseun kotiin ja käännyn ensin viisaan Penelopen puoleen, kerron hänelle mitä tiedän. Sitten pyrin kosijoitten pariin. Sillä sen sanon sinulle, että olen jumalilta saanut lahjan, jossa ani harva kansani kilpailemaan pystyy, olen, näet, erinomainen palvelija. Kannan puut uuniin, osaan tehdä tulen, pienentää ja paistaa lihaa, kaataa pikariin viiniä ja toimitella kaikenlaisia palvelijan askareita."

Hämmästyneenä virkkoi silloin Eumaios:

"Mistä moinen ajatus on päähäsi pälkähtänyt, miesparka? Surmaasi kohti kuljet, jos kosijain pariin aiot, niin suuri on heidän röyhkeytensä. Ja luuletko kelpaavasi heidän palvelijakseen? Ehei! Hienoja herroja palvelijatkin siellä ovat, nuoria, punaposkisia, nuorteat hiukset öljyttyinä he kulkevat. Pysy sinä vain täällä. Kenenkään tiellä sinä et ole, mutta kun Odysseun poika palaa, suo hän sinulle uudet vaatteet ja toimittaa, mihin haluat."

"Siunatkoon Zeus sinulle hyvyytesi, kun nyt lopetit kuljeskelemiseni! Raskasta on aina vain kerjuulla

kulkea, mutta nälkä pakottaa. Kun nyt tänne jään, kertonet minulle Odysseun vanhemmista, vieläkö he elävät, vai ovatko he jo Hadeeseen joutuneet."

"Mielelläni sen teen", virkkoi Eumaios. "Vielä elää Laertes, Odysseun isä, mutta hänen päivittäinen rukouksensa on päästä pois tästä maailmasta, sillä suuresti hän suree poikaansa ja etenkin puolisoaan, nuoruutensa ihanaa morsianta, joka kuoli surusta. Muistan aina valoisan lapsuuteni päiviä, jolloin kuningatar-vainaja minut yhdessä nuorimman lapsensa, huntupään Ktimenen kanssa kasvatti. Ktimenesta varttui ihana neito ja kun hän joutui Sameen naimisiin, sain minä runsaat lahjat tänne muuttaessani. Ne olivat aikoja ne! Nykyiseltä emännältäni en ole vuosikausiin kuullut ainoatakaan myötätunnon sanaa, ja sellaistaikin kaipaa palvelija."

"Kuinka pienenä jo jouduitkaan pois isiesi maasta? Löysivätkö sinut vieraat ja toivat laivoillaan tänne kuninkaan linnaan?" kyseli Odysseus.

"Mielelläni pyyntösi täytän, vastaelen kyselyysi", lausui Eumaios. "Yöt ovat pitkiä, eikä ole terveellistä aina maata. Tässä viinin ääressä istuessa puhe luistaa ja menneitten aikojen vaiheet vierivät muistoina eteen. Jos teitä väsyttää", lisäsi hän kääntyen apulaistensa puoleen, "käykää levolle, huomenna jaksatte sitten tavalliseen aikaan ajaa karjat laitumelle."

Ja Eumaios alkoi kertomuksensa:

"Olet kenties joskus kuullut Syriasta puhuttavan? Se on Ortygian takainen kaukainen saari, jossa aurinko kulkunsa kääntää. Siellä lainehtivat viljavat pellot, siellä laitumet laajat avautuvat. Onnellinen kansa Syriassa asuu. Ei koskaan nälänhätä, eivät kulkutaudit sen keskuudessa raivoa. Kaksi kaupunkia siellä on ja molempia hallitsi kerran isäni, jumalainen Ktesios.

"Eräänä päivänä saapui hänen hallituskaupunkiinsa foinikialaislaiva, joka toi mukanaan kaikenlaista korua. Isäni palatsissa palveli silloin kaunis, komea foinikialaisnainen, jonka hoitoon minut oli uskottu. Nainen rakastui foinikialaiseen laivuriin ja kertoi olevansa Sidonista, rikkaan Aryban tytär, joka oli ryöstetty kodistaan ja myyty Ktesiolle. Foinikialainen lupasi silloin saattaa maansa tyttären laivallaan jälleen kotiinsa ja nainen suostui siihen tietysti mielellään, kunhan vain asia pidettäisiin salassa. Vielä lupasi hän tuoda laivan lähtiessä mukanaan sekä kalleuksia että hoidettavanaan olevan kuninkaan pojan, josta myydessä varmasti saisi suuret summat. Laiva viipyi vielä kauan satamassa, mutta kun se vihdoin oli lähdössä ja foinikialaisnainen sai siitä salaisen sanan, kätki hän kolme kultapikaria vaatteensa liepeisiin ja läksi taluttamaan minua rantaan. Laivaan astuttuamme läksi se heti liikkeelle. Kuusi päivää purjehdimme myötätuulessa, mutta seitsemäntenä lähetti Artemis kuolettavan nuolen, joka iski hoitajani kuoliaaksi laivan kannelle. Surin häntä suuresti, sillä olinhan ymmärtämätön lapsi, ja niin jäin yksin ventovieraitten pariin laivaan. Jouduimme Itakan rannoille, kuningas Laertes osti minut mieheltä, ja niin jouduin tänne."

"Kovat ovat olleet kokemuksesi", virkkoi Odysseus toisen lopetettua. "Olethan toki joutunut lempeän herran palvelukseen. Toista on minun, näin saan kierrellä maita mantereita."

Näin jutellen kului yö pitkälle ja miehet kävivät levolle. —

Aamun valjetessa oli Telemakon laiva saapunut Itakan rantaan. Aterioituaan kehoitti Telemakos laivaväkeään menemään kaupunkiin, itse hän aikoi ensin katsella maitaan ja vasta illan suussa tulla toisten luo.

"Mutta, poikani, minne minä menen, äitisi kuo?" kysyi Teoklymenos.

"Älä äitini luo, siellä ei sinun hyvin kävisi", virkkoi Telemakos. "Kosijat ovat ylpeitä eikä äitini itse näyttäydy, hän vain huoneissaan kutoo kangastaan. Mutta mene Eurymakon luo, hän on kosijoista paras ja kansakin häntä kunnioittaa."

Samassa lensi keskustelevien pään päällitse haukka pitäen kyyhkyä kynsissään. Se leijaili siinä hetken, sitten se alkoi repiä kyyhkyä, niin että höyhenet lentelivät ilmassa. Teoklymenos tarttui silloin Telemakoa käsivarteen, veti hänet syrjään ja selitti:

"Katso, tuo lintu oli jumalain lähettämä ja se merkitsee, ettei teidän vertaisianne Itakassa ole, vaan että te tulette siellä aina kuninkaina hallitsemaan."

"Ennustuksesi toteutukoon", virkkoi Telemakos. "Ja jos niin käy, tulet varmasti nauttimaan sekä ystävällisyyttäni että anteliaisuuttani."

Ja matkalla seuranneelle ystävälleen Peiraiolle hän sanoi:

"Peiraios, olet kaikessa mieleni mukaan tehnyt, tee nyt vieläkin. Ota luoksesi tämä vieraamme ja kestitse häntä kuni omaa vierastasi siihen asti kuin palaan."

Saatuahan suojattinsa täten taattuun paikkaan läksi hän astumaan Eumaion majaa kohden.

KUDESTOISTA RUNO.

Samoihin aikoihin kuin Telemakon alus laski rantaan, puuhaili Eumaios majassaan aamuaskareillaan. Aamiainen oli juuri valmistettu ja hän sekoitteli viiniä astioissaan, kun Odysseus kuuli askelten lähenevän ja näki koirien häntäänsä heiluttaen juoksevan jotakuta vastaan. Tuskin hän ennätti tästä isännälleen huomauttaa, kun ovelle astuikin nuori Telemakos. Eumaion ilo oli niin suuri, että hän pudotti viiniastiat käsistään ja itkien astahti kaivattua vastaan, suudellen kiihkeästi hänen silmiään ja käsiään. "Oi, rakas Telemakos, miten tulostasi riemuitsen", iloitsi paimen-vanhus. "Harvoin joudut luoksemme, sitä tervetulleempi olet. Käy sisään, niin saan sinua katsella."

"Sinua tervehtimään tulin", vastasi Telemakos, "ja ääntäsi kuulemaan. Miten voi äitini, onko hän jo toisen kanssa hänsä viettänyt ja joko hämähäkki on Odysseun tyhjään vuoteeseen saanut verkkojaan kutoa?"

"Ei, Telemakos, yhä vielä hän isääsi suree", vastasi Eumaios.

Telemakos astui kivikynnyksen yli majaan paimenen kanssa puhellessaan. Odysseus nousi heti jättäen tulijalle istuimensa, mutta ystävällisin sanoin Telemakos kehoitti häntä istumaan, Eumaios hänelle kyllä istuimen valmistaisi. Vieraalle tarjottiin, mitä talossa oli, ja hyvällä ruokahalulla Telemakos kävikin tarjottuun käsiksi. Syötyään hän kysyi Eumaiolta, ken vieras oli ja mistä hän oli Itakaan saapunut.

"Hän on kaukaisesta Kretasta kotoisin", kertoi Eumaios. "Monet vaiheet on hän kokenut ja tänne hän tuli karaten Tesprotoin miesten aluksesta. Jätän hänet nyt sinun huostaasi, tee miten mielit, sinun apuusi hän turvaa."

"Oi, Eumaios, mitä sanot! Olenko minä isäntä omassa talossani? En ole. Kosijat siellä isännöivät. Äidilläni on taas yllin kyllin miettimistä, mitä tehdä, antaako kosijoille jyrkkä kielto vai mennäkö puolisoiksi parhaalle heistä. Tänne jääköön vieras luoksesi. Lähetän hänelle sekä vaatteita että ruokaa. Jos hän kotiini tulisi, joutuisi hän vastoin tahtoani korskean kohtelun alaiseksi."

"Sallittaneen minunkin ajatukseni lausua", puuttui Odysseus puheeseen. "Miten voit, oi Telemakos, sellaista julkeutta suvaita vai vihaako sinua kansa, koska he niin rohkeasti elävät? Olisinpa minä nuori, kuten sinä ja lisäksi Odysseun poika tai Odysseus itse, kaatuisin ennen kotiani puolustaessani kuin sallisin heidän noin käyttäytyä. Vai ovatko kenties veljesi nousseet sinua vastaan kapinaan?"

"Ei ole kansa minuun vihastunut ja veljiä ei minulla olekaan. Yhden ainoan pojan, Laerteen, soi Zeus Arkeisioille, yhden ainoan samoin Laerteelle, Odysseun, ja tämän Odysseun ainoa poika olen minä. Kotini on täynnä sekä Itakan että lähisaarten ruhtinaita, jotka kaikki äitiäni puolisoiksi pyytävät. Hän ei kuitenkaan jyrkkää kieltoa voi antaa, ja niin he omaisuuttani tuhlaavat ja kohta minullekin surman valmistavat. Mutta, Eumaios, riennä sinä äitini luo ja ilmoita hänelle paluustani, ja kun sen olet muitten huomaamatta tehnyt, palaa takaisin. Odotan täällä tuloasi."

Eumaios, lähtöön valmistuen, kysyi: "Äitisi luokse käyn, mutta sano, oi ruhtinas, enkö poikkea myöskin vanhan Laerteen luo tulostasi ilmoittamaan? Ennen, vaikkakin Odysseuta surren, hän toki kävi töistä huolehtimassa, söi ja jot muitten kanssa, mutta kuultuaan sinun lähdistäsi Pyloon, ei hän ole puuttunut mihinkään töihin, vaan vaikeroiden suree kohtaloasi."

"Raskasta on kuulla vanhuksen surusta", vastasi Telemakos, "mutta parasta lienee sinun heti Penelopelle asiiasi toimitettuasi palata takaisin. Lähettäköön äitini salaa jonkun neidoistaan Laerteelle ilmoittamaan."

Eumaios lähti, mutta silloin lähenei majaa Atene nuoren naisen muodossa. Hän pysähtyi ovelle ja ainoastaan Odysseus hänet näki, sillä kaikille ei ole suotu nähdä jumalia. Koiratkaan eivät haukkuneet, väistyivät vain ääneti loitomma. Katseellaan hän kutsui Odysseun luokseen. Tämä tottelikin ja poistui poikansa näkyviltä. Virkkoi nyt Atene:

"Odysseus, Laerteen poika, ilmoita itsesi pojalles, äläkä enää peitä, ken olet. Jo on aika teidän lähteä kaupunkiin kosta täyttämään. Minä en ole väistytvä vierestänne."

Samassa hän kosketti kultasauvallaan Odysseuta, joka heti muuttui kookkaaksi, komeaksi mieheksi. Kun hän nyt tällaisena astui jälleen majaan, ei Telemakon hämmästyksellä ollut rajoja. Jumalan hän

näkevänä luuli ja sanoiksi sai:

"Oi, vieras, miten muuttunut muotosi on. Jumala olet, armahda meitä, me lupaamme sinulle runsaat uhrit kantaa."

"Jumala en ole, olen isäsi Odysseus, jonka vuoksi niin monet surut olet kärsinyt", virkkoi Odysseus syleillen poikaansa, ja jo kauan pidätetyt kyynelvirrat silmistä tulvahtivat. Mutta Telemakos ei kuitenkaan voinut vielääkään uskoa isänsä sanoja, vaan epäillen lausui:

"Isäni et voi olla, sillä ei kenkään kuolevainen noin muotoaan muuttaa saata. Olet jumala ja vain kiusaat minua saadaksesi suruni yhä polttavammaksi. Olithan äsken raihnainen ukko, nyt olet jumalain kaltainen."

Odysseus vakuutti:

"Jumala en ole, vaan kovien kohtaloiden kolhima isäsi, jonka Atene mielensä mukaan voi muuttaa milloin vanhaksi ukoksi, milloin taas kukoistavaksi nuorukaiseksi."

Silloin vasta Telemakos uskoi isänsä sanat ja itkien hänet syliinsä sulki. Ilo oli niin järkyttävä, että molemmat itkivät ääneensä. Vihdoin kysyi Telemakos:

"Isä, oi rakas isä, kerro, miten tänne tulit ja keneksi sinua matkalla luultiin."

"Kertoa tahdon sinulle tuloni: fajakit, nuo taitavat merimiehet, jotka kaikki Skheriaan joutuneet kotirannoille opastavat, toivat minut Itakaan. Nukkuvana he nostivat minut rannalle, antoivat runsaat lahjatkin, jotka jumalien neuvosta kätkin luolaan, ja nyt olen Atenen kehoituksesta täällä. Mutta, poikani, luetellos nimeltään nuo kosijat korskat, niin mietin, voimmeko me kahden heille mitään, vai onko haettava apua."

"Oi isä, suuria olen kuullut urhoudestasi sodassa ja ihmeellisestä älystäsi, mutta nyt et arvanne vastuksen suuruutta. Miten kaksi voisikaan moista joukkoa vastustaa! Katsos, kosijoita ei ole kymmenen eikä parikymmentä, vaan paljon enemmän. Dulikiosta on viisikymmentäkaksi miesten parasta, Samesta kaksikymmentäneljä oivaa soturia, Zakyntosta kaksikymmentä ja Itakasta kaksitoista, heidän palvelijoitaan lukuunottamatta. Huonosti kävisi meille ilman apua."

"Poikani, etkö luule Zeun ja Atenen olevan kyllin voimakkaita apulaisia? He kyllä astuvat korkeudestaan tarvittaessa. Mutta nyt on sinun lähdeävä kotiin ja jälleen käytävä kosijain joukkoon. Minä tulen sinne myös kohta kerjäläisukkona. Ja vaikka kosijat kohtelisivat minua miten pahoin tahansa, repisivät, löisivät, et sinä saa olla tietävinäsikään, vaikkakin sydäntäsi kirveleisi. Voithan heille siitä ystävällisesti huomauttaa, mutta he eivät tietysti välitä, sillä heidän kostonhetkensä on lyönyt. Pari tärkeätä asiaa on sinun mielessäsi pidettävä: ensiksi se, että kun sinulle annan merkin, kannaa kaikki saleissa olevat aseet pois. Jos joku jotain sanoo, vastaa vain niiden mustuvan savussa ja sano olevasi peloissasi, että kosijat joskus juovuspäissään vielä vahingoittavat toisiaan niillä. Kaksi miekkaa vain jätä, toinen itseäsi, toinen minua varten. Ja toiseksi on sinun tarkoin muistettava, ettet kenellekään mainitse Odysseun olevan kotona, et Laerteelle, et Eumaiolle etkä edes Penelopellekaan. Koettakaamme sen sijaan ottaa selkoa siitä, kutka palkollisista ovat meille uskollisia."

Isän ja pojan näin keskustellessa ja neuvotellessa oli Telemakon alus saapunut Itakan satamaan, ja samalla kertaa kuin Eumaios ennätti kuningattaren luo tuomaan nuorukaisen terveisiä, saapui laivastakin lähetti. Kun tieto Telemakon tulosta levisi kosijain keskuuteen, tulivat he levottomiksi. Samassa palasivat väijyjätkin retkeltään ja Antinous, retken johtaja, kiukkuisena arveli Telemakon pelastuneen ainoastaan Zeun avulla, sillä he olivat yötä päivää vartiot pitäneet Itakan sataman lähetyvillä. Kosijain joukko asteli torille ja siellä he, syrjäisten heitä kuulematta, ryhtyivät neuvotteluun. Antinous lausui ensiksi ajatuksensa:

"Ystävät, nyt ovat Telemakon päivät luetut. Me emme enää voi antaa hänen elää, sillä hän, vihoissaan surma-aikeistamme, kutsuu varmasti kansankokouksen ja paljastaa hankkeemme, ja silloin meidät armotta karkoitetaan täältä. Jos hänen surmaamistaan vastustatte, arvelen olevan viisainta heti lähteä täältä ja jatkaa kosimista kunkin omalta suunnaltaan. Ottakoon Penelope kenen haluaa."

Kaikki istuivat hetken vaiti, kunnes Amfinomos, jalosukuinen, puhelajhoiltaan kuulu dulikiolainen, virkkoi:

"En ole milloinkaan voinut hyväksyä ajatusta ottaa Telemakos hengiltä. On mielestäni kauheata murhata kuninkaallista sukua oleva. Kysykäämme, mikä jumalain tahto on. Jos he määräävät hänet kuolemaan, otan minä hänen henkensä."

Kaikki olivat ehdotukseen tyytyväisiä ja rauhoittuneena läksi joukko takaisin palatsiin.

Mutta tieto Antinon murhasuunnitelmista oli joutunut Penelopenkin kuuluville. Kauhistuneena hän silloin päätti nuhdella kosijoita. Neitosten saattamana astui ihana kuningatar palatsin suursaliin, laski hohtavan hunnun kasvoilleen ja kääntyen Antinon puoleen alkoi:

"Mitä mietitkään, Antinous, mitä hirveitä asioita aivosi hautovat? Ennen sinua mainittiin Itakan nuorukaisjoukon etevimmäksi, mutta sitähan tämä ei todista. Aiotko murhata Telemakon ja siten rikkoa Zeun säätämiä vierasvaraisuuden lakeja? Et ole kenties kuullut, että isäsi saapui tänne kerran pakolaisena, kansan vihaamana, koska hän Tesprotoin maassa oli ryöstellen elellyt. Ehk'et tiedä, että raivostunut kansa oli repiä hänet kappaleiksi, mutta Odysseus sai hänet pelastetuksi? Näinkö sinä kiitollisuuttasi osoitat? Sinä tuhlaat hänen omaisuuttansa, hänen puolisoaan kosiskelet ja hänen poikansa aiot ottaa hengiltä. Sydämeni on tuskasta murtumaisillaan. Pyydän sinua luopumaan julmista aikeistasi ja kehoittamaan muitakin tekemään samoin."

Silloin vastasi Eurymakos, Polyboon poika: "Rauhoitu, viisas Penelope! Ei ole sitä miestä syntynytkään, joka uskaltaisi koskea poikaasi, niin kauan kuin minä elän. Jalo Odysseus on minua lasna hoivannut, polvellaan kiikutellut ja siksi on Telemakos minulle rakas. Huoleti voit olla, ei tule häntä mikään paha kohtaamaan."

Näin puhui Eurymakos, vaikka sydämessään toisin mielti. Mutta Penelope astui jälleen huoneisiinsa ja itki puolisoaan, kunnes Atene viihdytti hänet uneen. —

— Paimenmajassa olivat isä ja poika sillä aikaa keskustelleet. Ennenkuin Eumaios palasi, kosketti Atene taikasauvallaan Odysseuta, joka samalla muuttui jälleen kerjäläisukoksi. Paimenen palattua kyseli Telemakos kaupungin kuulumisia.

"Mitäpä minä tietäisin, en mitään kysellyt, asiani vain toimitin ja läksin. Mutta tullessani näin mustan aluksen laskevan rantaan. Paljon siinä oli miehiä ja aseita ja luulen heidän olleen kosijain joukkoa, mutta varma en ole."

Telemakos vilkaisi merkitsevästi hymyillen isäänsä, mutta niin, ettei paimen huomannut.

SEITSEMÄSTOISTA RUNO.

Seuraavana aamuna herättyään virkkoi Telemakos paimenelle:

"Eumaios, aion nyt lähteä kaupunkiin, sillä äiti huolehtii liiaksi. Vieraasi lähteköön kerjäälemään, se lienee selvintä. Minulla on surua yllin kyllin, en enää jaksa vieraitten huolia ottaa kantaakseni. Sanon sen suoraan, pahastukoon vieras tai älköön."

"Viipyä en aiokaan", vastasi Odysseus. "Kerjäten näin vanha mies helpoimmalla leipänsä saa. Odottelen vain päivän lämpenemistä, näin aamuviileällä on vähissä vaatteissa kylmä kulkea."

Telemakos asteli kohti kotia, sydän katkerana kosijoita kohtaan. Ensimmäisenä hän kohtasi palatsissa Eurykleian, joka levitteli vuotia kivi-istuimille. Itkien riensi vanha hoitaja nuorta isäntäänsä vastaan. Penelopenkin astui huoneestaan ihanana kuin Artemis ja Afrodite ja ilosta itkien hänkin syleili palaavaa poikaansa.

"Poikani, rakas poikani, sinä silmäini valo! En luullut sinua enää koskaan näkeväni, lähdettyäsi tietämättäni. Mitä kuulit isästäsi, kerro poikani?"

"Äiti, älä herätä ikäviä muistoja. Käy huoneeseesi ja uhraa jumalille. Minä lähden torille kohtaamaan kanssani tullutta vierasta, jonka jätin Peiraion huostaan", vastasi vain nuorukainen.

Ja uljaana kuin jumala asteli Telemakos torille. Täällä kosijat ottivat hänet ystävällisesti vastaan, vaikka sydämessä kantoivatkin vihaa. Telemakos ei heistä kuitenkaan välittänyt, vaan istuutui isänsä vanhojen, uskollisten ystävien joukkoon. Pian saapui Peiraioskin, mukanaan Teoklymenos, pakolainen. Peiraios huomautti silloin huostaansa jääneistä Menelaon lahjoista, jotka olisi toimitettava palatsiin, mutta Telemakos virkkoi:

"Ystävä, ei ole nyt aika niitä kotiini tuoda. Kosijat hankkivat murhaani ja jos se heiltä onnistuu, saat sinä kaikki ne aarteet, mieluummin ne sinulle suon kuin heille. Jos taas heidän hetkensä on lyönyt, otan

ne ilolla vastaan."

Teoklymeneen hän johti kotiinsa, jossa Penelope istui kehräämässä hienoa rihmaa. Ennen kosijain tuloa pyysi Penelope poikaansa kertomaan matkoistaan.

Telemakos alkoikin kertoa. Hän kertoi tulonsa Nestorin luo, sekä mitä hän Menelaon ja ihanan Helenan kodissa oli kokenut ja kuullut, mainiten samalla Odysseun olostä Kalypson luona.

"Jalo Penelope, Odysseun kunnioitettu puoliso, poikasi ei tunne asiain oikeaa laitaa", alkoi Teoklymenos-tietäjä. "Jumalat todistajani olkoot ja itse saat tuta minun oikein ennustaneen: Odysseus on jo Itakassa, mutta hän kiertelee täällä salaa tai sitten hän tarkkaa kosijain rikollisia toimia. Näin laivalla tullessamme enne-merkin, joka ei petä."

Iloisena, toivosta vavahtaen virkkoi Penelope: "Suokoot Jumalat ennustuksesi toteutuvan. Runsaat ovat silloin lahjasi olevat."

Heidän näin kertoellessaan ja keskustellessaan olivat kosijat saapuneet pihamaalle urheilemaan ja pian taas koko räyhäävä joukko täytti salit, joissa ateria oli heille katettu.

Sillä aikaa valmistautui Eumaios opastamaan kerjäläisvierastaan kaupunkiin. Kehnot olivat vieraan rääsyt, mutta huono oli vieras itsekin. Siksipä hän pyysikin keppiä paimenelta, millä tukea horjuvaa käyntiään kivikkopoluilla. Pian he saapuivat Itakan kirkkaan, poppelivarjoisen lähteen luo, josta kaikki kaupunkilaiset vetensä ammentavat. Täällä Eumaios ja kerjäläinen kohtasivat vuohipaimen Melanteun, joka ajoi komeita vuohiaan palatsia kohti. Melanteus, nähdessään Eumaion raihnaie vieraineen, alkoi pilkata:

"Kas tuossa jos missä on vakka kantensa valinnut! Vaan niinhän sanotaankin, että jumalat yhdistävät aina samanlaiset. Mutta mihinkäs sinä oikein raahaat tuota rääsyistä? Joka portinpieleen tuollainen horjuen kompastelee. Antaisit sen minulle tallimieheksi, niin saisi se edes jotain suuhunsa palkakseen. Mutta tuskin se työtä viitsisikään tehdä, mukavampaahan on kerjätä. Sen vain sanon, että jos mokoma Odysseun palatsiin jalallaankin vaan astuu, saa hän kosijain jakkaroita vasten naamatauluun."

Samassa hän potkaisi Odysseuta, joka vaivoin sai vihansa hillityksi. Mutta Eumaios huudahti:

"Oi, lähdenymfit, te Zeun tyttäret, kuulkaa rukoukseni! Jos Odysseus kerran luoksenne uhrinsa kantaa, suokaa hänen kostaa Melanteun röyhkeys!"

"Mitä tuo kurja höpiseekään", hymähti ivallisesti Melanteus. "Se päivä ei nouse, jolloin Odysseus palaa ja pian häviää täältä hänen poikansakin. Varo vaan, etten vie sinuakin laivoilla kauas ja myy orjaksi."

Vihdoin Melanteus jätti heidät ja he jatkoivat matkaansa hiljaa astellen. Itse hän riensi edellä palatsiin ja istuutui kosijain pöytään, sillä hän oli heidän suuressa suosiossaan.

Lähetessään palatsia tarttui Odysseus Eumaion käteen, virkkaen:

"Ystävä, tämä on varmasti Odysseun ihana koti, sen arvaa jo näkemältä. Siellä tunnutaan juhlistavan, paistin hajun tunnen, kuulenpa sitrankin ääntä, joka juhla-aterioihin aina kuuluu."

"Oikein arvasit, tyhmä et näy olevankaan. Mutta nyt on päätettävä, miten teemme: menetkö sinä edellä sisään kosijain luo, vai menenkö minä ensin ja sinä jäät tänne odottamaan. Kauan ei sinun kuitenkaan auta viipyä, muuten joudut kovan kohtelun alaiseksi", ehdotti Eumaios.

Mutta Odysseus lausui:

"Käy ensin sisään sinä, minusta älä huoli, olenhan tottunut sekä potkuihin että kovuuteen."

Tallin edessä tunkiokasalla syöpäläisten vaivaamana makasi vanha, takkuinen koira, joka kuultuaan Odysseun äänen, tunsu heti entisen isäntänsä. Ei jaksanut kuitenkaan jalo eläin päättäänkään nostaa, heilutti vain häntäänsä ja loi uskolliset, kosteat silmänsä Odysseuun. Odysseus tunsu sen Argooksu, lempikoirakseen, jonka hän itse oli ennen Trojaan lähtöään kasvattanut. Siitä oli sitten varttunut oiva metsästyskoira, mutta nyt se oli vanha ja hoidotta jätetty. Salaa pyyhkäisi Odysseus kuumen kyyneleen silmistään ja kysyi:

"Eumaios, katso, mikä koira tuolla tunkiolla noin huonossa kunnossa makaa?"

"Se on isäntäni koira, isäntäni kasvattama ja hoitava. Mutta palkolliset ovat huolimattomia kun ei isäntä ole käskemässä. Niinhän se aina on", puhui Eumaios.

Mutta Argoon päivät olivat nyt päättyneet, se kuoli ilosta nähtyään rakkaan isäntänsä.

Eumaios astui sisään ja istuutui Telemakon luo. Kohta näkyi raihmainen kerjäläinenkin ovensuussa. Tutusten hän istahti kynnykselle nojautuen oven kauniiseen kypressi-pieleen. Telemakos lähetti hänelle silloin antipaloja ja kehoitti häntä pyytämään kultakin kosijalta lisää, sillä "kerjäläisen ei sovi ujustella", kuten hän sanoi.

Kiittäen laski Odysseus Telemakon palat laukkuunsa ja alkoi syödä, mutta juhralaulajan lopetettua laulunsa, kehoitti Atene häntä kulkemaan kosijan luota toisen luo almua anoen. Odysseus lähenee kutakin kättään ojentaen, kuten ainakin kerjäläinen. Ken hän on ja mistä tullut, kyseltiin häneltä, mutta Melanteus riensi vastaamaan:

"Mistä lieneekään, Eumaion vaan näin äsken häntä tänne kuljettavan."

Antinous kääntyi silloin vihaisena Eumaion puoleen:

"Eikö mielestäsi meillä ole täällä kyllin kerjäläisiä, jotka isäntäsi omaisuutta syövät, yhäkö sinä niitä tänne aiot raahata?"

"Jalosti et puhu, vaikka jalosukuinen oletkin", vastasi Eumaios. "Kerjäläistä ei kenkään kutsu. Mutta sinä kohtelet aina niin ylimielisesti meitä, Odysseun palvelijoita ja etenkin minua. Siitä en kuitenkaan välitä niin kauan kuin Penelope ja Telemakos elävät."

"Vaikene, Eumaios", nuhteli Telemakos. "Älä häntä suotta ärsytä. Ja sinusta vasta tulisi oiva isä minulle, Antinous, koska tuollaisia opetuksia jaat. Anna kerjäläiselle, äläkä muitakaan antamasta kiellä, sillä täällä ei kenkään ole pahoillaan, jos tarvitsevaista autetaan. Mutta sinä, Antinous, et muista välitä, itsestäsi vain huolta pidät."

"Jopa puhut ylpeästi, Telemakos", virkkoi kosija. "Jos jokainen antaisi yhtä runsaasti kuin minä annoin, riittäisi hänelle evästä vähintään kolmeksi kuukaudeksi."

Odysseus saikin runsaat palat ja aikoi jo palata kynnykselle pusseineen, mutta kääntyi kuitenkin vielä Antinoun puoleen, sanoen:

"Sinun tulee antaa vielä oikein hyvä pala, sillä sinä näyt olevan muita ylhäisempi. Kuninkaaksi sinua luulisi. Katsos, minäkin olen kerran ollut rikas ja mahtava. Koti minulla oli kuulu ja palvelijoita paljon. Kerjäläistä en koskaan antimetta pois ajanut." Ja sitten hän alkoi kertoa laveasti kukistumisestaan, onnettomasta Egyptin retkestään, miten hänet vietiin Kyproon orjaksi ja miten kovia hän joutui kokemaan.

Mutta nyt oli Antinoun kärsivällisyys lopussa.

"Mikähän jumala tuollaisen maanvaivan tänne onkaan lähettänyt. Ei edes ruokarauhaa saa. Korjaa nyt luusi ihmisiä kiusaamasta, muuten toimitan sinut sellaiseen paikkaan, jossa on pahempi olla kuin sekä Egyptissä että Kyprossa. Kas, näin käy, kun on kerjäläiselle liian hyvä."

Mutta Odysseus vastasi:

"Eipä näy vastaavan luonteesi komeata muotoasi. Täällä syöt vieraan ruokaa etkä niistä murustakaan kerjäläiselle soisi. Tuskinpa omalta pöydältäsi suolanraekaakaan anovalle tipahtaisi."

Nyt raivostui Antinous:

"Vai aiot vielä pilkata! Ehjin nahoin et salia jätä." Ja samassa hän heitti kohti Odysseuta jakkaran, joka oli ollut hänen jalkainsa alla. Heitto oli kova, mutta Odysseus ei hievahtanutkaan, pudisti vain päätään ja läksi astumaan kynnystä kohti. Täällä hän alkoi:

"Kuulkaa, jalon kuningattaren kosijat! Jos mies saa iskun omaisuuttaan puolustaessaan, silloin sen kärsii, mutta kun häntä nälkäänsä tyydyttäessä lyödään, silloin on eri asia. Jos koston jumalattaret kerjäläistä kuulevat, silloin toivotan Antinoulle häitten asemesta kuoloa."

"Istu hiljaa siellä nurkassasi syömässä, taikka raahaavat palvelijat sinut ulos ja nylkevät elävältä", raivosi Antinous.

Toiset kosijat paheksuivat Antinoun röyhkeyttä ja sanoivat:

"Antinous, taisitpa tehdä pahasti jakkaralla vierasta heittäessäsi. Jospa hän onkin joku jumala, tulevathan jumalatkin ihmismuodossa maan päälle ihmisten elämää ja vaellusta tarkkaamaan."

Antinous ei kuitenkaan ollut siitä millänsäkään. Telemakon sydäntä kirveli nähdessään isänsä

pideltävän pahoin, mutta lupauksensa mukaan ei hän virkkanut mitään, nyökäytti vain hiljaa päätään kosta hautoen.

Penelopenkin kuuluville oli tullut tieto Antinoun kovuudesta muudanta ventovierasta kohtaan ja pahoillaan hän toivotti kosta heittäjälle.

"Jospa meidän muittenkin toivotukset toteutuisivat", virkkoi siihen joku palvelijattarista, "niin ei heistä kenkään aamunkoittoa näkisi."

Penelope, sydämessään kerjäläistä säälien, kutsutti Eumaion luokseen, sanoen hänelle:

"Jalo Eumaios, johda vieras tänne luokseni, kenties hän, joka paljon on maita kierrellyt, on sattunut näkemään tai jotain kuulemaan kaivatusta Odysseusta."

"Oi, kuningatar, suuri kertomistaito sillä miehellä on", vastasi paimen. "Kolme vuorokautta hän luonani viipyi enkä väsynyt häntä kuulemaan. Paljon hän on nähnyt, paljon kokenut ja hän tietää kertoa Odysseun olevan jo rikkaine aarteineen kotimatalla."

"Tuo hänet heti tänne, Eumaios", lausui Penelope. "Kosijat tehkööt sillä aikaa mitä haluavat. Jospa Odysseus kerran saapuisi, kostaisi hän Telemakon avulla kaikki heidän julkeutensa."

Samassa aivasti Telemakos niin kovasti, että sali kaikui. Penelope naurahti.

"Kuulitko", sanoi hän paimenelle. "Telemakos myönsi sanani tosiksi. Mene nopeasti hakemaan vieras luokseni. Ja jos hän totta puhuu, saa hän juhlavaatteet palkakseen."

Eumaios riensi täyttämään emäntänsä käskyä ja hän kuiskasi Odysseulle:

"Sinua kutsuu viisas Penelope, jalon Telemakon äiti. Hän tahtoo kysellä, tiedätkö mitään hänen puolisostaan, ja jos tosia puhut, tulet palkankin runsaan saamaan."

"Oi, Eumaios, totta puhun jalolle kuningattarelle. Mutta en uskalla hänen luokseen ennen auringon laskua käydä. Ties mitä kosijat tekisivätkään, jos nyt menisin. Enhän äskenkään mitään tehnyt ja kuitenkin minua lyötiin."

Eumaios palasi odottavan Penelopen luo tuoden vieraan terveiset ja piti hänkin puolestaan myöhäistä iltahetkeä sopivampana rauhalliselle keskustelulle. Penelope myönsi myöskin kerjäläisen viisaasti ajatelleen.

Paimen palasi nyt saliin ja kuiskasi Telemakolle lähtevänsä pois, mutta kehoitti häntä varomaan kosijoita, joilla on paha mielessä.

"Oikein puhut, vanhus, mene kotiisi, mutta palaa tänne aamulla ja tuo runsaat uhri-eläimet tullessasi", vastasi Telemakos.

Paimen läksi ja kosijat jäivät viettämään iltaa soittaen ja tanssien tapansa mukaan.

KAHDEKSASTOISTA RUNO.

Kaupungilla kuljeskeli ahneudestaan kuulu kerjäläinen Arnaios, suuri kooltaan, mutta heikko voimiltaan. Hänen tapansa oli tulla tuon tuostakin Odysseun palatsiin, jossa kosijat lähettivät häntä usein asioilleen ja kutsuivat häntä senvuoksi taivaan airuen mukaan: Iros.

Nytkin hän taas saapui sinne ja nähdessään vieraan kerjäläisen oven suussa aikoi ajaa hänet pois.

"Tiehesi, ukko, minun paikaltani, muuten potkaisen sinut pois", räyhäsi Iros. "Etkö näe, miten kaikki minulle ystävällisesti silmäänsä vilkuttavat, kehoittaen ajamaan sinut ulos. Lähde, lähde, muuten joudut nyrkkisotaan."

"Onhan tässä kynnyksellä sijaa kummallekin enkä minä niitä paloja kadehdi, mitä sinulle annetaan", vastasi Odysseus. "Mutta älä sinä ärsytä minua. Vaikka olenkin vanha, pidän sinut kyllä kurissa ja jos käsiksi sinuun käyn, ei sinusta enää huomenna ole minulle vastusta."

"Kaikkeaa sitä saa kuulla mokomankin suusta", kivahti Iros. "Mutta maltas, minä lyön sinua kohta, niin että hampaat suustasi heltiävät! Tulepas nyrkkeilemään!"

Nauraen virkkoi silloin Antinous toisille:

"Katsokaas, minkä ilon jumalat ovat meille lähettäneet. Nuo kaksi tuolla alottavat riidan. Yllytetäänpäs niitä vielä!"

Naureskellen ympäröivät kosijat kerjäläiset ja Antinous ehdotti:

"Tuolla uunissa on jäljellä makea paisti. Se ken teistä voittaa, saa sen, saapa vielä oikeuden olla ainoana kerjäläisenä tässä talossa. Toinen väistyköön."

Odysseus kuitenkin oli vastustelelevinaan koko taistelua ja sanoi:

"On liian rohkeata näin vanhan miehen ryhtyä nuoremman kanssa taistelemaan, mutta nälkä käskee. Olen sitten rohkeampi, jos kaikki vannotte, ettei kukaan auta Irosta."

Kaikki vannovivat vaaditun valan ja Telemakos sen vielä vahvisti. Nyt paljasti Odysseus hartiansa ja käsivartensa ja ihaillen katselivat kaikki niiden voimakasta kauneutta.

"Jo nyt taisi tuhosi tulla, Iros-parka", virkkoi joku katselijoista.

Ja Iros alkoi vavista pelosta eikä uskaltanutkaan lähestyä vastustajaansa. Mutta palvelijat vetivät hänet esiin.

"Etkö häpeä, kerskailija, pelätä ja vavista vanhaa, nälkäistä ukkoa", sanoi joku. "Sen vaan sanon, että jos tuo sinut voittaa, lähetän sinut laivalla Epeeroon, kuningas Eketon luo. Hän sinut siellä niin ruhjoo, ettet kelpaa enää muuhun kuin koirien ruoaksi."

Ei auttanut muu kuin ryhtyä taisteluun ja Odysseun miettiessä, iskisikö hän voimainsa takaa, vaiko vain kaataisi vastustajansa, löikin Iros häntä hartioihin. Silloin iski Odysseus niskaan Irosta niin, että tämä nujertui tiedotonna maahan, veren tulvahtaessa suusta. Kosijat nauroivat katketakseen, mutta Odysseus raahasi vastustajansa palatsin portin pieleen, nosti hänet siihen istumaan, asetti kepin käteen ja sanoi:

"Istu nyt siinä sikojen ja koirain vartijana, äläkä pyri vieraitten kerjäläisten herraksi."

Odysseus heitti risaisen vaippansa taas harteilleen ja istahti kynnykselle entiselle paikalleen, mutta nauraen ja ilakoiden toivat kosijat hänelle luvatus palkan. Nuori Amfinomos joi vielä hänen maljansakin, toivottaen onnea voimakkaalle muukalaiselle. Silloin lausui Odysseus:

"Amfinomos, näyt olevan jalo nuorukainen, kuten isäsi Nisoskin, jota olen kuullut kehuttavan. Sanonpa sinulle yhden asian, paina se tarkoin mieleesi: Kaikista luoduista on ihminen heikoin. Onnen päivinä ei hän muista, että onnettomuuskin voi kerran häntä kohdata. Mutta kun jumalat vastoinkäymisen lähettävät, on hänen sekin otettava vastaan. Vaihteleva on ihmisonni. Kerran olin rikas ja mahtava minäkin, mutta luotin vain isääni ja veljiini, enkä ymmärtänyt onneani säilyttää. Ihmisen on elettävä rehellisesti, vältettävä pahaa ja tehtävä mikä on oikein. Täällä harjoitetaan vääryyttä, hävitetään vieraan tavaraa ja se ei jää kostamatta. Kun Odysseus kerran palaa — ja varmasti se päivä pian koittaa — silloin tulee rangaistus. Toimittakoot jumalat sinut täältä pois, ennenkuin verinen tilinteko alkaa."

Kerjäläisen sanat näkyivät koskevan nuorukaiseen, murheellisena ja ikäänkuin aavistaen ennustuksen toteutuvan, hän palasi kuitenkin saliin, sillä kohtaloaan hän ei voinut välttää.

Atene johti silloin Penelopen mieleen halun näyttäytyä kosijoille ja hän virkkoi uskolliselle Eurynomelle:

"Eurynome, mieleni tekisi mennä kosijain luo, vaikkakin sydämessäni heitä vihaan ja tahtoisin samalla varoittaa poikaani luottamasta heihin, jotka edessä päin ovat hyviä, mutta selän takana neuvottelevat surma-aikeita."

"Kuningatar, käy heidän luokseen, mutta ennen sitä on sinun kylvyssä oltava ja saatava kyynelten jäljet kasvoiltasi", kehoitti palvelijatar.

"Ystäväni, älä minua kehoita ulkomuodostani huolehtimaan, siitä en välitä, enkä ole välittänyt siitä päivästä lähtien, jolloin puolisoni läksi. Vaan nouda tänne pari neitosta, jotka seuraavat minua alas, yksin en sinne halua käydä."

Eurynome läksi täyttämään emäntänsä käskyä, mutta sillä aikaa uuvutti Atene Penelopen virkistävään uneen ja valoi hänen kasvohinsa ja vartaloonsa ihanuuden, jonka vertaista näkee ainoastaan Afroditella, tämän käydessä jumal-imprien viehättävään karkeloon. Tehtävänsä tehtyään poistui Atene ja samassa Penelope heräsi lähenevien neitosten puheluun.

"Miten suloisesti nukahdin", virkkoi kuningatar. "Oi, sallisipa Artemis minun yhtä ihanasti vaipua kuoloon, silloin pääsisin suremasta jaloa puolisoani."

Kahden neitosen seuraamana astui kuningatar salin ovelle ja niin ihana hän oli, että kosijain sydän lämpeni ja kaikki toivoivat saavansa hänet puolisoikseen. Mutta Penelope kääntyi Telemakon puoleen, lausuen:

"Poikani, en ymmärrä sinua. Lapsena osoitit suurta älyä, mutta nyt mieheksi vartuttuasi, kun sinun olisi näytettävä olevasi jalon miehen poika, et enää pysty mihinkään. Täällä kohdellaan vieraita pahoin, etkä sinä sitä estä."

"Äiti, en ihmettele, että olet minuun pahastunut. Lapsi en mielestäni kuitenkaan ole, osaan kyllä erottaa pahan hyvästä. Mutta tämä vieraitten, pahansuopien ihmisten paljous saa minut usein epäilemään mitä tehdä. Sitäpaitsi olen aivan yksin kaikkia muita vastaan. Nyt kuitenkin on vääryyttä kärsineen vieraan käynyt paremmin kuin luuletkaan. Hän on voittanut Iroon. Ja toivoisinpa kosijoille käyvän yhtä huonosti kuin tuolle kerskaajalle kävi."

Mutta Telemakon sanoista välittämättä huudahti Eurymakos ihastuneena:

"Oi, ihana kuningatar, jos kaikki Argoon ruhtinaat sinut tällä hetkellä näkisivät, ei kosijain joukko mahtuisikaan palatsiisi, niin ihana olet, kaikkia muita naisia ihanampi sekä kooltasi että muodoltasi ja älyltäsi rikkaampi."

"Ei, Eurymakos, ihanuuteni hävisi sinä hetkenä, jolloin puolisoni pois läksi. Mutta jos hän kerran palaisi, alkaisi kukoistukseni uudelleen. Muistan päivän, jona hän meni. Hän tarttui jäähyväisiksi käteeni ja lausui: 'Puolisoni, lähden taisteluun urhoollista Troian kansaa vastaan ja varmaan moni meistä jää sille tielleen. Hoida sinä kotiamme ja pidä huolta isästäni ja äidistäni, kuten tähänkin asti, kunnes pojastamme varttuu mies. Ellen minä palaisi, mene silloin puolisoiksi toiselle.' Näin hän puhui. Nyt lähenee raskas häitteni aika minua onnetonta. Mutta kosijani eivät menettele oikein. Jaloa naista kosittaessa tuodaan hänelle aina runsaat lahjat, vieläpä härät ja lammasmaatkin. Te sensijaan elätte talossani minun omaisuuttani kuluttaen."

Odysseus iloitsi kuullessaan puolisonsa järkevät sanat. Hän ymmärsi hänen houkuttelevan lahjoja kosijoilta ja kohtelevan heitä ystävällisin sanoin, vaikka sydämessään hautoikin muuta.

"Ihana Penelope", virkkoi Antinous. "Lahjat tuomme, mutta luotasi emme poistu, ennenkuin parhaan meistä olet puolisoiksesi valinnut."

Kaikki yhtyivät Antinoun sanoihin ja kohta tuotiin Penelopelle runsaita lahjoja. Antinous antoi taidekoristeisen vaipan, jossa oli kaksitoista kultasolkea. Eurymakos lahjoitti hohtavat kultaiset kaulavitjat, joissa jalokivet välkkyivät. Eurydamoon lahjana olivat kalliit korvarenkaat, joissa kussakin säteili kolme timanttia. Runsaat ja mitä kallisarvoisimmat lahjat sai Penelope, joka nyt aarteineen jätti kosijat ja astui jälleen omiin huoneisiinsa. Mutta kosijat alkoivat laulaen ja tanssien viettää iltaa. Hämärän tultua sytytettiin kartanolle nuotio ja palatsin neitokset sitä hoitelivat.

"Neidot, käykää kuningattarenne luo", virkkoi Odysseus heille, "kehrätkää siellä kultarihmaa, minä kyllä pidän tulesta huolen. Ja vaikka täällä kemut kestäisivät aamuun asti, en minä väsy."

Neitokset katsoivat hymyillen toisiinsa. Joukossa oli myös rusoposki Melanto, Penelopen kasvattama ja hoivaama neito, joka kuitenkin oli emännälleen kiittämätön ja salaa oli Eurymakon suosikkina. Hän vastasi Odysseulle pilkallisesti:

"Sinäpä olet mieleton, kun et nukkua aio, etkä täältä edes poistu. Ylpeiletkö siitä, että Iroon voitit? Maltahan vaan, eikö kerran tule tänne sinuakin väkevämpi, ja silloin ovat laiskanpäiväsi täällä päättyneet."

Vihaisesti katsahti Odysseus häneen ja virkkoi:

"Vaikene, neito, lähden muutoin Telemakolle kertomaan korskeudestasi ja hän varmasti kostaa sinulle."

Neitokset pelästyivät kerjäläisen sanoja ja lähtivät juosten pois. Yksinään oli nyt Odysseus nuotion vartijana. Mutta kosijat eivät jättäneet häntä rauhaan. Eurymakos ivasi, Odysseuhun viitaten:

"Katsokaa, te kaikki ylvään kuningattaren kosijat, vierastanne. Hänet on varmaan joku jumala lähettänyt tänne meitä valaisemaan kaljulla pääläellaan."

"Kuules, ukkeli, etköhän tulisi minun palvelukseeni. Saisit maatilallani istuttaa puita ja palkaksi antaisin sinulle kunnan vaatteet ja ruokaa yllin kyllin. Mutta taidatpa olla niin tottunut kerjäämään, ettet mielikään rehelliseen työhön ryhtyä."

"Oi, Eurymakos", vastasi Odysseus hänelle. "Jos molemmat tarttuaisimme samaan työhön, joko kilpaa heinää niittäisimme tai samanikäisillä härillä kyntäisimme, näkisit, etten olisi sinua huonompi. Tai jos Zeus lähettäisi sodan ja saisin miekan ja kypärin minäkin, näkisit, että parhaiten joukkoon kuuluisin. Silloin et enää köyhyyteni vuoksi minua ivaisi. Mutta sinä olet itserakas, mieheksi kehno, joka luulet itseäsi suureksi, koska et ympärilläsi koskaan näe mitään tosisuuruutta. Palaisipa Odysseus kerran, silloin tuntuisivat nämä palatsin avarat ovet sinusta kapeilta, sellaista vauhtia sinä silloin pakoon pyrkisit."

Vihastuneena huusi nyt Eurymakos: "Heittiö, kyllä pian saat selkääsi, koska noin röyhkeilet. Oletko juovuksissa, vai onko Iroon voitto noussut päähäsi?"

Ja samalla hän heitti jakkaransa kohti kerjäläistä. Odysseus väisti kuitenkin heiton ja jakkara sattuikin ruokia kantavaan palveliaan, joka kiljahtaen lyyhähti maahan. Nyt syntyi yleinen hämminki, jokainen huusi ja harmitteli, kun mokoman kerjäläisen vuoksi illan ilo särkyi.

Mutta Telemakos vaati ankarasti kaikkia lähtemään nukkumaan. Harmissaan kuuntelivat he nuorukaisen rohkeita sanoja, mutta nuori Amfinomoskin yhtyi häneen ja kehoitti jättämään rauhaan kerjäläisen, joka oli tullut Odysseun katon alle suojaa saamaan. Silloin joivat kosijat vielä viimeisen uhrimaljan ja lähtivät yötiloilleen.

YHDEKSÄSTOISTA RUNO.

Isä ja poika jäivät nyt saliin kahden ja Odysseus lausui:

"Nyt on aika siirtää täältä kaikki aseet pois. Voithan sanoa kosijoille niiden savussa mustuvan ja pelkääväsi heidän juovuspäissään toisiaan vahingoittavan."

Telemakos kutsui heti Eurykleian luokseen, pyytäen häntä pitämään kaikki naiset huoneissansa, kunnes hän ennättäisi siirtää pois savussa turmeltuneet isänsä aseet. Eurykleia iloitsi Telemakon huolellisuudesta, mutta kysyi:

"Kuka sinut huoneeseesi saattaa ja soihtua edelläsi kantaa, jos minä pois menen?"

"Sen tehköön kerjäläinen", vastasi Telemakos, "jotakin voi hänkin tehdä ruokaansa ansaitakseen."

Eurykleia teki, kuten käskettiin, ja isä ja poika alkoivat kiireesti siirtää pois aseita. Itse Atenekin auttoi heitä valaisemalla kultalampullaan. Hämmästyneenä virkkoi silloin Telemakos:

"Katso, isä, mikä ihmeellinen hohde seinillä loistaa ja katossa leijailee. Täällä varmaan kulkee joku Olympon jumalista."

"Hiljaa, poikani, älä kysele mitään. Sellainen, näes, on jumalain tapa. Käy sinä nyt vuoteeseesi, minä jään vielä tänne, haluan puhella neitosten ja äitisi kanssa, hän varmaan kyselee yhtä ja toista."

Telemakos poistui huoneeseensa aamun koittoa odottamaan, Odysseus jäi yksin saliin. Kohta saapuikin sinne neitosineen Penelope ja istuutui lieden ääreen hopea- ja norsunluukoristeiseen tuoliin, jota tuuhea vuota peitti. Neidot korjailivat pöydiltä pois illallisen tähteitä ja lisäilivät puita tuleen. Nuori Melanto, nähdessään Odysseun, alkoi jälleen häntä ivalla:

"Vai täällä sinä vielä vetelehdit, mitähän oikein olet odottelevinasi. Mene jo tiehesi, muuten viskaan sinua palavalla kekäleellä!"

"Olet kovasydäminen, nuori neito. Älä minua ivaa siksi, että köyhä olen. Olen minäkin parempia päiviä nähnyt, rikas ollut. Silloin en kerjäläistä koskaan oveltani kääntänyt. Mutta Zeus teki minut köyhäksi. Katso, pian voi kadota sinunkin kauneutesi, josta nyt ylpeilet, tai voi kuningattaresi sinua ankarasti rangaista sinuun vihastuessaan. Ja jos kerran Odysseus tulee, voi sinun käydä huonosti, ja ellei hän tulekaan, onhan hänellä poika, voimakas Telemakos, jonka käsiin voit joutua."

Kuningatar oli myös kuullut keskustelun ja kovin sanoin hänkin nuhteli Melantoa, luvaten kerran hänelle kovan rangaistuksen. Vielä hän pyysi Eurynomea nostamaan viereensä vieraalle istuimeksi

tuolin ja levittämään sille lampaanvuodan, sillä hän tahtoi puhella muukalaisen kanssa.

Käskettyään Odysseun luokseen kysyi kuningatar tämän nimeä, sukua ja kotimaata.

"Jalo kuningatar", vastasi Odysseus. "Kuuluisa olet viisaudestasi, kaikkialla nimeäsi mainitaan ja kaikki sinulle onnistuu. Kysymyksiisi tahdon vastata, mutta älä kysy, kuka ja mistä olen. Silloin nousevat mieleeni raskaat muistot, enkä vieraitten nähden tahtoisi valittaen itkeskellä, luulisitte kenties minun viinin liikuttamana kyynelöivän."

"Oi, vieras", virkkoi Penelope. "Kova on ollut minunkin kohtaloni, kova ja raskas. Sinä päivänä minulta kaikki sammui, jona jalo puolisoni Troiaan läksi. Nyt ovat sekä Itakan että lähisaarten jalosukuiset minua kosimassa. Olen kaikin keinoin koettanut häitä viivyttää. Loin kankaan, jota päivät kudoin, yöt ratkoin ja lupasin sitten häitä valmistaa, kun kankaani, jalon Laerteen kuolinvaipan, saan valmiiksi. Kolme vuotta kului, mutta vihdoinkin kosijat viekkauteni keksivät. Nyt ei mikään muu tule neuvoksi kuin lopettaa tämä heidän odotuksensa. Vanhempani vaativat minua ratkaisemaan vaalini ja näen hyvin, miten Telemakos kärsii katsellessaan omaisuutensa hupenemista. — Mutta vieras, kerro nyt sinäkin, missä kotisi on?"

"Jalo kuningatar, koska välttämättä tietää tahdot, en voi olla sitä kertomatta, niin tuskaista kuin se onkin", virkkoi Odysseus. Ja hän aloitti pitkän tarinan. Kretasta hän muka oli kotoisin ja joutunut kerran parin viikon ajan pitämään Odysseuta laivaväkineen vieraanaan. Siihen suuntaan hän jatkoi kertomustaan lisäten vielä, miten oli itse joutunut onnettomuuteen. Muistot puolisosista heräsivät jälleen kirvelevinä ja Penelope itki itkemistään. Odysseus hillitsi itsensä ja katseli kylmän näköisenä puolisonsa surua, vaikka kyynelöt tahtoivat väkisin hänenkin silmiinsä nousta. Mutta Penelope oli jo monet kerrat joutunut valheita uskomaan, siksi hän nyt päätti koetella, puhuisiko vieras totta.

"Jos todella, muukalainen, olet puolisoni tavannut, voinet kertoa, minkälainen puku hänellä oli yllä luonasi vieraillessaan, minkä näköinen hän itse oli ja minkälaisia ne miehet, jotka häntä seurasivat?" kyseli Penelope.

"Oi, kuningatar", alkoi Odysseus, "vaikeata on näin kahden vuosikymmenen kuluttua niin tarkoilleen enää muistaa, mutta koetan. Yllään hän kantoi purppuraviittaa, kultasolkista ja soijissa oli petoa kiinnipitävän koiran kuva. Vielä muistan viitan alta näkyneen vartalon mukaisen, pehmeän ihotakin, joka hohti kuin kulta. Mutta enhän voi tietää, kantoiko hän tätä pukua kotoa asti, vai oliko hän sen matkalla lahjaksi saanut. Muistan vielä yhden hänen tovereistaan, kiharatukkaisen Eurybateen, jota Odysseus näytti suuresti arvossa pitävän."

Yhä voimakkaammaksi kasvoi Penelopen ikävä kuullessaan selvästi kuvattavan Odysseun puvun ja hän huudahti:

"Vieras, tosia ovat sanasi. Itse sen puvun hänelle tein, itse soljen siihen kiinnitin. Ja nyt en koskaan saa häntä kotiin tervetulleeksi toivottaa!"

"Jalo kuningatar, älä itkulla ihania kasvojasi pilaa", virkkoi Odysseus. "Puolisosi palaa. Tesprotoin kuningas Feidon itse minulle hänen tulostaan kertoi. Runsaat lahjat näin, jotka hän myötänsä tuo. Itse hän oli silloin Dodonassa Zeun orakelia kuulemassa. Siis huolesi heitä, kuningatar. Vannon Zeun ja tämän Odysseun kotilieden kautta totta puhuvani. Se päivä on lähellä, jolloin Odysseus kotiinsa saapuu."

"Sanasi toteutukoot, vieras", lausui Penelope, "vaikka sitä sydämessäni epäilenkin. Ja te neidot, laittakaa vieraalle oiva vuode, hänelle kylpy valmistakaa ja pukekaa kunnon vaatteisiin. Huomenna hän Telemakon kanssa aterioikoon. Onneton se, joka häntä uskaltaa solvata."

"Ei, kuningatar, suo minun yöni viettää kuten tähänkin asti, vuoteetta, vaipatta", kielteli Odysseus. "Samoin jalkojani en salli kenenkään neidoistasi pestä, eikä luonasi ole ketään kokenutta, vanhaa palvelijatarata."

"Puhut viisaasti, vieras", lausui kuningatar, "viisaammin kuin kenkään toinen. Eurykleia, auta vierasta, pese hänen kätensä ja jalkansa, kuten ennen isännällesi teit."

Vanha Eurykleia alkoi katkerasti itkeä ajatellessaan Odysseuta, joka kenties hänkin kulki ventovieraitten pilkattavana, tämän vieraan tavoin. "Mutta en voi olla sanomatta sitä, että tämä vieras enemmän kuin kenkään toinen täällä käynyt muistuttaa kooltaan, ääneltään ja jalkojensa muodolta Odysseuta", nyhkytti vanhus.

"Samaa ovat muutkin sanoneet", vastasi vain Odysseus.

Vanha Eurykleia sekoitti kylmää ja kuumaa vettä miellyttävän haaleaksi ja alkoi pestä vieraan jalkoja.

Odyseus pelkäsi tulevansa ilmi, sillä hänen toisessa jalassaan oli arpi, jo lapsena saatu, ja Eurykleia sen hyvin tuns. Haavan oli villisika purrut hänen kerran käydessään Parnassolla äitinsä mahtavan isän Antolykon luona. Tämä kuulu kuningas oli käynyt tervehtimässä vävyään Laertestä ja tytärtään. Eurykleia oli nostanut vastasyntyneen Odyseun äidinisän polvelle, sanoen:

"Valitse sinä nimi odotetulle lapsenlapsellesi!"

"Sen teenkin", vastasi Antolykos. "Koska matkan varrella olen joutunut usein vihastumaan, olkoon hänen nimensä Odyseus, s.o. vihastunut. Ja kun hän varttuu, lähettäkää hänet luokseni, lahjat hänelle runsaat annan."

Näitä lahjoja oli Odyseus mennyt noutamaan. Sydämellisesti ottivat hänet vastaan sekä Antolykos, äidinisä, että äidinäiti Amfitea. Äitinsä veljien kera läksi hän Parnassolle metsästämään. Täällä hän näki tiheässä viidakossa harvinaisen ison villisian. Hän kumartui iskeäkseen sitä, mutta se ennätti ennen ja iski hirveät hampaansa Odyseun polveen, mutta samalla kaatui villisikakin kuoliaana maahan. Hoidellen saatiin haava paranemaan, mutta arpi jäi.

Tämän arven huomattuaan laski Eurykleia hämmästyneenä jalan irti ja huudahti:

"Oi, Odyseus sinä olet, armahin, nyt vasta sinut tunsin, kun käsin sinua kosketin!"

Ja hän katsahti Penelopeen, viitaten Odyseuhun, mutta Odyseus tarttui navakasti vanhaan hoitajaansa:

"Vaiti, tahdotko nyt minulle pahoin käyvän, sinä, joka minua ennen lapsena ollessani hoitelit. Ellet nyt ole hiljaa, seuraa kosto sinua."

"Oi kuningas", virkkoi vanhus hiljaa. "Vaikenen kuin kivi, etkö minua paremmin tunne. Ja kun kosijain koston hetki lyö, mainitsen sinulle ne neitosista, jotka ovat uskottomia olleet."

"Ystävä, kyllä itsekkin näen, keneen luottaa saa, keneen ei. Vaikene sinä vain ja jätä loput jumalain huomaan."

Vanhus läksi noutamaan uutta pesuvettä, sillä äsken hän oli hämmästyksissään kaatanut entisen. Pesun päätyttyä läksi Odyseus jälleen Penelopen luo peittäen arven rääsyillään.

"Tahdon vielä hetken kanssasi puhella", alkoi kuningatar. "Päivän askareissa huolet asettuvat, mutta yön hiljaisina hetkinä nousee tuska sitä kalvavampana, surren ja itkien öitäni vietän. Aatokseni lainehtivat sinne tänne, kuni kevät-öitten satakielen laulu. Sekin, Aëdon raukka, Pandareon tytär, kipeästi suree Itylos-poikaansa, jonka erehdyksestä surmasi. Minun aatokseni viipyy milloin jalossa puoliossani, milloin pojassamme, enkä tiedä mitä tehdä: yhäkö täällä kotona viivyn vai olisiko minun jo toisen puolisona pois lähdettävä. Mutta kerron sinulle vielä unen, jonka äskettäin näin. Tuolla pihalla on parikymmentä hanhea, jotka vedestä vehnäa noukkivat ja usein niitä huvikseni katselen. Silloin oli tulevinaan vuorilta kotka, suuri, vankkanokkainen ja surmasi ne kaikki. Itkin katkerasti hanhien kohtaloa ja akajalaisnaisia oli kokoontuvinaan ympärilläni osaaottavina. Hetken kuluttua palasi kotka, istahti katon harjalle ja huusi selvin ihmisäänin: 'Rohkeutta, kuuluisa Ikarion tytär. Tämä ei ollutkaan unta, vaan totta. Hanhet ovat kosijoita ja minä olen puoliososi, joka tuon heille kaikille surman.' Samassa unikuva katosi, näin vain hanhien pihalla noppivan vehnänpölyä."

"Kuningatar, unenne merkityshän on itsestään selvä", Odyseus vastasi. "Uskon varmasti, että niin tuleekin käymään kuin unessa kuulitte kotkan sanovan. Hän palaa eikä syyllisiä armahda."

"Ei ole kaikkiin uniin luottamista", arveli kuningatar. "Uniakin on kahta lajia. Toiset kulkevat hohtavasta norsunluuportista ja niillä ei ole mitään arvoa, toiset astuvat luisesta käytävästä ja ne jotakin merkitsevät. Mutta tuskinpa minun uneni niihin kuuluu. — Vaan nyt, ystäväni, lähenee ratkaisun hetki lähenemistään ja se raskas aamu valkenee, jolloin minun on tämä ihana koti jätettävä. Nyt aion panna kilpailut toimeen. Odyseulla oli usein tapana ripustaa salin kattoon peräkkäin kaksitoista rengasta ja ampua yhdellä laukauksella nuoli niiden kaikkien läpi. Sen puoliosoksi menen, joka jaksaa Odyseun jousen jännittää ja samanlaisen laukauksen ampua."

"Jalo Penelope, älä pitkitä kilpailuihin ryhtymistä, sillä puoliososi palaa varmasti, ennenkuin kenkään hänen joustaansa jännittää jaksaa."

"Nopeasti aika kanssasi keskustellessa kuluu", virkkoi kuningatar, "mutta jumalat ovat kaikelle määränsä panneet. Nyt lienee käytävä levolle. Valitse vuoteesi, mistä parhaaksi näet."

Ja hän läksi kahden neitosen seuraamana huoneisiinsa ja painui itkien vuoteeseen.

KAHDESKYMMENES RUNO.

Odyseus jäi alas saliin ja heittäytyi pehmeitten vuotien päälle pitkäkseen. Siinä hän maatessaan huomasi nuorten palvelijattarien nauraen poistuvan palatsista kosjain luo öisiin iloihin ja vihastuneena Odyseus mietti, kostaisiko hän heille heti. Mutta itsensä hilliten hän löi rintaansa, virkkaen:

"Vaiti, sydän! Olethan pahempaakin kärsiä saanut, täytyihän sinun nähdä kyplopin surmaavan toverisi, kuinka et tätä jaksaisi kestää."

Hänen siinä unetonna maatessaan läheni häntä Atene, lausuen:

"Miksi yhä valvot, onneton? Olethan omassa kodissasi, puolisisi ja poikasi lähellä."

"Oikeassa olet, jumalatar", Odyseus vastasi. "Mutta mietin, miten noista kosijoista yksin selviydyn."

"Olet epäuskoinen, Odyseus", naurahti Atene. "Moni saa tyytyä halvan tallirengin apuun, ja olenhan minä toki jumalatar, joka olen sinua tähänkin asti ahdingoista auttanut. Mutta nyt on sinun nukuttava, ilman unta ei kukaan kestä."

Odyseus vaipuikin vahvistavaan uneen, mutta hänen puolisonsa heräsi aamuyöstä ja ratkesi katkeraan itkuun.

"Oi, Artemis, Zeun pyhä tytär", hän alkoi rukoilla. "Lähetä nuolesi minuun, niin pääsen pois elämästä ja sen kärsimyksistä. Uneksin, että Odyseus oli täällä luonani, ja se uni oli niin selvä, etten tahdo voida uskoa sen olleen vain unta."

Odyseus heräsi valitukseen, nousi nopeasti vuoteeltaan ja kohottaen kätensä kohti korkeutta hän kääntyi Zeun puoleen:

"Suuri Zeus! Olet minua auttanut maa- ja merihädässä, auta minua nytkin ja näytä minulle jokin merkki."

Samassa antoi Zeus ukkosensa jyristä ja heti kuuli Odyseus toisenkin hyvän enteen. Läheisessä myllyhuoneessa, jossa aina kaksitoista naista yötä päivää oli jauhamassa, kuului jauhavan naisen ääni:

"Oi, Zeus, kaikkien jumaltenkin isä. Korkeudessaasi annoit ukkosen jyrähtää. Jollekin ihmiselle se oli merkinä, olkoon minullekin. Älä salli kosjain enää huomenna täällä asustaa. Polveni väsyvät ainaisesta jauhamisesta. Olkoon tämä heidän viimeinen elinpäivänsä!"

Odyseus iloitsi kuullessaan sekä jyrähdyksen että naisen sanat.

Jo saapuivat saliin palvelijattaret, sytyttivät tulen ja järjestelivät kaikki kuntoon. Jumalainen Telemakoskin heräsi, pukeutui ja astui Eurykleian luo kysyen, onko vierasta hyvin kohdeltu.

"Oma syynsä on, jos vuode oli epämukava. Parempaa hän ei huolinut. Ruokaa ja viiniä hän kyllä sai mielin määrin", vastasi uskollinen vanhus, kiirehtien samalla neitosia jouduttamaan puhdistustöitään, sillä tänään kosijat saapuisivat tavallista aikaisemmin. Kukin riensi tehtävilleen. Jo läheni Eumaioskin tuoden kolme parasta syöttösikaa. Hän kääntyi ystävällisesti Odyseun puoleen kysyen, saiko hän jo osakseen parempaa kohtaloa kuin eilen.

"Jumalat heidän röyhkeytensä kostakoot", vastasi Odyseus.

Samalla läheni Melantoskin, vuohipaimen, tuoden tullessaan parhaat vuohet. Hän ei malttanut taaskaan olla pilkkailematta vierasta:

"Vai täällä sinä yhä vetelehdit, laiskuri! Laita jo luusi täältä! Me emme taida selvitä toisistamme ilman perinpohjaista tappelua."

Odyseus ei huolinut vastata moiseen puheeseen, nyökkäyttihän vain merkitsevästi päätään. Jo astui sinne Filoitoskin, kolmas paimen, ajaen myöskin uhkeita tavaroita palatsiin. Hän läheni Eumaiosta kysellen:

"Ken on tuo vieras kulkija, mistä maasta ja mitä sukua? Miesparka! Muodoltaan hän on kuin kuningas. Mutta useinhan jumalat ottavat näiltäkin onnenpäivät."

Hän läheni Odyseuta, tarttui hänen käteensä ystävällisesti virkkaen:

"Terve sinulle, vieras! Sinua katsellessani nousee kyynel silmääni, sillä muistan jaloa isäntääni. Kenties hänkin kiertelee parast'aikaa risoissaan ventovieraita maita. Jos hän taas Hadeessa jo on, säälin

häntä vielä enemmän. Sellaista isäntää oli ilo palvella. Jo olisinkin aikoja sitten täältä lähtenyt, noitten korskeitten kosijain parista poistunut toisille maille, ellen yhä odottaisi Odysseun paluupäivän koittoa."

"Viisas näyt olevan, paimen", Odysseus vastasi. "Siksipä sinulle sanonkin ja sanani valalla vahvistan: ennenkuin täältä tänään lähdet, olet näkevä Odysseun palaavan ja kovasti kosijoille kostavan."

Lehmipaimen virkkoi silloin:

"Zeus sanasi toteuttakoon!" Ja uskollinen Eumaioskin yhtyi toivomukseen kaikesta sydämestään.

Näiden uskollisten palvelijain siinä keskustellessa suunnittelivat kosijat, miten surmata Telemakos. Mutta silloin lensi siitä ohitse kotka, kynsissään vapiseva kyyhky.

"Siinä oli enne", Amfinomos virkkoi. "Aikeemme ei tule onnistumaan. Käykäämme ennemmin aterioimaan."

Toisetkin siihen yhtyivät ja joukko painautui saliin. Odysseulle Telemakos osoitti istuimen aivan ovensuussa ja virkkoi:

"Kas tässä viiniä! Istu siinä rauhassa. Tämä ei, näes, ole mikään ravintola, vaan Odysseun talo, jossa minä nyt olen isäntänä. Ja te kosijat, antakaa vieraamme istua rauhassa, ettei tappelua synny."

Kiukuissaan purivat kosijat huulta kuullessaan Telemakon sanat ja Antinous sanoi:

"Ei ole helppoa kuulla noin rohkeita sanoja, mutta kärsikäämme, kunnes Zeus toisin päättää."

Kotvan aikaa kului rauhassa, mutta jo alkoi taas kuulua pilkkasanoja ja samelainen, upporikas Ktesippos ilkkui:

"Onhan oikeus ja kohtuus, että Telemakon vieraat saavat mitä muutkin vieraat. Minäkin annan tälle lahjani."

Ja sen sanottuansa hän tarttui härän reisuuhun ja heitti sen kohti Odysseuta, joka kuitenkin ennätti väistää. Harmistuneena huudahti silloin Telemakos:

"Sinun onneksesi se ei osunut, muuten olisi peitseni sinut lävistänyt ja isäsi olisi saanut häitteen sijasta valmistaa sinulle hautajaisia. Eikö se teistä riitä, että omaisuuteni tuhlaatte, pitääkö teidän solvata vieraitanikin. Soisin teidän ennemmin onnistuvan murhahankkeissanne minua vastaan, kuin tahtoisin nähdä ainaista ilkitöitten harjoitusta."

Kaikki vaikenivat, mutta pian virkkoi Agelaos:

"Älköön teistä kukaan pahastuko Telemakoon sanoista. Mutta tahtoisin häntä itseään tekemään lopun tästä. Kosk'ei ole enää vähintäkään toivoa Odysseun paluusta, olisi tietysti selvintä, että Penelope heti valitsisi puolison itselleen, silloinhan sinä, Telemakos, saisit yksin rauhassa hoitaa omaisuuttasi."

Telemakos vastasi siihen:

"En ole estellyt äitini avioliittoa, päinvastoin saisi hän vielä runsaat lahjatkin. Mutta jumalat varjelkoot minua karkoittamasta häntä kodista vastoin tahtonsa."

Atene herätti heissä silloin naurun halun, ja kaikki kosijat alkoivat nauraa luonnotonta naurua kasvot vääntyneinä ja kyynelten valuessa silmistä.

Silloin alkoi tietäjä Teoklymenos:

"Oi, ihmisparat, mitä nyt tuleekaan tapahtumaan. Katsokaa, pimeys leijailee ympärillänne, kyneleet silmistänne vierivät, oi, seinät ovat veren tahraamat, tuskan huutoja kuuluu ja katsokaa, katsokaa, eteinen on varjoja täynnä, piha samoin ja kaikki kiirehtivät Hadesta kohti! Katsokaa, oi näettekö, aurinko on sammunut, murhan pimeys peittää kaiken!"

Kosijat nauroivat yhä makeammin ja Eurymakos virkkoi:

"Tuo vieras on hullu! Taluttakaa hänet ulos valoon, koska täällä on niin pimeä olevinaan."

"Terveet ovat jalkani, minulla on pari silmiä, samoin korvia, osaan itsekin ulos ja lähdenkin heti, sillä kohta on jokaisen teidän hetkenne lyönyt", lausui tietäjä, lähtien pois ystävällisen Peiraion luo.

Kosijat yhä nauroivat ja eräs heistä sanoi:

"Jopa sinulla on huono vieras-onni, Telemakos-parka. Toinen vieraistasi on tuollainen rääsyläinen, toinen taas hullu. Tekisit viisaammin, jos panisit molemmat laivaan ja veisit sikeliä luo, siellä maksetaan tuollaisista rahaa."

Näin ilkkuen nauttivat kosijat uhkeata aamiaistaan aavistamatta, minkälaisen illallisen Odysseus Atenen avulla heille tulisi valmistamaan.

KAHDESKYMMENESENSIMÄINEN RUNO.

Penelope nousi neitostensa kera palatsin aarrehuoneisiin kädessä kultainen avain, jossa oli norsunluinen pää. Täällä aarrekammioissaan säilytti Odysseus kerran nuorena spartalaiselta Ifitolta saamaansa arvokasta joustia. Hän ei milloinkaan kuljettanut sitä muassaan, piti vain tallessa nuoruudenaikuisen ystävyysmuistona. Täällä huoneissa oli suuria arkkuja täpö täynnä kallisarvoisia vaatteita ja muita rikkauksia. Penelope otti naulasta jousen ja silloin tulvehtivat voimakkaina mieleen onnellisten vuosien muistot. Itkien hän katseli Odysseun lempijousta. Sitten hän läksi alas, parin neitosen kantaessa silmukkarenkaita, joiden läpi nuolen tuli lentää. Saavuttuaan alas saliin hän pysähtyi ovelle virkkaen:

"Rohkeat kosijat! Te täällä mielin määrin majaillette ja pakotatte minut ratkaisuun. Kuulkaa, tänään pidämme kilpailut, silloin näemme, ken teistä voittaa. Tässä on jalon puolisoni jousi. Ken sen jaksaa jännittää ja yhdellä laukauksella nuolen kaikkien kahdentoista renkaan läpi ampuu, häntä puolisona seuraan ja jätän ainiaksi tämän minulle niin rakkaan kodin."

Samalla hän ojensi jousen Eumaiolle kosijoille annettavaksi. Mutta Eumaioskaan ei voinut kyöneleitään pidättää, niin selvästi muistui rakas isäntä mieleen ja Filoitioskin ratkesi itkuun.

"Te tomppelit! Vai tässä te rupeatte vetistelemaan ja lisäätte kuningattaren surua. Ellette voi itseänne hillitä, menkää ulos itkemään, niin ei kilpailumme häiriinny. Tässä on työtä tarpeeksi, sillä harva pystyy Odysseun kanssa kilpailemaan."

Niin lausui Antinous, mutta sydämessään hän kuitenkin luuli jaksavansa jousen jännittää ja voiton saada. Silloin virkkoi Telemakos:

"Miten mieletön olenkaan, kun riemuitsen kilpailusta! Miehet, koettakaa onneanne, katsokaa, onhan palkkannekin verraton, nainen ihana, jollaista toista ei etsimälläkään löydä! Tekeepä minunkin mieleni yrittää. Jos voitan, silloin saan pitää äidin luonani."

Hän asetti renkaat pitkään riviin, heitti vaipan hartioiltaan, tarttui jouseen ja yritti jännittää, mutta turhaan. Kolmesti hän koetti, mutta aina yhtä huonolla menestyksellä. Silloin Odysseus viittasi häntä luopumaan yrityksestä ja Telemakos kehoitti muita koettamaan onneaan.

Antinous ehdotti aloitettavaksi samassa järjestyksessä, jossa he pöydässä istuvat. Nousi silloin Leiodes ja tarttui jouseen, mutta turhaan yrittivät hänen hienot, töihin tottumattomat sormensa sitä jännittää. Toivotonnan hän jätti jousen virkkaen:

"Turhaa työtä taidatte tehdä. Viisainta lie ajoissa luopua tavoittelemasta sitä, mitä ei kuitenkaan saa. Te kaikki luulette onnistuvan, mutta jouseen tartuttuanne huomaatte saavanne lähteä etsimään itsellenne puolisoa muualta."

Harmistuneena virkkoi silloin Antinous: "Mitä puhetta se sellainen on! Jollei sinun äitisi sinua jousenjännittäjäksi synnyttänytkään, ei sinun tule ajatella kaikkia yhtä mahdottomiksi. Melanteus, tuo talia, lämmitä sitä ja voitele sillä jousi, niin näette, miten käy."

Melanteus teki kuten käskettiin, kosijat koettivat vuoroitellen, mutta ainoakaan ei onnistunut. Nyt olivat jäljellä ainoastaan Eurymakos ja Antinous, joukon etevimmät urheilijat.

Kilpailujen kestäessä oli Odysseus Eumaion ja Filoition seuraamana astunut ulos. Täällä hän kysyi heiltä, kenen puolta he pitäisivät, jos Odysseus kerran palaisi. Empimättä vastasivat silloin molemmat henkensä Odysseun puolesta antavansa ja rukoilivat, että Zeus kerran sallisi rakastetun isännän palata.

"Toivonne on toteutunut", lausui nyt Odysseus. "Katsokaa, tässä hän seisoo edessänne kahden pitkän vuosikymmenen kuluttua. Te olette palvelijoista ainoat, jotka kotiatuloani olette odottaneet. Jos jumalat minun voittaa suovat, maksan teille runsaan palkan. Puolison teille hankin ja kodin läheltä omaani

annan ja siitä lähtien teitä kohdellaan Telemakon ystävinä ja veljinä. Osoittaakseni totta puhuvani, katsokaa arpea polvessani, jonka kerran Antolykon vieraana ollessani sain."

Nähdessään suuren arven tunsivat uskolliset palvelijat heti isäntänsä ja lankesivat itkien hänen kaulaansa.

"Ystävät, ei ole nyt itkuun aikaa", virkkoi Odysseus; "varovaisia on meidän vielä oltava. Nyt käyn minä yksin sisään, seuratkaa te vasta hetken päästä. Sinä, Eumaios, käy sulkemaan ovet naisten puolelle ja varoita, ettei kenkään sieltä mihinkään liikahta, vaikka melua alkaisikin täältä kuulua. Sulje sinä, Filoitios, lujasti linnan portit. Tuolla sisällä pyydän minäkin saada jännittää jousta. Kukaan ei sitä tietysti minulle anna, mutta ojenna sinä, Eumaios, se käteeni, kosijain vastusteluista huolimatta."

Nyt hän astui jälleen sisään ja istuutui entiselle paikalleen. Eurymakos oli parast'aikaa voimiaan ponnistaen koettamassa onneaan, mutta vaikka hän kuinka rasvasi jousta, ei hän jaksanut sitä jännittää. Sekä harmissaan että murheissaan hän luopui yrityksestä huoaiden:

"Tämäpä häpeä! En yksin Penelopen menettämistä sure, onhan sekä Itakassa että muualla neitoja kyllin, mutta se on harmini syynä, että me kaikki olemme niin paljoa huonompia kuin jumalainen Odysseus. Johan jälkimaailmakin meitä siitä pilkkaa."

"Ei, Eurymakos, ei niin", lohdutti Antinous. "Etkö muista, että tänään on Apollon juhlapäivä, tuon jousenampujan suojelijan. Onhan mahdollonta, että kenkään nyt voisi onnistua. Mutta yrittäkäämme huomenna ja silloin paremmalla onnella."

Toiset olivat samaa mieltä ja meluten he tarttuivat viinipikareihinsa, kun Odysseus sanoi:

"Oikeassa olette. Huomenna jumalat varmasti antavat jonkun teistä voittoa. Mutta antakaa jousi minulle, minäkin koettaisin, vieläkö on jäsenissäni voimaa, vai joko vaivat ovat sen kokonaan vieneet."

Mutta silloinkos kosijat raivostuivat ja Antinous, joka tavallisesti esiintyi heidän puhemiehenään, huudahti:

"Kaikkeaa sitä kuullakin saa! Olethan, mies, vallan järkeä vailla! Eikö se jo riitä, että saat olla täällä sisällä, syödä kanssamme ja kuunnella keskustelujamme. Jätä jousi rauhaan! Jos voittamaan sattuisitkin, lähettäisimme sinut säälittä julman kuningas Eketon luo ja siellä et vähällä selviäisi."

Mutta Penelope, pahastuneena Antinoun karkeista sanoista, nuhteli puhujaa:

"On väärin puhua noin Telemakon vieraille. Jos hän pystyisikin kokeeseen, eihän tarvitsisi pelätä, että hän minua puolisoikseen vaatisi."

"Oi, jalo Penelope", vastasi hänelle kosijain puolesta Eurymakos. "Sitähän emme pelkää, mutta ihmisten nauru ja pilkka on heti valmiina ja kautta maitten sanotaan: jopa oli ylväällä kuningattarella vähävoimaisia kosijoita, koska kuljeskeleva kerjäläinen heidät voitti."

"Teidän maineenne ei tähänkään asti liene suuri", virkkoi Penelope. "Sallikaa vieraan voimiaan koettaa. Jos hän onnistuu, annan hänelle juhlavaatteet, miekan ja keihään."

Mutta Telemakos kääntyi kuningattaren puoleen, sanoen:

"Äitini, kenelläkään ei ole jouseen suurempaa oikeutta kuin minulla. Joko sen sitten annan tai en. Käy sinä huoneisiisi, hoitele siellä tehtäviäsi, miesten asia on aseista puhua."

Hämmästyneenä katsahti Penelope poikaansa ja huoneisiinsa käydessään hän mietti Telemakon sanoja. Mutta samassa nousivat taas mieleen muistot Odysseusta ja kyneleet kohosivat kauniin kuningattaren silmiin.

Salissa Eumaios tarttui jouseen aikoen jättää sen Odysseulle, mutta kosijat nostivat silloin sellaisen melun, että paimen laski säikähtyneenä jousen kädestään.

"Eumaios, ethän kaikkia voi totella", nuhteli Telemakos. "Ojenna heti jousi vieraalle, jos vihaani välttää tahdot. Ellet tottele, karkoitan sinut heti pois talostani."

Eumaios totteli silloin heti, ojensi Odysseulle jousen ja kiirehti sitten Eurykleian luo, käskien sulkea naisten ovet Odysseun määräysten mukaan. Filoitios niinikään pujahti ulos ja sulki lujasti palatsin portit.

Odysseus otti jousen käteensä, käänteli ja katseli sitä joka taholta, olisiko se hänen poissaollessaan päässyt pilaantumaan. Kosijat naureskelivat hänen tarkastukselleen.

"Kas, kas, miten hän tarkastelee niinkuin olisi oikein asiantuntija. Ehkäpä hänellä on kotonaan useitakin tuollaisia. Tai kenties hän aikoo tehdä samanlaisen itselleen", ivailivat he.

Heidän puhettaan ei Odysseus edes kuunnellut, näpättyi vain jousen jännettä, kuten taitava sitran soittaja uutta soitinta koetellessaan. Jänne soinnahti kirkkaasti, ja silloin kalpenivat kosijat. Samassa jyrähti Zeun ukkonen merkiksi sydämessään riemuitsevalle Odysseulle. Hän otti pöydältä nuolen, asetti sen jouseen ja ampui. Nuoli lennähti kaikkien kahdentoista renkaan läpi ja tarttui väristen vastakkaiseen seinään.

"Telemakos, ei tarvitse sinun hävetä vieraasi vuoksi", lausui hän jatkaen sitten levollisesti: "Yhä näkyvät voimani olevan jäljellä. En kauan tähdännyt enkä kauan jännittänyt. Nyt on illallinen vielä valmistamatta ja kun se on loppunut, seuraa voitto ja tanssi, kuten ainakin."

Ja nyökätettyään päätään merkiksi Telemakolle, tarttui tämä miekkaan ja asettui seisomaan isänsä viereen.

KAHDESKYMMENESTOINEN RUNO.

Odysseus heitti nyt rääsyt yltään ja asettui ovelle huudahtaen:

"Kas niin, nyt päättyivät kilpailut, mutta sen sijaan alkavat toiset leikit!"

Ja kohottaen jousensa hän ampui maljaansa kohottavaa Antinouta, niin että nuoli tunkeutui niskasta ulos ja Antinous kaatui, veren virtanaan valuessa, kuoliaana maahan. Silloin nousi salissa kova melu. Kosijat silmäilivät seinille aseita etsien, mutta ei ainoatakaan näkynyt.

"Olet murhannut Itakan jaloimman miehen ja siitä koituu sinulle kosto", he huusivat.

Mutta Odysseus virkkoi, luoden heihin katkeran katseen:

"Mielettömät, ette luullet minun Troiasta koskaan palaavan, siksi olette täällä julkeasti ellette ja kosineet puolisoani, vaikka minäkin olen vielä elossa. Te ette ole pelänneet jumalain enemmän kuin ihmistenkään kosta, mutta nyt se jo leijailee päitteenne päällä."

Kauhun vallassa kosijat koettivat keksiä jotakin pelastuskeinoa, kunnes Eurymakos vihdoinkin alkoi:

"Sanoit oikein, Odysseus, Itakan kuningas, paljon paha on näissä saleissa harjoitettu. Mutta katso, tuossa makaa kaiken pahan alku ja juuri, Antinous, joka kaiken suunnitteli. Mutta hän on jo saanut koston, ole armelias ja säästä meitä, sinun kansaasi olemme ja sinulle monin kerroin maksamme, mitä täällä on tuhlattu."

Mutta synkkänä Odysseus vastasi:

"Ei riitä se, Eurymakos. Vaikka kaiken omaisuutenne toisitte ja vielä enemmänkin, ette sillä ole tekemäänne paha korvanneet. Nyt teille asetan rehellisen taistelun tai paon, jos pakoon pääsette. Mutta se tuskin onnistuu ainoallekaan."

Vavisten seisoivat kaikki.

"Ystävät, ei hän ketään säästä kerran jouseen tartuttuaan. Vetäkäämme miekkamme ja rynnätkäämme kaikki hänen kimppuunsa. Kun hänet saamme oven suusta syrjään, riennämme heti apua hakemaan", lausui Eurymakos, juosten miekka ojossa Odysseuta kohti. Mutta samalla lensi surman nuoli Odysseun kädestä ja Eurymakoskin kaatui kuoliaana maahan. Nuori Amfinomos riensi miekka paljastettuna ovea kohti, mutta hänet kaasi Telemakon keihäs. Telemakos ehdotti nyt isälleen, että hän hakisi heille sekä molemmille uskollisille paimenille kypärin ja kilven sekä keihäät.

"Riennä, mutta palaa nopeasti, ennenkuin nuoleni loppuvat, silloin jään yksin aseetonna heitä vastaan", kehoitti Odysseus, ja heti kiirehti Telemakos asekammioon valiten sieltä neljä parasta kypäriä ja kilpeä, samoin myös kahdeksan oivaa keihästä.

Odysseus ampui sillä aikaa kosijan toisensa jälkeen. Ei yksikään nuoli lentänyt harhaan. Mutta nuolien loputtua hän painoi päähänsä töyhtöpäisen kypärin ja tarttui keihäisiin. Aivan hänen lähellään oli seinässä ovi, joka johti ulos. Tähän Odysseus asetti Eumaion. Joku kosijoista ehdotti sitä tietä

käytettäväksi, mutta Melanteus arveli sitä turhaksi. Sen sijaan hän lupasi tuoda heille aseita yliskamarista, jonne hän arveli ne viedyiksi. Hetken kuluttua huomasikin Odysseus kahdellatoista kosijalla hyvät varustukset. Silloin Odysseus alkoi epäillä taistelun päättymistä ja hän virkkoi Telemakolle:

"Poikani, katso, mistä nuo aseita saavat? Onko joku neitosista heidän apunaan, vai Melanteusko heitä auttaa."

"Oi, isä, minussa on vika. Unohdin ovet auki. Mutta riennä, Eumaios ja katso, ken heille apuna toimii", lausui Telemakos.

Samassa Eumaios huomasi Melanteun pujahtavan ovesta.

"Katso, suuri Odysseus, tuolla meni tuo petollinen mies. Mitä teen hänelle, jos hänet voitan? Surmaanko, vai tuonko luoksesi?"

Odysseus virkkoi:

"Kätensä ja jalkansa sitokaa ja hänet korkealle kattoon ripustakaa. Siellä hän saa kärsiä tuskallisen kuoleman."

Molemmat paimenet riensivät yliskamariin ja, aivan oikein, siellä Melanteus oli perimmässä nurkassa aseita kokoamassa ja palasi juuri sieltä kilpiä ja keihäitä käsissään. Paimenet hyökkäsivät silloin hänen kimppuunsa, sitoivat kädet ja jalat lujasti ja hinasivat hänet kattoparrujen tasalle.

"Kas, siellä sinun kelpaa pehmeillä untuvilla levätä. Kunhan et vaan nukkuisi liian kauan, vaan heräisit huomisaamuna ajoissa ajamaan vuohia kosijoille", pilkkaili Eumaios, kiiruhtaen Odysseun luoksi. Salissa olikin ankara taistelu käymässä, heitä oli vain neljä miestä kosijain suurta parvea vastaan. Samassa läheni Atene Mentorin muodossa.

"Terve, Mentor, tule avuksemme ja muista minua, ikä- ja sotatoveriasi", lausui hänelle iloisena Odysseus, aavistaen sen sittenkin olevan Atenen.

"Mentor, ethän toki meitä jätä", huudahti Agelaos. "Varo silloin itsesi! Kun sekä isän että pojan olemme surmanneet, tulee sinun vuorosi. Ja silloin emme säästä sinua, enemmän kuin omaisuuttasikaan, emme myös puolisoasi emmekä lapsiasi."

Mutta vale-Mentor puhui tyytymättömänä:

"Ei näy sinussa, Odysseus, enää olevan samaa urhoutta, jota Priamon muureilla osoitit ihanan Helenan vuoksi taistellesi. Nytkö pelkäätkö kosijoita! Seiso rinnallani, niin näet, miten ystävytytesi palkitsen."

Mutta sittenkään hän ei vielä sallinut ratkaisua, vaan koetteli sekä Odysseun että Telemakon urhoollisuutta. Yht'äkkiä hän katosi, mutta istahti pääskynä katon harjalle.

Etevimmät kosijoista olivat jo kaatuneet ja nyt johtivat taistelua Agelaos, Eurynomos ja viisas Polybos.

"Pian tuon kurjan miehen murramme", huudahti Agelaos. "Katsokaa, eihän Mentorkaan häntä auttanut, vaikka siinä kerskaili. Heittäköön nyt vain kuusi joukostamme keihään, toiset säästäkööt sillä aikaa aseitaan."

Voimakkaasti heitti kuusi, henkensä puolesta taistelevaa aseensa ainoankaan osumatta. Mikä meni oveen, mikä seinään, mikä mihinkin, mutta kun Odysseus pienine joukkoineen heitti, kaatui taas neljä kosijoista ja loput pakenivat kauhuissaan salin perimmäiseen nurkkaan. Mutta armoa ei annettu ja toinen kaatui toisensa jälkeen. Ainoastaan kaksi joukosta sai jäädä henkiin, toinen oli soittaja Femios, joka kosijain pakottamana oli palatsissa soitellut, toinen Medon, jonka Telemakos todisti aina kohdelleen häntä hyvin.

Odysseus katseli tarkoin ympärilleen, olisiko kukaan päässyt piiloutumaan ja siten säästynyt, mutta ainoatakaan elävää olentoa ei näkynyt, ruumiita vain kasoittain.

"Poikani, riennä heti kutsumaan Eurykleia tänne", käski Odysseus.

Telemakos kiirehti täyttämään isänsä määräystä, ja kun Eurykleia saapui ja näki koko hävityksen, valtasi hänet suuri riemu. Mutta Odysseus, joka verentahriman leijonan tavoin seisoi keskellä kaatuneita, virkkoi:

"Ystävää, kätke ilosi, on väärin riemuja tässä ruumiitten keskellä. He ovat saaneet palkkansa. Vaan

sano, montako petturia on palvelijattarien joukossa ja kuinka moni on uskollisena minulle pysynyt."

"Kuningas, viisikymmentä on täällä palvelevaa neitoa ja niistä on kaksitoista, jotka eivät minua tottele, eivät edes Penelopea. Mutta joko riennän tulostasi ilmoittamaan kuningattarelle, joka äsken vaipui uneen?"

Odysseus käski kuitenkin jättämään kuningattaren rauhaan, mutta sen sijaan tuli Eurykleian lähettää uskottomat neidot hänen luokseen. Nämä ratkesivat itkuun nähdessään kosijat, ystävänsä, kuolleina, mutta Odysseus pakotti heidät kantamaan pois ruumiit ja puhdistamaan salin. Sitten seurasi neitosten rangaistus. Heidät ripustettiin hirsipuuhun. Melanteuskin kuljetettiin pihalle ja sai hänkin osakseen häpeällisen kuoleman. Eurykleia toi nyt saliin tulikiveä, jota Odysseus siellä poltti hävittääkseen kaikki jäljet ja kehoitti sitten Eurykleiaa kutsumaan saliin Penelopen ja toiset palvelijattaret.

"Mutta, kuningas, tuon sinulle uudet vaatteet, jätä jo nuo rääsyt", pyysi Eurykleia. Odysseus kieltäytyi kuitenkin vielä pukua vaihtamasta.

Itkien ja soihdut käsissä astuivat palvelijattaret saliin ja Odysseun polvia syleillen he toivottivat hänet tervetulleeksi kotiin.

KAHDESKYMMENESKOLMAS RUNO.

Niin nopeaan kuin vanhat jalat kantoivat riensi Eurykleia ilmoittamaan emännälleen ilosanomaa.

"Nouse, kuningatar, nouse pian, Odysseus on saapunut ja on jo kostanut kotisi häpäisijöille", hän riemuitsi.

"Oi, Eurykleia, jumalat ovat järkesi hämmentäneet", nuhteli heräävä kuningatar. "Miten voitkaan vielä laskea leikkiä kanssani, tiedäthän muutenkin suruni suuruuden. Ja nyt herätit minut turhaan makeammasta unestani. Näin hyvin en olekaan nukkunut kahteen vuosikymmeneen. Mene nopeasti alas! Jos joku toinen olisi tämän tehnyt, olisin häntä rangaissut, ikäsi pelasti sinut vihaltani."

"Ei, lapseni, en laske leikkiä", virkkoi vanhus. "Totta puhun. Se vieras, jota kaikki ivasivat, on Odysseus. Telemakos tiesi sen, vaikk'ei siitä hiiskunut."

Nopeasti hypähti Penelope vuoteeltaan, syleili vanhaa hoitajaa ja kysyi, miten Odysseus saattoi kaikki voittoa.

"En nähnyt enkä kuullut, miten kaikki kävi", kertoi Eurykleia, "mutta valitusta kuului saleista huoneisiin, jossa kaikki palatsin naiset istuivat lukittujen ovien takana. Vihdoin kuulin Telemakon kutsuvan minua ja kun alas saliin astuin, näin Odysseun seisovan kuin hurjan leijonan kosijain ruumiiden keskellä."

"Ystäväni", virkkoi kuningatar, joka jälleen alkoi epäillä uutista, "käykäämme alas poikani luo. Haluan nähdä murhatut kosijat ja heidän voittajansa."

Hän astui alas saliin vapisevin sydämin miettien, kysyisikö vieraalta jotakin vai rientäisikö syleillen häntä tervehtimään. Hän istahti kuitenkin lieden ääreen vastapäätä pilariin nojaavaa Odysseuta, joka odotti, että Penelope häntä ensin puhuttelisi. Kuningatar istui aivan hiljaa katsellen. Jo näyttivät piirteet tutuilta, mutta vilkaistuaan vaaterisoihin, tuntui hän taas oudolta.

Silloin astui Telemakos pahastuneena äitinsä luo, virkkaen:

"Oi, äiti, miten kivikova sydämesi onkaan! Miks'et riennä isän luo, miksi et puhu hänelle, et kysele mitään. Noin liikkumatonna ei kenkään toinen vaimo voisi istua, jos hänen puolisonsa kahden pitkän vuosikymmenen kuluttua palaisi. Et ole konsaan moista kovuutta osoittanut."

Jalo Penelope sanoi silloin:

"Oi, poikani, sydämeni on niin täynnä, en tiedä mitä sanoa, mitä tehdä, tuskin rohkenen hänen kasvohinsa katsettani luoda. Mutta jos hän todella on Odysseus, silloin kyllä toisemme tunnemme, sillä meillä on omat merkkimme, joita ei kukaan muu tunne."

Hymy valaisi silloin Odysseun kasvoja ja hän lausui pojalleen:

"Telemakos, salli äitisi panna minut koetukselle, pian hän minut tuntee, vaikka hän vielä epäilee. Mutta, poikani, ensin on meidän mietittävä, mitä teemme. Lain mukaan: jos yhden ainoan miehen murhaat, on sinun heti lähdeittävä pakoon ja jätettävä isänmaasi. Miten nyt käy meille, jotka olemme ottaneet hengiltä kaikki Itakan ylhäisimmät."

"Isä, ei ole sinun älyäsi kenellekään toisella", Telemakos vastasi. "Mitä meidän on tehtävä, sen sinä parhaiten tiedät. Me yhdymme sinuun, teet mitä tahansa."

"Parasta lienee, että ensiksi kukin pukeutuu juhlapukuun, neidotkin koristautuvat kuni häihin konsaan. Soittajat tarttukoot sitraan ja tanssin säveleet kajahdelkoot kauas, niin että ohi astuvat luulevat täällä häitä vietettävän. Silloin ei sanoma kosijain kohtalosta liian varhain leviä. Sitten saamme kyllä tietää, mikä Zeun tahto on."

Heti tottelivat kaikki ja kohta kaikui saleista iloiset karkeloivien äänet, niin että ohikulkijat puhelivat keskenään:

"Jo on siellä häät, monen kosima kuningatar on vihdoinkin ottanut puolison. Eipä vaan jaksanut uskollisesti Odysseuta odottaa!"

Niin ei kukaan tiennyt, miten asiain oikea laita oli.

Kun Odysseus nousi kylvystä ja pukeutui uusiin, loistaviin vaatteisiin, palasi hän jälleen kasvoiltaan ihanana, varreltaan uljaana puolisonsa luo, istahti hänen lähelleen, lausuen:

"Olet ihmeellinen nainen, Penelope! Kuka toinen saattaisikaan noin jäykkänä istua puolisonsa palatessa vuosikymmenten kuluttua. Mutta Eurykleia, laita vuoteeni kuntoon, tahdon vaivoistani päästä levolle."

"Tee, kuten hän kääsee, Eurykleia", sanoi viisas Penelope, "mutta siirrä hänen vuoteensa toiseen huoneeseen."

Näin hän sanoi koetellakseen Odysseuta.

Mutta katkerana virkkoi silloin sankari:

"Siirtää vuoteeni! Ken sen voi siirtää? Ei siihen ihmisvoima riitä. Kasvoi ennen pihalla korkea, tuuhealatvainen öljypuu ja kukkiin puhkesivat keväisin sen oksat. Rakensin silloin huoneen sen ympärille, latvan katkasin ja katon sen ylle kohotin. Rungosta veistin vuoteeni patsaan ja siihen norsunluu- ja kultakoristeet taoin. Sellaiseksi sen tein, mutta vieläkö lie patsas paikoillaan, sitä en tiedä, vai joko sen vieras käsi on poikki lyönyt."

Mutta silloinpa läikähti riemu Penelopen sydämässä, ja ilosta hurmaantuneena hän riensi syleillen tervehtimään kauan kaivattua puolisoaan:

"Oi, rakkahin, ällös vihastu, jos sinua epäilin, sinä miehistä viisain. Jumalat ovat onneamme kadehtineet, siksi he meidät erottivat, eivät tahtoneet meille yhteisien nuoruusvuosien riemuja suoda, eivätkä yhdessä kohti vanhuuden päiviä käydä. Oi, ällös ole minulle vihainen. Pelkäsin, näet, aina jonkun ventovieraan tulevan ja viekkaudella minua Odysseuna lähestyvän. Usein muistin Helenaa, jonka erehdys tuli niin kalliiksi. Mutta nyt tunnen sinut, tunnen armaan puolisoni, sillä vuoteemme salaisuutta ei tiedä muut kuin me molemmat ja yksi ainoa palvelijatar, kotoa saamani Aktoris."

Odysseuskaan ei voinut enää liikutustaan pidättää, vaan onnellisena, hurjasti sykkivin sydämin hän sulki uskollisen puolison syliinsä. — Riemuiten silmäili Penelope Odysseuta, katseli kuin haaksirikkoinen, joka rannattomalta tuntunutta ulappaa uidessaan vihdoinkin näkee edessään kallion kohoavan. Kotvan siinä vielä onnelliset puhelivat, kunnes läksivät levolle. Mutta uni ei kummankaan silmään tullut, niin paljon oli molemmin puolin kyselemistä ja kertoilemista. Ja Odysseus, kuultuaan Penelopen kärsimyksen, kertoi omia kokemuksiaan, kunnes vihdoinkin molemmat vaipuivat virkistävään uneen.

Mutta Atene pidätti aamuruskon jumalatarta yövuoteellaan tavallista kauemmin, kunnes Odysseus oli ennättänyt kyllikseen levätä. Aamun valjetessa nousi kotia saapunut virkistyneenä vuoteeltaan ja puhui puolisolleen:

"Penelope, lähden nyt tervehtimään vanhaa isääni, joka on saanut huolia niin runsaasti kantaa. Sinun huoleksesi jää suojella kotiamme, kunnes palaan. Pian leviää tieto kosijain lopusta, mutta sulkeudu sinä neitosinesi huoneisiisi, äläkä välitä, mitä ympärilläsi tapahtuu."

Jäähyväiset jätettyään Odysseus läksi Telemakon ja molempien uskollisten paimenten seuraamana maaseudulle. Aurinko levitti valoaan kaupunkiin, mutta Atene kietoi heidät hämärään, niin ettei heitä

kenkään huomannut.

KAHDESKYMMENESNELJÄS RUNO.

Hermes, joka kultasauvallaan koskettelee ihmisten silmiä, sulkee ne, jotka tahtoo, ja avaa taas ne, mitkä haluaa, kutsui kaikki kosijain haamut ja johti ne Hadeeseen. Täällä keskustelivat parastaikaa keskenään suurten vainajain varjot, kertoillen omista kohtaloistaan ja Troian sodasta. Silloin lähenei Hermes koko kosijajoukon seuraamana. Hämmästyneenä katselivat Hadeen asukkaat tulijain paljoutta ja ja Agamemnonin haamu, joka tunsikin Amfimedonin, kysyi ihmetellen:

"Mistä te olette tulossa tällainen joukko samanikäisiä, kansan parhaita? Oletteko Poseidonin uhriksi joutuneet vai mikä teidät on kaatanut?"

Nuorukainen kertoi silloin heidän perin onnettoman kosintansa, Odysseun paluun ja verisen koston.

"Oi, jalo Penelope, sinä puhdassydäminen Ikarion tytär! Sinusta kuolemattomat laulavat ylistysrunonsa ja sinua kerran uskollisuuden esikuvana mainitaan! Mutta sinä, Klytaimnestra, Tyndareon tytär, olet kaikkien naisten osalle häpeän saattanut", lausui Agamemnonin haamu. —

— Sillä aikaa oli Odysseus saapunut vanhan isänsä Laerteen maatilalle. Tänne oli vanha kuningas itselleen rakentanut uljaan palatsin ihanine yrttitarhoineen. Mutta nyt ei Laertes enää välittänyt omasta mukavuudestaan. Likainen nuttu yllään hän oli kaivamassa hedelmäpuitten ympärillä. Sääriensä ympärille hän oli kietonut kehnot härännahat, suojellakseen jalkojaan orjantappurain haavoilta ja hänen päässään oli vuohennahkalakki, joka teki vanhuksen vielä risaisemman näköiseksi.

Odysseus huomasi jo kaukaa isänsä, mutta tämän kurja puku ja köyry varsi koskivat niin kipeästi Odysseuhun, että hän itkien pysähtyi läheisen päärynäpuun alle. Vanhus ei huomannut tulijaa, vaan pää kumarassa jatkoi työtään. Odysseus mietti, menisikö heti isäänsä tervehtimään, vaan lähenisikö vanhusta vieraana, kysellen häneltä kaikenlaista. Hän päättikin olla vielä ilmaisematta itseään ja koetella, tuntisiko vanhus hänet:

"Lienetpä taitava puutarhuri, koska täällä kaikki näyttää olevan niin erinomaisessa kunnossa. Mutta itseäsi et näy osaavan hoitaa, koska noin liian ja tomun vallassa olet, vaikka muuten sinua melkein vaikka kuninkaaksi voisi luulla. Sanohan, kenen palveluksessa olet ja olenko saapunut Itakaan? Kerran oli, näet, vieraanani mies, joka kertoi olevansa Itakasta, Laerteen poika. Hän oli erinomaisen viisas, kiinnyin oikein häneen ja annoin vielä hänelle runsaat lahjat lähtiessään."

"Vieras, Itakaan olet tullut", vastasi murheellinen vanhus. "Mutta sitä miestä, josta puhut, et täältä tapaa. Jos hän kotonaan olisi, ei hän runsaitta lahjoita sinua lähtemään laskisi. Mutta kerro, missä ja milloin poikani tapasit? Niin, poikani hän oli, onneton vieraasi. Nyt hän on joko kalojen tai taivaan lintujen ruokana. Emme me, isä ja äiti, saaneet häntä kääreliinoiniin peittää, eikä saanut hänen puolisonsa, viisas Penelope, hänen silmiään sulkea. Mutta ken olet, mistä tulet, kutka vanhempasi ovat ja missä laivasi on, vai vieraalla aluksellako saavuit?"

Odysseus vastasi silloin:

"Kysyt ken ja mistä olen. Olen Alybasta, Afeidaan poika ja Eperitos on nimeni. Alukseni on ankkurissa lähellä kaupunkianne. Viisi vuotta on kulunut siitä, kun Odysseus luonani vieraili. Onnen linnut lentelivät taivaalla erotessamme, onnellista matkaa hänelle ennustin ja päätimme ystävinä vielä toisemme kohdata."

Silloin tuska valtasi vanhuksen. Yhä kumarampaan painui varsi, ja hän sirotti tuhkaa päänsä päälle. Nyt ei Odysseus enää voinut vaieta, vaan hän riensi isänsä luo, huudahtaen:

"Oi, isä, tässä on kaipaamasi Odysseus. Ei ole enää surun syytä. Kosijat ovat kostetut, kaikki on hyvin."

"Jos kaivattu poikani olet, näytä se toteen", virkkoi Laertes.

"Isä, helposti sen teen", vastasi Odysseus. "Katso polvessani villisian hampaan jälkiä. Sain ne äitini isän, Antolykoon, luona käydessäni. Ja vielä, isä, muistan puut, mitkä puutarhassasi kerran minulle lupasit sinua lapsena seurattessani ja sinulta niitä pyydelläni. Kolmetoista päärynäpuuta lupasit; kymmenen oli minulle lupaamaisi omenapuinen luku ja viikunapuitten neljäkymmentä. Lupasit vielä

viisikymmentä viiniköynnöspenkkiä, jotka kantoivat runsaita hedelmiä ympäri vuoden."

Kuultuaan tämän Laertes lankesi poikansa kaulaan, mutta riemu oli niin suuri, että vanhus meni tiedottomaksi. Kun hän jälleen heräsi, virkkoi hän:

"Oi, elää sittenkin vielä Zeus, elävät kaikki Olympon valtiat! Vaan, poikani, pelkään, että kohta nousevat kosijain omaiset kostamaan heidän tuhonsa."

"Isä, sitä älä sure", lohdutti Odysseus. "Mutta käykäämme tuonne majaan. Edeltäpäin sinne lähetin Telemakon ja kaksi paimenta aterialla valmistamaan."

Laertes riensi kuitenkin ensin kylpyyn ja kun hän palasi toisten luo juhlaivaippaan pukeutuneena, eivät he tahtoneet tuntea häntä, niin kookas ja uljas hän varreltaan oli. Ja kun Odysseus siitä huomautti ihastuneena, virkkoi vanhus:

"Olisipa minulla ne nuoruuteni voimat, jotka kerran omistin, kun kefalonialaisten johtajana Nerikon valloitin, olisipa ne voimat, ja olisinpa eilen saanut rinnallasi seisoa, niin olisi varmasti moni kosija kauttani surmansa saanut ja sinun sydämesi olisi riemuinnut."

Kaikki istuutuivat aterioimaan, silloin saapui vanha Dolios poikineen. Hämmästyneinä he jäivät seisomaan tunnettuaan isäntänsä, mutta ystävällisesti Odysseus kehoitti heitäkin istuutumaan pöydän ääreen.

Dolios lausui innostuneena julki kaikkien ajatuksen:

"Odysseus, sittenkin saavuit, vaikk'emme sinua enää osanneet odottaakaan. Tervetullut, kolmin kerroin tervetullut! Jumalat askeleitasi siunatkoot!"

Näin vanhus, mutta samalla muistui hänen mieleensä Penelope ja hän kiiruhti kysymään, tietääkö kuningatar jo Odysseun paluusta, vai lähettäisikö hän sanan. —

— Huhun nopea jumalatar Ossa oli rientänyt kautta kaupungin ja kohta tiesivät kaikki kosijain surullisen lopun. Väkeä tulvehti Odysseun palatsille ja itkien ja huoaten he kantoivat vainajain ruumiit hautaan. Kauempaa olevat he lähettivät laivoilla kotiseuduilleen. Sen tehtyään kaikki kokoontuivat torille ja täällä Euepites, Antinoun sureva isä, alkoi: "Miehet, paljon pahaa on Odysseus akaialaisille tehnyt. Ensin hän vei muassaan joukon oivia miehiä, ja sille tielle ne jäivät, ja nyt kun hän palaa, hän murhaa kansamme jaloimmat. Sitä ei voi kostamatta jättää, muuten jälkimaailma meille nauraa. Minä en ainakaan näkisi enää iloista päivää, ellen poikani kuoloa saisi kostetuksi. Mutta riennettävä meidän on, ennenkuin hän käsistämme karkuun pääsee."

Valittaen oli Euepites puhunut ja sääli täytti akaialaisten sydämen.

Mutta silloin Medon alkoi puhua:

"Itakalaiset, kuulkaa mitä minulla on sanottavaa. Ilman jumalain apua ei Odysseus tätä tehnyt. Näin itse, miten joku jumala Mentorin muodossa seisoi hänen vieressään, milloin häntä kehoittaen, milloin taas kosijoita pakoon ajaen."

Medonin puheeseen yhtyi vanha tietäjä Haliterses, koettaen osoittaa, miten suurta vahinkoa kosijat olivat tehneet ja miten siis Odysseun kosto oli paikallaan. Mutta heitä kumpaakaan ei tahdottu kuulla, vaan aseisiin tarttuen miehet seurasivat Euepiteeta, luullen, houkot, itse koston välttävänsä.

Olympossa Atene kääntyi Zeun puoleen virkkaen:

"Suuri Zeus, luotujen isä. Mitä mietit? Aiotko sallia hirveän sodan syttyvän kauhuineen, vai rauhaako aiot rakentaa?"

"Lapseni, miksi sitä minulta kyselet", vastasi Zeus. "Itsehän olet päättänyt, että Odysseus palatessaan kostaisi. Tee, miten mietit. Mutta sanon minäkin ajatukseni. Poikien ja veljien muistot haihtukoot. Odysseus olkoon kaikkien kuningas ja sopu ja hyvinvointi vallitkoon maassa."

Nopeasti Atene riensi silloin alas Olympostasta täyttämään isänsä tahtoa.

Sillä aikaa oli Odysseus ystävineen jo noussut aterialta ja nyt hän lausui:

"Käyköön joku teistä katsomaan, joko lähenee sotainen joukko."

Eräs Dolion pojista läksi silloin, mutta jo portilta hän palasi:

"Jo saapuu, lähellä ovat, aseihin!" hän huusi.

Odysseus, Telemakos ja molemmat paimenet sekä Dolion kuusi poikaa riensivät heti asestettuina portille. Yksinpä valkohapsiset vanhukset Laertes ja Dolioskin sieppasivat aseet. Silloin Odysseus näki Atenen lähestyvän heitä jälleen Mentorin muodossa ja hän virkkoi iloisena Telemakolle:

"Poikani, näytä urhoutuasi. Sukusi on aina kulkenut urhoollisten nimessä!"

"Isä, olet näkevä, ettei nimesi häpeään joudu", vastasi uljas nuorukainen.

Mutta kuullessaan tämän, Laertes huudahti:

"Oi, suuret jumalat, millainen päivä! Poikani ja poikani poika väittelevät urhoollisuudesta!"

Atene kehoitti nyt Laerteeta heittämään keihäänsä, ja kun Laertes totteli, kaatui heti Eupeites kuoliaana maahan.

Sekä Odysseus että Telemakos riensivät nyt eteenpäin ja mieshukka olis ollut hirveä, ellei Atene olisi kuuluvalla äänellä huutanut:

"Itakan miehet, aseet alas! Loppukoon hirveä verenvuodatus ja rauhan kättä tarjotkaa toisillenne!"

Äänen kuultuaan heittivät viholliset aseet käsistään ja kalpeina pelosta he riensivät kaupunkia kohti. Mutta Odysseus hyökkäsi huutaen takaa ajamaan pakenevia. Silloin välähti Zeun salama ja iski maahan aivan Atenen jalkain juureen. Atene kääntyi silloin Odysseun puoleen, virkkaen:

"Odysseus, Laerteen poika! Jo on aika kostosta luopua ja aika rauha maahan raketa!"

Ilomielin Odysseus totteli Atenea, ja niin Zeun jumalainen tytär rakensi rauhan Odysseun ja hänen kansansa välille.

Nimiluettelo.

Aëdon, Teban kuninkaan Zeton puoliso. Hänellä oli ainoastaan yksi lapsi, Itys l. Itylos. Tästä syystä hän kadehti miehensä kaksoisveljen Amfionin puolisoa, ylpeätä Niobeaa, jolle oli suotu kaksitoista lasta. Kateudessaan hän aikoi eräänä yönä surmata kälynsä vanhimman pojan, mutta surmasikin erehdyksestä oman ainoan poikansa. Onneton äiti oli nääntyä tuskaan, ja säälistä Zeus muutti hänet satakieleksi, joka yhä valittelee surkeaa erehdystään.

Afrodite, kauneuden ja rakkauden ihana jumalatar, jonka synnystä kulkee monia taruja. Yhden mukaan hän oli Zeun ja jumalatar Dionen tytär. Oli ruman ja ontuvan, mutta taitavan takojan Hefaiston puoliso.

Agamemnon, Menelaon veli, Atreun poika. Atreus kuului onnettomaan pelopidien sukuun, jonka kantaisä Tantalos sai Hadeessa kärsiä kauheita tuskia (katso Tantalos.) Agamemnon nai Spartan kuninkaan Tyndareon tyttären Klytaimnestran, Menelaon puolison, kauniin Helenan sisaren. Troian sodassa oli Agamemnon ylipäällikkönä, mutta sieltä palattuaan joutui hän serkkunsa Aigiston ja uskottoman puolisonsa salamurhan uhriksi.

Aias, Salamiin kuninkaan Telamon poika, suuri ja väkevä, mainetöissä Akilleun vertainen. Akilleun kaaduttua riiteli Odysseun kanssa Akilleun aseista, ja kun Odysseus ne sai, surmasi hän itsensä.

Aigai, kaupunki Euboian länsirannalla, merkitsee merta.

Aigistos, Tyesteen poika, Agamemnonin serkku. Houkutteli Agamemnonin puolison Klytaimnestran uskottomaksi puolisolleen. Yhdessä he murhasivat Troiasta palaavan Agamemnonin, kunnes Orestes kosti Aigistoolle (ks. näitä).

Aiolos, kaukaisella merensaarella asuva taruhenkilö, jolla on tuulet hallussaan.

Akaialaiset, vanha, kreikkalainen heimo, mahtavin muita Troian sodan aikoina. Akaialaiset asuivat etupäässä Tessaaliassa. Homeros tarkoittaa akaialaisilla yleensä kreikkalaisia.

Akilleus, rehellisen Peleun ja ihanan Tetis-jumalattaren poika, kreikkalaisten uljain sankari Troian sodassa, rohkea ja samalla lempeä. Hän rakasti hellästi äitiään, joka tehdäkseen poikansa kuolemattomaksi, voiteli häntä ambrosialla ja kastoi Styks-virtaan; ainoastaan kantapäätä, josta äiti piti kiinni, jäi kastumatta ja kun Paris ampui siihen, sai nuori Akilleus kuoleman jo ennen sodan loppua.

Alkinoos, Skheria-saaren kuningas, Nausikaan isä, onnellinen faiakilais-kansan hallitsija.

Alkmene, serkkunsa Amfitryon puoliso. Zeun kautta mainion Herakleen äiti.

Ambrosia, jumalain ruoka. Jumalat käyttivät sitä myös voiteenaan.

Amfion, Zeun ja Antiopen poika, Zeton kaksoisveli. Veljekset varustivat Teban korkealla muurilla, Zetos vieritti kivet paikalle ja Amfion järjesteli kivet muuriksi lyyrynsoitollaan, käsin kiviin koskematta. Oli naimisissa Tantalosin tyttären Nioben kanssa, joka ylpeili kahdestatoista kauniista lapsestaan ja loukkasi sillä Apollon ja Artemiin äitiä Letoa. Leto yllytti silloin poikansa surmaamaan Nioben kaikki lapset. Murheissaan Amfion surmasi itsensä. Niobe muuttui kivipatsaaksi, joka yhä itkee lapsiaan.

Amfitrite, Poseidonin suloinen puoliso, joka asuu syvällä meressä hohtavassa palatsissaan ja usein ajelee puolisoineen upeissa vaunuissa, "joiden eteen on valjastettu korskat, kultaharjaiset, vaskikavioiset orhit."

Antilokos, viisaan Nestorin, Pyloon urheudesta kuuluisan kuninkaan poika.

Apollo, valon laulun ja runouden jumala, Zeun ja Leton, hiljaisen yön, poika. Syntyi Delos-saarella. Oraakkelin kautta ilmoitti Apollo tulevia asioita. Suojeli teitä ja koteja; lähetti tauteja, mutta paransi myöskin. Hänen näkymätön nuolensa kaasi äkkiä ihmisen. Jousimiesten suojelija.

Arete, faiakien kuninkaan Rexenorin tytär, joka nautti puolisonsa Alkinoon rinnalla suurta kunniaa, häntä kohdeltiin kuin jumalatarta. Sukua Poseidonille.

Ares, sodanjumala, Zeun ja Heran poika, raju ja riidanhaluinen. Vastakohta älykkäälle Atenelle, joka voitti väkevän Areen. Hänen seurassaan esiintyivät Fobos (Kauhu), Deimos (Pelko) ja Eris (Riita).

*Arethus*a, monen Kreikan lähteen nimi.

Argos, ikivanha Argolis-maakunnan pääkaupunki. Myöskin Agamemnonin laajan valtakunnan nimi.

Argos, Odysseun vanha, uskollinen koira.

Ariadne, Kretan Minos-kuninkaan tytär, joka pelasti atenalaisen Teseus Minotauros-hirviön käsistä eksyttävästä labyrintistä. Teseus vei Ariadnen mukanaan, mutta hylkäsi hänet ja jätti autiolle saarelle. Täällä Dionysos-jumala näki hylätyn ja korotti hänet puolisoikseen.

Artemis, Zeun ja Leton tytär, Apollon sisar, kasvullisuuden ja metsästyksen neitsyt-jumalatar. Päättyi nuolellaan äkkiä ihmisen päivät, kuten Apollokin.

Atene, Zeun tytär, joka täydessä sota-asussa syntyi Zeun päästä. Isänsä lempitytär, mahtava jumalatar, joka suosii älykkäitä sankareja, kuten Odysseuta. Viisauden jumalatar, kaupunkien, valtioelämän ja järjestyneen taistelun suojelija.

Atlas, voimakas jättiläinen, joka hartioillaan kannattaa taivaan kantta; ihanan Kalypson isä.

Atridit, Atreun jälkeläiset.

Attika, Kreikan kaakkoisin maakunta. Pääkaupunki Ateena.

Delos, Apollolle pyhitetty saari, kuuluu Kykladien saaristoon. Tarun mukaan Leto synnytti tällä saarella kaksosensa Artemiin ja Apollon, ja silloin pysäytti Zeus siihen asti liikkuvan saaren paikoilleen.

Demeter, maan kasvuvoiman jumalatar, Zeun sisar.

Diomedes, Argoon kuningas, etevimpiä kreikkalaisia sotasankareja Troian sodassa.

Dodona, kaupunki Epeirossa, Kreikan vanhimpia oraakkelipaikkoja, jossa pyhän tammilehdon huminassa kuultiin ennustuksia.

Eidotea, meren jumalatar, merenhaltija Proteun tytär.

Elysion, autuaitten maa maailman äärellä, Okeanos-virran rannalla. Täällä onnellassa vallitsee iäinen kevät ja loppumaton ilo ja sinne pääsevät ainoastaan jumalia lähellä olevat ihmiset.

Eos, aamuruskon rusosorminen, ruusunhohteinen jumalatar, joka valjastaa nelivaljakkonsa valkovaunujensa eteen ja kiittää pitkin taivaankantta ilmoittaen auringonjumalan tuloa.

Epeios, Troian kuuluisan puuhevosien rakentaja.

Epikaste, Teban kuninkaan Laioon puoliso, Oidipoon äiti. Oraakkelin ennustuksen mukaan tulisi

Oidipos surmaamaan isänsä ja naimaan äitinsä. Ennustus toteutui ja silloin Oidipos puhkaisi silmänsä ja Epikaste I. Iokaste surmasi itsensä.

Erebos, Manala, pilkko pimeää sielujen olinpaikka.

Erinnyit, kostottaret, vihaavat erittäin äidinmurhaajia ja muita perhesiteitten rikkojia eivätkä väsy vainoamaan syyllistä, ennenkuin hän on kauhusta menettänyt järkensä tai henkensä.

Etiopia, Egyptin eteläpuolella oleva maa; Homerolla saanut nimensä kansasta, joka muka asui kahtia jaettuna uloinna lännessä ja kauimpana idässä.

Faiakit, Skherian saarella asuva onnellinen merenkulkijakansa.

Ferai, kaupunki Etelä-Peloponnesossa.

Filoktetes, taitava tessalialainen nuolenampuja. Peri Herakleen nuolet ja jousen isältään. Oli Troian sodan sankareita.

Forkys, meren peloittava haltija, maan ja meren poika.

Gigantit, raju jättiläiskansa, joka nousi taisteluun jumalia vastaan. Vasta kun jumalat heidät voittivat, tuli rauha maailmaan.

Gorgon pää, pyöreä naama, leveässä suussa suuret torahampaat, tukassa kiemurtelevia käärmeitä, katse kauhua herättävä. Ken Gorgon pään näki, muuttui kiveksi.

Gyrain, vuoret Euboialla.

Hades, vainajain, vankoilla porteilla suljettu, valtakunta jossakin kaukana maailman äärillä tai syvällä maan sisässä. Siellä kasvaa vain kalmanpuita, autio erämaa siellä kolkkona leviää ja vihaisina ärjyvistä virroista nousee kalmanhaju. Ken sinne joutuu, ei sieltä koskaan pois pääse, vaan haihattelee tajuttomana varjona kalman mailla. Mahtava Okeanos-virta erottaa Hadeen maasta.

Harpyiat ovat siivekkäitä, käyräkyntisiä kuoleman haltijattaria, jotka aina nälissään sieppaavat saaliinsa, tulematta kuitenkaan koskaan tyydyttyiksi.

Hebe, nuoruuden jumalatar, Zeun ja Heran tytär. Kun Herakles otettiin jumalien joukkoon Olympoon, annettiin Hebe hänelle puolisoiksi.

Hefaistos, tulen ja takomataidon jumala. Zeun ja Heran, toisten tarujen mukaan yksin Heran, lapsi, ruma ja ontuva, mutta hyväntahtoinen. Puolisona oli hänellä ihana Afrodite, joka kuitenkin Areen kanssa petti häntä.

Helena, Zeun ja Ledan tytär. Ihanaa Helenaa kosivat kaikki Kreikan mahtavat, kunnes hän joutui Spartan kuninkaan Menelaon puolisoiksi. Troialainen kuninkaanpoika Paris vei Helenan Troiaan, mutta silloin liittoutuivat kaikki Kreikan kuninkaat ja suuri sotajoukko läksi kohti Troiaa. Sota kesti 9 vuotta ja Homeron mukaan Helena palasi puolisonsa kera Spartaan, jossa eli onnellisena ja kunnioitettuna.

Helios, auringon jumala. Joka aamu hän nousee nuortena idästä ja lähtee ajamaan virralla nelivaljakollaan taivaan kannen poikki tulen säihkyessä ja valon ja lämmön levitessä maanpinnalle. Illalla hän riisuu lännessä valjakkonsa ja laskeutuu levolle Hefaiston valmistamaan kultapurteen, joka Helion nukkuessa yöllä soljuu pitkin maailmanvirtaa jälleen itään. Helios näkee kaikki, ei mikään jää häneltä salaan. Lapsia on hänellä m.m. Kirke.

Hellas, Kreikka.

Hera, Zeun puoliso ja sisar, taivaan kuningatar, avioliiton suojelija. Usein särkyivät Heran ja Zeun välit jälkimäisen uskottomuuden tähden ja Hera saattoi silloin raivoisasti vihata Zeun lemmikkejä ja heidän lapsiaan, kuten esim. Heraklesta.

Herakles, Kreikan suurin sankari ja kansallis-urho, Zeun ja kuningatar Alkmenen poika, jota Hera jo ennen hänen syntymäänsä vihaa. Heran viekkaudesta hän joutuu kehnon Eurysteun vallan alaiseksi ja siitä vapautuakseen hän suorittaa 12 urhotyötään. Koko hänen elämänsä oli täynnä ihmeellisiä voimannäytteitä. Monien harha-askelten ja tuskien jälkeen pääsee hän vihdoin Olympoon, jossa saa Heben puolisoikseen. Herakleen varjo kuitenkin asustaa Hadeessa.

Hermes, jumalain sanansaattaja, maanteiden ja elinkeinojen suojelija. Viisas ja viekas sekä nopea liikkeissään oli tämä Zeun ja Maian, Atlaan tyttären, poika.

Hermione, Menelaon ja Helenan tytär, joka naitettiin Neoptolemolle, Akilleen pojalle.

Hyperian tasangot Sisiliassa.

Iftime, Penelopen sisar, Ferain kuninkaan Eumelon puoliso.

Ikarios, Penelopen ja Iftimen isä, kotoisin Spartasta.

Ilios l. Ilion, Homeron taruissa Troian nimi.

Ino, foinikialaiskuninkaan Kadmon tytär, naimisissa minyrialaistaen kuninkaan Athamaan kanssa. Heran kiihoituksesta Athamas raivoissaan murskasi kallioon vanhimman poikansa ja sama kohtalo uhkasi nuorempaakin. Silloin Ino hyppäsi kalliolta mereen lapsi sylissään. Täällä hänestä tuli merenhaltijatar Leukotea.

Ismaros, kaupunki Trakiassa.

Itaka, pieni kalliosaari Kefallenian itäpuolella. Pinta-alaltaan n. 98 km². Homeron mukaan Odysseun kotimaa.

Jason, kreikkalainen tarusankari.

Kadmos, Teban perustaja, kotoisin Foinikiasta. Meren haltijattaren Leukotean (Inon) isä.

Kalypto, Atlaan tytär, ihana haltijatar, joka elelee yksinään Ogygian saarella ja hoivailee luonaan Odysseuta 7 vuotta.

Kariitit, sulottaret, joiden antimia on naisten kauneus, samoin runouden, laulun ja puhetaidon viehättäväisyys. Afroditen apulaisia.

Karybdis, hirvittävä pyörre, joka nieli kaiken, mikä sattui lähelle, Sisiliassa, Messinan salmen rannalla vastapäätä Skyllaa.

Kassandra, Troian kuninkaan Priamon tytär, jolle Apollo oli antanut ennustuslahjan. Sodan loputtua hän joutui Agamemmonin omaisuudeksi, mutta uskonon Klytaimnestra surmasi hänet miehensä viereen.

Kaukonia, eteläisessä Elis-maakunnassa.

Kefalonialaiset, Odysseun alamaiset Samon, Itakan, Zakynton ja Dulikionin saarilla.

Kikonit, etelä-trakialainen kansa.

Kimmeriläiset asuivat kaukana lännessä Okeanon rannalla lähellä Hadesta ikuisessa hämärässä.

Kirke, Helion ja Okeanon tyttären Persen tytär, mahtava noita, joka asui ihmelinnassaan Aiaiossaarella.

Klytaimnestra, Spartan kuninkaan Tyndareon ja Ledan tytär, Helenan sisar, Agamemnonin puoliso. Petti puolisonsa ja murhasi hänet rakastajansa Aigistoon avulla.

Kokytos, Hadeen läpi virtaava parkuva joki, Styksin haara.

Kyklopit, Sisiliassa asuva raaka jättiläiskansa, joilla on vain yksi silmä keskellä otsaa.

Laertes, Itakan vanha kuningas, Odysseun isä.

Laistrygonit, jättiläis- ja ihmissyöjäkansa.

Lakedaimon, sama kuin Sparta, Menelaon maan, Lakonian pääkaupunki.

Leda, Lakedaimonin kuninkaan Tyndareon puoliso, Helenan ja Klytaimnestran äiti.

Leto, jumalatar Artemiin ja Apollonin äiti (ks. Apollo ja Delos.)

Lotofagit, Libyan pohjoisrannalla asuva kansa.

Lotus, taikakukka; joka sitä maistoi, unohti kaiken ja halusi vain lotusta.

Melampos, kuuluisa pylolainen tietäjä.

Memnon, rusosormisen Eon ja troialaisen prinssin Titonon poika, Etiopian kuningas, jonka Akilleus kaasi Troian sodassa. Siitä lähtien itkee Eos poikaansa ja hänen kyöneleensä putoilevat maahan kastepisaroina.

Menelaos, Spartan kuningas, Atreun poika, Agamemnonin veli. Kun troialainen Paris oli ryöstänyt

Helenan, Menelaon puolison, syntyi kuulu Troian sota.

Mentor, Odysseun ystävä, jonka huostaan Odysseus jätti kotinsa Troiaan lähtiessään. Mentorin muodossa auttaa Atene sekä Telemakoa että Odysseuta.

Minos, Zeun ja foinikialaisen kuninkaantytären Europen poika, Kretan mahtava kuningas, taitava lainsäätävä, pääsi Hadeeseen vainajain tuomariksi.

Molys-yrtti, taikakukka, jolla saattoi suojella itseään turmiolta. Hermes pelasti sillä Odysseun Kirken käsistä.

Mykene, ikivanha kaupunki Argoliin pohjoisosassa, Agamemnonin mahtava pääkaupunki.

Myrmidonit, Akilleun vallan alle kuuluva kansa Etelä-Tessaliassa.

Najadit, vedenneidot, asuvat lähteissä, parantavat ihmisiä lähdevedellä, osaavatpa ennustella tulevia asioitakin.

Nausikaa, faiakien kuninkaan Antinoon tytär, jonka Homeros kuvailee jaloluontoiseksi ja helläsydämiseksi ja samalla pelottomaksi naiseksi.

Nektari, suloinen jumalien juoma.

Neleus, Poseidonin poika, Nestorin isä, Pyloon hallitsija.

Neoptolemos, Akilleun poika, viisas ja urhoollinen. Nai Menelaon ja Helenan tyttären Hermionen.

Nereus, meren haltija, ihmisrakas vanhus, joka 50 tyttärensä kera asuu Egeanmeressä. Puolisona on hänellä Okeanon tytär Doris.

Neriton, Itakan korkein vuori.

Nestor, Neleun poika, Pyloon kuningas. Troian sodassa oli kreikkalaisten ensimmäisiä ja senkin jälkeen oli hän kuulu viisaudesta. Kaikki kunnioittivat vanhusta, joka Odysseun retkien aikana jo kolmatta miespolvea hallitsi.

Ogygia, kaukainen saari, Kalypson asunto.

Okeanos, mahtava maailmanvirta, joka kiertää kehässä maan ympäri. Siitä nousevat ja siihen laskevat aurinko, kuu ja tähdet. Jumalana Okeanos on lempeä.

Olympos, korkea vuori Makedonian ja Tessalian rajalla. Sen korkeilla huipuilla pilvien yläpuolella on jumalien asunto.

Orestes, Agamemnonin ja Klytaimnestran poika, joka kosti isänsä kuoleman murhaamalla sekä äitinsä että Aigistoon. Murhan jälkeen erinnyit, kostottaret, vainoavat häntä, kunnes hän tulee mielenhäiriöön. Vihdoin erinnyit jättävät hänet rauhaan ja hän ottaa haltuunsa isänsä valtakunnan.

Orion, väsymätön metsästäjä, jota Eos lempii. Jumalat eivät kuitenkaan olleet suostuvaisia liittoon, vaan Artemis lähetti kuolettavan nuolensa Orioniin. Hadeessakin Orion jatkaa metsästystään.

Ossa, huhun jumalatar, Zeun sanansaattaja.

Patroklos, Akilleun ystävä, kaatuu Troian sodassa.

Penelope, Ikarion tytär, Odysseun puoliso.

Persefone, Zeun ja Demeterin tytär, jonka Hades ryösti puolisoikseen. Demeter surren etsi tyttärtään, kunnes kaikkinäkevä Helios ilmoitti tyttären olinpaikan. Vihdoin tehtiin sopimus, että Persefone saa olla kaksi kolmatta-osaa vuotta äitinsä luona ja yhden kolmanneksen Hadeen kuningattarena.

Pieria, Makedonian maakunta Olympos-vuoren juurella.

Polyfemos, tyly kyklopi, Poseidonin poika, jolta Odysseus poltti ainoan silmän. Sitä kostaakseen Poseidon teki Odysseun matkan niin vaaralliseksi.

Poseidon, meren ja myrskyjen jumala, Zeun ja Hadeen veli. Kolmikärjellään hän mylleröi meret ja ajaa aaltojen pauhussa virralla valjakollaan.

Priamos, Laomedonin poika, Troian kuningas. Hänellä oli 50 poikaa, joista mainittavimmat Hektor ja Paris, sekä joukko tyttäriä, joista Cassandra joutui Agamemnonin sotasaaliiksi. Troian sodan aikana

Priamos oli jo vanha eikä ottanut taisteluun osaa.

Proteus, Poseidonin alamainen, ennustustaitoinen merenhaltija, joka kykeni muuttamaan muotoa miksi halusi. Paimensi Poseidonin puolison. Amfitriten, hylkeitä Egyptin rantamalla.

Pylos, Nestorin asuinpaikka.

Pyriplebetos, Hadeen läpi virtaava tulinen joki.

Pythia, Delfoin oraakkeli, joka vastasi, kun kysyttiin tulevia asioita.

Radamantys, Zeun ja Europen poika, Kreetan kuningas. Viisautensa vuoksi pääsi Hadeeseen tuomariksi. Toisen tarun mukaan pääsi Elysionin kentille.

Sisyfos, Korinton kaupungin perustaja. Pettää jumalia useampaan kertaan ja joutuu rangaistukseksi Hadeeseen vierittämään kiveä vuorta ylös. Juuri kun hän on saamaisillaan kiven vuoren huipulle, vierähtää kivi jälleen alas.

Sireenit ovat haukkakyntisiä naisia, jotka hurmaavilla lauluillaan houkuttelevat merenkulkijoita luokseen ja syövät heidät sitten.

Skheria, saari, kaukana ihmisten ilmoilta, faiakien kotimaa.

Skylla, kuusipäinen, kaksitoistajalkainen hirviö, joka asuu korkealla vuoren luolassa ja ojentelee päitään, siepaten meren eläimiä tai miehiä ohikulkevista laivoista. Vastapäätä Karybdista.

Sparta, Menelaon kuningaskunnan kaupunki.

Styks, mutkikas virta Hadeessa.

Sunion, Attikan kaakkoiskärki.

Tantalos, pelopidien suvun kanta-isä. Mahtava hallitsija, jonka luona jumalatkin käyvät, mutta ylpeydessään Tantalos alkaa epäillä jumalain kaikkietäväisyyttä ja syöttää heille kerran oman poikansa Peleun lihaa. Jumalat huomaavat kuitenkin kamalan teon ja herättävät Peleun henkiin, mutta Zeus vihoissaan lähettää Tantalon Hadeeseen, jossa hän saa kärsiä iäistä nälkää ja janoa.

Teba, Boetian suurin kaupunki, johon liittyy m.m. Oidipoon surullinen tarina, ks. Epikaste. — Muinaisen Egyptin pääkaupunki.

Teiresias, vanha, kuuluisa tebalainen tietäjä.

Telemakos, Odysseun ja Penelopen jalo poika.

Temese, kylä Kyprossa, kuuluisa kuparirikkaudestaan.

Teseus, Ateenan kuningas ja kansallissankari, Poseidonin poika. Toimitti erinomaisia mainetöitä, tappoi monia hirviöitä, joista kauhein oli Kretassa, kuningas Minoon labyrintissä elävä Minotauros. Tälle oli Atenasta aina määrävuosina lähetettävä 7 nuorukaista ja 7 neitoa ravinnoksi, ja pelasti siis Teseus kotikaupunkinsa tästä hirveästä verosta.

Tesprotia, Epeirossa oleva maa.

Tityos, jättiläinen, joka Leton ahdistamisesta saa kärsiä Hadeessa.

Trinakia, Sisilian muinoinen nimi.

Troia l. Ilion, kuuluisa siellä käydystä monivuotisesta sodasta, johon kaikki Kreikan sankarit ottavat osaa, ja josta Homerin Iliadi kertoo.

Tyestes, Peleun poika, onnetonta Tantalon sukua, Atreun veli. Veljesviha vallitsi Atreun ja Tyesteen välillä, kunnes Atreus murhasi Tyesteen pojat ja syöti lihat veljellään. Aurinkokin käänsi silloin kasvonsa. Kostoksi Tyesteen poika Aigistos murhasi Atreun ja niin pääsi Tyestes Mykenen kuninkaaksi. Agamemnon, Atreun poika, surmasi taas setänsä Tyesteen, karkoitti Aigistoon ja ryhtyi itse Mykenen hallitsijaksi.

Tyndareos, Spartan kuningas, Helenan ja Klytaimnestran isä. Hänen jälkeensä tuli hallitsijaksi Menelaos, Helenan puoliso.

Zeto, Amfionin kaksoisveli, Teban muurien rakentaja, Aëdonin puoliso.

Zeus, taivaan ja koko maailman mahtavin valtiass, kaikki ovat hänen tahtonsa alaisia. "Jumalain ja ihmisten isällä" on koko joukko puolisoita ja lapsia. Laillinen puoliso Hera.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ODYSSEUN HARHARETKET: SUORASANAISESTI KERROTTUNA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project

Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not

limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.